

BCW

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΠΑΤΡΙΣ»

ΕΛ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἀγορεύσεις κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς
τῆς 21ης, 28ης Σεπτεμβρίου καὶ 21ης
Ὀκτωβρίου 1913.

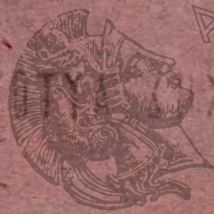

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1913

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

EV. K. BENIZEV

TO PROPRAMA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

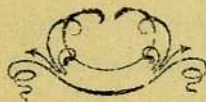
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΠΑΤΡΙΣ»

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Διορθεύσεις κατά τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς
τῆς 21ης καὶ 28ης Σεπτεμβρίου 1915.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1915

EVEYD. K. BEMIZAYD

TO THE HONORABLE

THE EXECUTIVE

AKADHMIA

EN ACHMAIZ
I N I E

Η ΠΡΩΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ 21ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

(*Ἐκ τῶν Ἐστενογραφημένων Πρακτικῶν.*)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί. Ἐάν μόνος ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀττικῆς βουλευτῆς ἐλάμβανε τὸν λόγον, δὲν θ' ἀνηρχόμην τὸ βῆμα, ὅπως δευτερολογήσω, διότι κυρίως τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα ἀπεσκόπουν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν ἐντονωτέραν τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως γενομένην διαμαρτυροῦσιν, διὰ τῆς βεβαιώσεως ὅτι οὐ μόνον ἡ Κυβέρνησις ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐν τῇ Βουλῇ συμμερίζεται τὴν διαμαρτυροῦσιν ταύτην. Ὅπως εἶπεν ὁ τελευταῖος ὁμιλήσας συνάδελφος ἐξ Ἀττικῆς κ. Νάκος, ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν εἶνε ἐπιτετραμμένον, ἂν ὄχι ἐπιβεβλημένον, νὰ εἶνε κανεὶς ὅσον θέλει εὐθικτος, καὶ ὑπεράγαν ἀκόμη εὐθικτος. Ἀλλὰ, ἂν ἀνέρχομαι τὸ βῆμα, ἀνέρχομαι διότι οἱ ἀνεληθόντες πρὸ ἐμοῦ εἰς αὐτὸ δὲν περιωρίσθησαν εἰς τοῦτο καὶ μόνον, εἰς τὸ νὰ γενικεύσουν τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως γενομένην διαμαρτυροῦσιν, ἀλλ' ἐπεξέτειναν τὸν λόγον καὶ εἰς ἄλλα. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον σπανιώτατα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀντεμετώπισε περιστάσιν κρισιμωτέραν, σπουδαιοτέραν, καὶ ὅτι σπανιώτατα ἐν τῇ Βουλῇ ἤρχισε συζητήσεις μεγαλυτέρας ἐπιβολῆς, σχετιζομένη περισσότερον πρὸς αὐτὸ ἀληθῶς τὸ μέλλον τῆς Χώρας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἀλλὰ πρὶν ἔλθω εἰς τὸ γενικώτερον μέρος τοῦ λόγου μου, ἀπαντῶν εἰς τοὺς λοιποὺς προλαλήσαντας, θέλω νὰ εἶπω δύο λέξεις εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀξιότιμου ἐξ Ἀττικῆς βουλευτοῦ.

Ἐπέμνησεν οὗτος ἀποβλέπων καὶ πρὸς ἐπίκρισιν νομίζω, ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο, τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν τάσεων αὐτῆς, ἐπέμνησεν, ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως καὶ ἤδη Τε-

τραπλής ἐζήτησαν παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ θέρος τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Τὸ ζήτημα τῶν παραχωρήσεων.

Πρῶτον μὲν ὅπως ἀποκαταστήσω τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀληθῆ θέσιν των, διὰ τὰ γνωρίζουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Χώρας τί ἀκριβῶς ἐγένετο τότε, θεωρῶ καθήκον νὰ ὑπομνήσω ὅτι αἱ Δυνάμεις προσήλθον συμβουλευούσαι μετ' ἐπιμονῆς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ στέρξῃ εἰς παραχωρήσεις ἐν Μακεδονίᾳ ἀπέναντι ἄλλων μεγάλων καὶ σημαντικῶν παραχωρήσεων ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Ἐχω ἀκόμη νὰ προσθέσω, ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν κατέλιπον κατὰ Φεβρουάριον τὴν ἀρχὴν, ἀφήκα εἰς τὴν διάδοχον Κυβέρνησιν ἐξωτερικὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνενοήσεως ὑπισχυοῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρυτάτας ἐδαφικὰς παραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οὐδεμίαν δὲ ἀντιπαραχώρησιν ἐζήτηουν παρὰ τῆς Ἑλλάδος, διότι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅτι οὐδεμίαν θὰ ἐζήτηουν τοιαύτην παραχώρησιν παρ' αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας. Ἐζήτησαν μόνον, ὡς ἀντάλλαγμα τῶν παραχωρήσεων τῶν εὐρυτάτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ν' ἀποσύρωμεν τὰς ἀντιρρήσεις, τὰς ὁποίας εἶχομεν διατυπώσει ἐξ ἀρχῆς κατὰ παραχωρήσεων ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, παραχωρήσεων αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνουσι ἄνευ συναίνεσεως ἡμῶν, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας πρὸς τὴν Σερβίαν, παραχωρήσεων περὶ τῶν ὁποίων εἶχομεν δηλώσει, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, ὅτι διατυποῦμεν ἀντιρρήσεις. Ἐλπίζω ὅτι ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Ἀττικῆς θ' ἀναγνωρίσῃ ὅτι δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ δυνάμενος ἢ ὀφείλων νὰ ἐξηγήσω διατί μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ὑπ' ἐμὲ Κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μετεβλήθησαν τὰ πράγματα, οὕτως ὥστε νὰ ζητηθῶσι παρὰ τῆς Ἑλλάδος παραχωρήσεις.

Γ. ΠΩΠ. Τὸν λόγον, κ. Πρόεδρε.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅπωςδήποτε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔχω νὰ προσθέσω ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ ἐπεισοδικόν, ἵνα κλείσῃ, εἶπε ὅτι εὐρέθη ἡ σήμερον εἰς τὴν εὐτυχῆ θέσιν ν' ἀνακοινώσω πρὸς τὴν Βουλὴν, ὅτι ὄχι μόνον ἀφ' ὅτου τοῦλάχιστον καὶ πάλιν ἢ ὑπ' ἐμὲ

Κυβέρνησις διαχειρίζεται τὴν ἀρχὴν αἱ Δυνάμεις δὲν ἔκαμαν λόγον περὶ παραχωρήσεων ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἤδη ῥητὰ καὶ ἐπίσημοι ἐδόθησαν διαβεβαίωσεσι, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις περὶ παραχωρήσεων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐκ μέρους αὐτῆς τῆς Σερβίας θεωροῦνται τοῦ λοιποῦ ἀτονήσασαι, ἀνίσχυροι, caduques, κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἔκφρασιν. (Χειροκροτήματα).

Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὴν κυρίως συζήτησιν, ἔχω ἀνάγκην ν' ἀπαντήσω μὲ ὀλίγας λέξεις καὶ πρὸς τὸν ἀξιότιμον ἐκ Πατρῶν βουλευτήν. Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ συμφωνήσω πρὸς τὴν γνώμην του. Βεβαίως ἕκαστος τῶν βουλευτῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὸν λόγον ἐπὶ παντὸς ζητήματος, τὸ ὅποιον νομίζει ὅτι δύναται ν' ἀπασχολήσῃ τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν. Ἀλλὰ καθιερώθη διὰ μακρᾶς παραδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, καὶ ὀρθῶς καθιερώθη, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις δὲν ἔχουν ὑποχρέωσιν οὔτε νὰ ἐξηγηθῶν καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἀπαντοῦν, ὡσάντις προκαλοῦνται εἰς συζήτησιν τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων τῆς Χώρας παρ' ἄλλων ἢ τῶν ἡγετῶν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων. Τοῦτο, Κύριοι, δὲν ἀποτελεῖ μείωσιν τῶν δικαιωμάτων οὐδενὸς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου. Βεβαίως ἕκαστος τῶν κυρίων βουλευτῶν ἔχει ἀπεριόριστον δικαίωμα νὰ φέρῃ τὸν λόγον ἐπὶ ἐξωτερικῶν ζητημάτων, ἔργον δ' αὐτοῦ εἶνε νὰ κατορθώσῃ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Βουλῆς καὶ νὰ συγκινήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτῆς τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀναγκάσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴ σιωπήσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ λόγος δὲν φέρεται παρ' ἐκείνων οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ κοινοβουλευτικὰ νόμιμα εἶνε τεταγμένοι ὅπως ζητήσουν τοιοῦτον λόγον.

Ἐγὼ διατυπῶν πάντοτε τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου βουλευτῆς Φλωρίνης ταχύτατα θὰ καταλάβῃ τοιαύτην θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Κοινοβουλίᾳ, ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκηται ὡσάντις θέλει νὰ ὀμιλήσῃ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσλαμβάνῃ ἄλλον ἐγγυητὴν πρὸς ἀνακίνητον τοιοῦτου ζητήματος. Εὐχομαι εἰλικρινῶς καὶ ἐλπίζω μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ὁ κ. βουλευτῆς Φλωρίνης θὰ καταλάβῃ ταχέως τοιαύτην θέσιν ἐν τῇ Κοινοβουλίᾳ.

Ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις.

Πρὶν ἀκόμη, Κύριοι, εἰσέλθω εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς ὁμιλίας μου θὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ θεωρήσω ὅτι τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου βουλευτοῦ Πατρῶν ἀποτελοῦν υἱοθεσίαν ἐκ μέρους του τῆς ἐρωτήσεως ἢ ὅποια ἐγένετο ἐκ μέρους τῆς συναδέλφου του ἐν τῇ Κυβερνήσει. Ἐπομένως ἀπαντῶ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀξιοτίμου κ. βουλευτοῦ Ἀρκαδίας, ὅτι ἅμα ὡς ἐγένετο ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις ἦτο φυσικὸν νὰ ἐρωτηθῶ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Κρατῶν ἐνταῦθα ποία σκοπεῖται νὰ εἴνε ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐδῆλωσα ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ὅτε ἐγνώσθη ἡ σκοπούμενη μερικὴ ἐπιστράτευσις τῆς Βουλγαρίας, ὅτι ταύτην θὰ ἐπηκολούθει μερικὴ Ἑλληνικὴ ταιαύτη, ὅτε δ' ἐγνώσθη ἡ γενικὴ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις, ὅτι ἐντὸς τῆς ἡμέρας, πρὸ τῆς παρελεύσεως εἰκοσιτετραῶρου ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως, θὰ ἐδημοσιεύετο διάταγμα τῆς γενικῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ἄλλὰ συγχρόνως, Κύριοι, ἔπρεπε ν' ἀποβλέπω καὶ εἰς τὴν ἐξελίξιν τὴν ὅποیان ἦτο φυσικὸν νὰ λάβωσι τὰ πράγματα μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν. Ἐγώ, Κύριοι, δὲν ἀπέκρυφα τὸ πρᾶγμα οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, ἐφ' ὅσον κατεῖχον τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου καὶ ἀφ' ἧς ἐπέστρεψα εἰς αὐτήν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσα δηλῶν, ὅτι τὰς συμμαχικὰς πρὸς τὴν Σερβίαν ὑποχρεώσεις θεωρῶ ἰσχυροῦσας πάντοτε, καὶ ταύτας μέλλω νὰ σεβασθῶ, ἐφ' ὅσον θὰ εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ βᾶρος τῆς κυβερνήσεως τῆς χώρας. Ἄλλ' ἐγνώριζον ὅτι κύκλοι, τῶν ὁποίων ἡ γνώμη ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως εἶνε ἀξία πολλῆς προσοχῆς, ἐθεώρουν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις μετὰ τῆς Σερβίας, καθορίζουσα τὸν τρόπον τῆς συνεργασίας τῶν δύο στρατῶν, Ἑλληνικοῦ καὶ Σερβικοῦ, ἐν ἐνδεχομένῳ πολέμῳ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, προβλέπει ὀρισμένην δυνάμιν ἢ ὅποια θὰ διατεθῇ ὑπὸ τῆς Σερβίας διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, ἢ ἔλλειψις τῆς δυνάμεως ταύτης, ὡς ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως ἀλλαχοῦ τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ, καθιστᾷ παρακεκινδυνευμένην τὴν ἡμετέραν ἐνέργειαν. Ἡρώτησα ἐπομένως τοὺς ἀντιπροσώπους ὀρισμένων Δυνάμεων, ἂν εἰς περίπτωσιν ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ὅτε κατ' ἐμὲ θὰ ἐπήρχετο ὁ συμμαχικὸς ὅρος, αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι θὰ ἦσαν

διατεθειμένοι ν' αναπληρώσουν τὴν ἐλλείπουσαν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἐκείνην δηλ. τὴν ὁποίαν ἡ Σερβία δὲν θὰ ἠδύνατο ἐνδεχομένως νὰ διαθέσῃ εἰς ἀπόκρουσιν Βουλγαρικῆς προσβολῆς, διότι ὁ στρατὸς αὐτῆς εἶνε ἀλλαχοῦ ἐστραμμένος. Καὶ ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη δύναται νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπήρχετο ὁ συμμαχικὸς ὅρος. Εἶπον δὲ συγχρόνως, ὅτι δὲν πρέπει ἐκ τούτου νὰ προέλθῃ παρεξήγησις τις, διότι δὲν ἐπρότεινα ἀποστολὴν τῆς δυνάμεως αὐτῆς διὰ ν' ἀναλάβω νέας ὑποχρεώσεις, ἀλλ' ἤθελον μόνον νὰ γνωρίζω, ἂν ὑπὸ τὴν ὀρισμένην αὐτὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπελεύσεως τοῦ συμμαχικοῦ ὅρου θὰ ἠδύνατο νὰ διατεθῇ ἡ δύναμις αὕτη, διότι τοῦτο βεβαίως ἦτο ἐν στοιχείῳ πρὸς μόρφωσιν πεποιθήσεως ἐκ μέρους ὀρισμένων κύκλων, οἱ ὅποιοι καλοῦνται νὰ ἔχουν γνώμην, προκειμένου περὶ τοιούτων ζητημάτων.

Ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συνθήκη.

Καὶ ἤδη, Κύριοι, εἰσέρχομαι εἰς τὸ κύριον μέρος τῆς συζητήσεως, ὁμοίαν τῆς ὁποίας, ὡς εἶπον ἀρχόμενος τοῦ λόγου, σπανίως νομίζω ὅτι διεξήγαγεν ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ. Ὄρθως ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτὴς καὶ ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀρκαδίας, ὁ λαβὼν τὸν λόγον δευτέρως, ὀρθῶς ἐζήτησαν νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας. Εἶνε ἀδύνατον νὰ κρίνῃ ὀρθῶς καὶ ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία καὶ ἡ Χώρα περὶ τῶν σημερινῶν πραγμάτων, ἂν δὲν γνωρίζουν ἀκριβῶς ποῖαι αἱ διατάξεις τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑποχρέωσιν ἑκατέρου τῶν Κρατῶν, ὅπως προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου. Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος ἀπὸ σήμερον νὰ ἐκανοποιήσω τὴν εὐλογον, νομίζω, ἀξιῶσιν τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ ἐξ Ἀρκαδίας, ὅπως προσαγάγω ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ τὸ κείμενον τῆς συνθήκης. Δὲν δύναμαι νὰ πράξω τοῦτο ἀπὸ σήμερον, ἐλπίζω ὅμως ἔτι θὰ δυνηθῶ νὰ πράξω τοῦτο λίαν προσεχῶς, ζητήσας ἀμέσως τώρα, διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως, τὴν ἄδειαν τῆς Σερβικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως καταστήσω δημοσίᾳ γνωστὸν τὸ κείμενον τῆς συνθήκης.

Ἡ ἄδεια αὕτη μοι εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαία, διότι κατὰ ῥητὴν διάταξιν τῆς συνθήκης ἐκείνης ἀνακοίνωσις δημοσίᾳ δὲν δύναται νὰ γίνῃ παρὰ μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων Κυβερνήσεων. Ἀλλ' ἂν δὲν δύναμαι ν' ἀνακοινώσω ἀπὸ σήμε-

ρον τὸ κείμενον τῆς συνθήκης καὶ καθήκον ἀλλὰ καὶ δικαίωμα ἔχω ν' ἀνακοινώσω πρὸς τὴν Βουλὴν ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς συνθήκης, τὰ καὶ κυριώτερα ἄλλως τε, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν ἡμᾶς σήμερον καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξαρτᾶται ἡ εὐσυνειδήτος γνώμη τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Χώρας περὶ τῶν ἀπασχολούντων ἡμᾶς ζητημάτων.

Ἡ συνθήκη, Κύριοι, μετὰ τῆς Σερβίας, ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας εἶνε μία, δὲν ἐγένοντο δύο, μία πρὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἄλλη μετ' αὐτόν, ὅπως ὑπέλαθεν ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κοζάνης βουλευτής. Ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας εἶνε ἐκεῖνη, ἡ ὅποια συνήφθη ἓνα μῆνα περίπου πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐπὶ τῇ προόψει ἀκριβῶς τοῦ πολέμου τούτου, καὶ εἶνε μὲ διάρκειαν δεκαετῆ πρὸς ἐξυτηρέτησιν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων ἑκατέρου τῶν δύο Κρατῶν. Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην νομίζω ὅτι δὲν ἔχω δικαίωμα πλέον ν' ἀποκρῦψω ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν καὶ ἀπὸ τὴν Χώραν τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας ἡμῶν μετὰ τῆς Σερβίας εἶνε συνθήκη ἀμυντικὴ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἑκάτερον τῶν Κρατῶν εἶνε υποχρεωμένον νὰ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου, ἂν τοῦτο χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἢ θελε προσβληθῇ ὑπὸ τρίτου τινός.

Γ. ΠΩΠ. Τρίτου οἰουδήποτε ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν λέγει «οἰουδήποτε». Λέγει «τρίτου».

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνθήκης ταύτης, Κύριοι, ὅτε κατὰ Μάϊον παρελθόντος ἔτους αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν περιήλθεν κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ἀπηυθύνθημεν πρὸς τὴν Σερβίαν ἐξηγοῦντες τοὺς λόγους ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀντεμετωπίζομεν νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, πόλεμον τὸν ὅποιον ἐθεωροῦμεν ὅτι, καὶ ἐὰν ἡμεῖς πρῶτοι ἤρχίζομεν, θὰ ἦτο πόλεμος ἀμυντικὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι αἱ προκλήσεις εἶχον καταστῆ ἀφόρητοι ἐκεῖθεν. Ἐπὶ τῇ βάσει, λέγω, τῆς συνθήκης ταύτης ἀπηυθύνθημεν πρὸς τὴν Σερβίαν, διὰ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἀρωγὴν αὐτῆς εἰς περίστασιν κατὰ τὴν ὁποίαν, διεξάγοντες τὸν πόλεμον τούτον, θὰ προσεδαλλόμεθα ὑπὸ ἄλλου Κράτους.

Ἡ ἐκρήξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Κ. ΑΥΚΟΥΡΕΖΟΣ. Ἡ Σερβία δὲν ἀπηυθύνθη πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε προσεβλήθη εἰς πόλεμον ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. "Οτε, Κύριοι, εξερράγη ὁ μέγας Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ὁ συγκλονίζων ὀλόκληρον τὸν κόσμον, τὸν πεπολιτισμένον καὶ τὸν ἀπολίτιστον ἀκόμη, εὐρισκόμην εἰς Μόναχον, μεταβαίνων εἰς Βρυξέλλας, ὅπου εἶχεν ὀρισθῆ συνάντησις μετὰ τοῦ μεγάλου Βεζίρου τῆς Τουρκίας πρὸς συνεννόησιν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν νήσων. Ἐκεῖ μ' εὔρε τηλεγράφημα τοῦ κ. Πάσιτς, ἀναγγέλλοντος τὸν πόλεμον καὶ ἐρωτῶντός με ποῖα θὰ εἶνε ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τοῦ πολέμου τούτου ἐν σχέσει πρὸς τὴν συνθήκην τῆς συμμαχίας. Ἀπήντησα ἐκείθεν εἰς τὸν κ. Πάσιτς, ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ δώσω ὀριστικὴν ἀπάντησιν πρὶν ἢ ἐπιστρέψω εἰς τὰς Ἀθήνας, συγκαλέσω Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ μετὰ τοῦτο ζητήσω τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως. Ἄλλ' ἐθεώρουν ὅτι μοι ἐπεβάλλετο νὰ μὴ ἀφήσω ἐν ἀμφιβολίᾳ τῶν ἀτομικῶν μου τουλάχιστον γνωμῶν τὸν Πρωθυπουργὸν τοῦ συμμάχου Κράτους ἐπὶ πέντε ἢ ἕξ ἡμέρας, αἵτινες ἀκόμη θ' ἀπῆτοῦντο διὰ νὰ φθάσω εἰς Ἀθήνας. Ἀπήντησα λοιπὸν εἰς αὐτὸν τηλεγραφικῶς, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ δώσω ἀπάντησιν δεσμεύουσαν τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη, ἀνακοινῶ ὅμως ὅτι ἡ γνώμη τὴν ὁποῖαν θὰ εἰσηγήθῃ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ θὰ θέσω ὑπὸ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Βασιλέως εἶνε αὕτη: "Ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ Εὐρωπαϊκῷ τῷ ἀρχομένῳ· μίαν μόνον ὑπηρεσίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνθήκης δύναται νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Σερβίαν, καὶ ταύτην πολυτιμον, νὰ ἴσταται κρατοῦσα τὸ ὄπλον καὶ δηλοῦσα ὅτι, ἐὰν ἡ Βουλγαρία ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας· αὕτη ἦτο ἡ συνδρομή, τὴν ὁποῖαν καλόπιστος ἐρημνεῖα τῆς συνθήκης ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Σερβίαν. Ἀποστολὴ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης θὰ ἦτο ἐπιχειρήσις βεβαίως ὄχι σοβαρά, μάλιστα καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ ὁ κύριος ἐχθρὸς θὰ ἴστατο διὰ νὰ ἐπιπέσῃ καταστρέφων καὶ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ τὸν Σερβικὸν διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν του πρὸς τὴν Θεσσαλονικίαν.

I. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Ἡ Σερβία τί ἀπήντησε;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. "Οτε ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας, ἡ γνώμη αὕτη, ἡ ὁποῖα ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπὸ τῆς Α. Μ.

του Βασιλέως, ανέκοινώθη ως επίσημος απάντησις εις την ερώτησιν του συμμαχικού Κράτους και το συμμαχικόν Κράτος εδήλωσε τότε, ότι αναγνωρίζει πλήρως ότι τιαύτη συνδρομή παρεχομένη υπό της 'Ελλάδος προς την Σερβίαν ανταποκρίνεται έντελώς προς τας υποχρεώσεις αι όποιαι ανέλήφθησαν, καλοπίστως εφαρμοζομένας ύφ' ήμων.

Και διά τουτο, Κύριοι, επίσημως τουλάχιστον ουδέν διευτώθη παράπονον κατά της 'Ελλάδος ως παρερμηνευσάσης την συνθήκην, νομίζω δ' ότι ουδεις εκ των έν τη αιθούση ταύτη θα ήθελε ζητήσσει παρά της Κυβερνήσεως λόγον διότι κατώρθωσεν ούτω παρ' άμφοτέρων ή συνθήκη αύτη να έρμηνευθή. Εις την γνώμην ταύτην, Κύριοι, ή Κυβέρνησις υπό την προεδρίαν την έμην ένεμεινεν άπαρασαλεύτως μέχρις ου κατήλθε της αρχής. 'Αλλά περιέργως όχι μόνον ή έμη Κυβέρνησις έχει την γνώμην ταύτην περι των εκ της συμμαχικής συνθήκης υποχρεώσεων της 'Ελλάδος, αλλά και ουδεις ύπευθύνως δυνάμενος να έμιλή περι των πολιτικών πραγμάτων της Χώρας διευτώσσει μέχρις έσχάτων τουλάχιστον αντίθετον γνώμην.

Σ. ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Τόν Μάιον τί απήγητησεν ή Σερβία εις την πρότασιν την όποιαν της εκάματε πρό της ένάρξεως του Ευρωπαϊκού πολέμου ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τόν Μάιον του 1914 ;

Σ. ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Μάλιστα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. 'Επιτρέψατέ μοι να κάμω την δήλωσιν, ότι εις αύτην την ερώτησιν θ' απαντήσω μετά το πέρας της άγορεύσεώς μου έάν τότε παραμείνη ασάφειά τις, είμαι πρόθυμος να δώσω εξηγήσεις.

ΖΗΣΗΣ ΙΑΤΡΟΥ. 'Εγένετο δι' άποφάσεως του 'Υπουργικού Συμβουλίου ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. 'Ομιλούν όλοι και δέν έννοώ. 'Απαντώ εις την ερώτησιν του έξ 'Αρκαδίας βουλευτου. 'Η Σερβική Κυβέρνησις απήγητησεν εις την 'Ελληνικήν τότε εκθέτουσα την κατάστασιν της κοπώσεως, ή όποια ήτο φυσικόν να επικρατή έν Σερβία μετά δύο άρτι διεξαχθέντες πολέμους, της άνεπαρκούς παρασκευής εις νέον πόλεμον, και συνιστώσα έπομένως να καταβληθή πάσα δυνατή προσπάθεια, όπως άποφευχθή ή πολεμική ρήξις. 'Εδήλωσε συγχρονως ότι, άπευ-

θυνομένη εις τὴν Τουρκίαν, θὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς, ὅτι ὁ πόλεμος μεταξὺ Τσερκίας καὶ Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφήσῃ τὴν Σερβίαν ἀδιάφορον. Ἡ Σερβία εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐφέρθη ὡς φίλη εἰλικρινὴς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας ἀνέλαθεν. Ἄλλ' ὡς εἶπον, Κύριοι, δὲν ἦτο μόνον γνώμη τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου Κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου αὕτη ἡ περὶ τῶν συνθηκῶν ὑποχρέωσίς μας· ὑπῆρξε καὶ γνώμη τῆς διαδεχθείσης με Κυβερνήσεως κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1915, τῆς ὑπὸ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν ἐκ Πατρῶν Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐν ταῖς ἐπισήμοις δηλώσεσιν ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς λέγει ταῦτα (Ἀναγινώσκει) :

«...Ἄλλ' ὑπέρτατον ἅμα καθήκον ἐπιβάλλει εἰς τὴν Χώραν τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἀνειλημμένας συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις.»

Ἡ τήρησις τοῦ συμμαχικοῦ ὅρου.

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ ἄλλη Κυβέρνησις, ἡ διαδεχθεῖσα τὴν ἰδικὴν μου εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ λαβοῦσα γινώσκων τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ δηλώσει τῆς διεκλήρουτεν ὡς κυριώτατον μέλημα τῆς πολιτικῆς τῆς τὴν τήρησιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀνειλημμένων. Ἀλλά, καὶ ὅτε ἀνέλαβον καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν μετὰ τὰς ἐκλογάς, ἦτο φυσικὸν ὅτι τὴν αὐτὴν θὰ ἐξηκολούθουν νὰ ἔχω ἀντίληψιν περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ὅρου τοῦ συμμαχικοῦ τῆς συνθήκης καὶ τοῦ ὀφειλομένου πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ ἐκ μέρους ἡμῶν. Ὅτε δ' ὁ κ. Πάσιτς, πιεζόμενος τελευταίως ὅπως στέρξῃ εἰς παραχωρήσεις πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα μὴ ἡ Βουλγαρία λάβῃ ἐχθρικὴν πρὸς τὴν Σερβίαν στάσιν, ὅτε, λέγω, πιεζόμενος ἠναγκάσθη ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς, ὅπως στέρξῃ εἰς τὰς παραχωρήσεις ταύτας, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις ἔστερξεν εἰς τὰς παραχωρήσεις, καὶ ἦτο πρόδηλον ὅτι ἡ πράξις αὐτῆς αὕτη ἀπετέλει νέαν βεβαίωσιν τῆς διαρκείας καὶ τῆς ἰσχύος τῆς συμμαχικῆς ταύτης συνθήκης. Δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω τὴν Βουλὴν, Κύριοι, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐκρήξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου οὐδέποτε ἤλθεν ὁ λόγος εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς

τῆς Κυβερνήσεως χωρὶς ἢ ὑπ' ἐμὲ Κυβέρνησις νὰ δηλώσῃ πάντοτε ἐμφανῶς ἄνευ περιορισμοῦ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς, ὅπως τηρήσῃ πιστῶς τὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὴν ὑπογραφήν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὑπογραφήν τοῦ Βασιλέως, τὴν ὑπογραφήν τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα). Εὐρέθην μάλιστα εἰς τὴν ἀνάγκην, συζητῶν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀντίθετον γνώμην καὶ ὑπεραμυνόμενος τῆς ἐμῆς γνώμης καὶ τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως, ὅπως ἡ Ἑλλὰς μὴ καταστῆ ἐπιλήσιμων τῶν ὑποχρεώσεών της, εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παρατηρήσω ὅτι, ἐὰν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ Κράτη δύνανται καὶ νὰ παραβλέπουν κατὰ τὰς περιστάσεις τὰς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις, ὁ κίνδυνος δι' αὐτὰ ἐντεῦθεν εἶνε μικρός. Ὑπάρχει ἰσχύς μεγάλη, ἢ ὁποῖα ἴσως ἀναπληροῖ τὴν ἠθικὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ Κράτη μικρά, ὅπως ἡ Ἑλλὰς, εἶπον πρὸς τὸν συζητητὴν μου, ὅτι ἡ ἀθέτησις συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων θ' ἀπετέλει διὰ τὸ Κράτος ἀτίμωσιν, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ὡς ἐξ ἄλλης τῆς Ἱστορίας της δὲν ἦτο ἀξία, ἀτίμωσιν δὲ ἢ ὁποῖα θὰ καθίστα τὸ Κράτος τοῦτο ἀνίκανον τοῖς λοιποῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἱστορικὴν του σταδιοδρομίαν. (Εὐγε καὶ χειροκροτήματα)

Ἐὰν ἡμεθα, Κύριοι, ἱκανῶς ἰσχυροὶ, ὥστε αὐτοτελῶς νὰ χαράσωμεν πολιτικὴν πρὸς κατάπραξιν τῶν ἐθνικῶν μας ἀξιώσεων, θὰ ἐδεχόμεν νὰ συζητήσω σοβαρῶς πρὸς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ ἰσχύς εἶνε ὑπεράνω τοῦ δικαίου καὶ τὸ συμφέρον ὑπεράνω τῶν ὑποχρεώσεων. Ἀλλ' ὅταν τὸ Κράτος τοῦτο εἶνε ἀκόμη μικρόν, συμβαίνει ὥστε ἡ τηρήσις τῶν ἠθικῶν ἐπιταγῶν νὰ συμβιδάζεται τελείως πρὸς τὰ ὀλικὰ συμφέροντα, πρὸς τὰ συμφέροντα τὰ πολιτικὰ τοῦ Κράτους καὶ νὰ εἶνε ἀδιάσπαστος ἀπ' ἐκείνων.

Ἡ Ἑλλὰς προέλαθε τὰς Βουλγαρικὰς διαθέσεις.

Ἀλλὰ, Κύριοι, θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε νὰ φρονῶ πεποιθότως ὅτι ἡ ἔντονος καὶ σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος ἐν τούτῳ στάσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἶνε ἢ συντελέσασα, ὅπως προλάβῃ μέχρι τῆς τελευταίας ταύτης ἐποχῆς τὰς διαθέσεις τῆς Βουλγαρίας πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας, διότι ὁ πειρασμὸς δι' αὐτὴν ἦτο ὄντως μέγας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Σερβία προσεδάλλετο ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ μιᾶς μεγάλης Αὐτοκρατορίας. Τὴν δευτέραν δὲ φοράν, ὅπως ἐνθυμεῖσθε, ἐξέησε

νά υποκύψῃ ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἐκείνην, μέχρις οὗ κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν δι' ἀναπτύξεως πράγματι ἡρωϊσμοῦ ἀξιοθαυμάστου κατώρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον. Τὸ φυσικὸν δ' ἦτο ὅτι ὁ πειρασμὸς ἦτο διὰ τὴν Βουλγαρίαν μέγας, ὅπως ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον ἔβλεπον ἀπησχολημένον ἄλλαχού. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης δὲν λέγω ὅτι μόνη ἀνασταλτικὴ δύναμις ὑπῆρξεν ἡ σταθερὰ στάσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἰσχυρίζομαι εὐλόγως ὅτι ὑπῆρξε μία τῶν κυριωτέρων ἀνασταλτικῶν αἰτιῶν διὰ τὴν μὴ ἐνέργειαν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας.

Εἶμαι ἀκόμη βέβαιος ὅτι τελευταίον, ἐὰν δὲν ἐπεκράτει ἐν Βουλγαρίᾳ παρεξήγησις περὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν, ὀφειλομένη ἴσως εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἀξιότιμου ἐξ Ἀχαϊολίδος βουλευτοῦ αἱ ἰδέαι τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ εἶχον ὑποστῆ ἀλλοίωσιν τινα ἢ κλωνισμόν τινα, ἐάν, λέγω, ἐν Βουλγαρίᾳ, δὲν ἐπεκράτει πεπλανημένη ἀντίληψις τῶν διαθέσεων τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἔχω πάντα λόγον νὰ πιστεύω ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν θ' ἀπεφάσιζε νὰ ἐπιστρατευθῇ, ἵνα θέσῃ εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ ἐμπρησμοῦ ὀλόκληρον τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Πρῶτον ποῦτος εἶνε ὁ κλωνισμὸς τὸν ὅποιον ἐμνημονεύσατε καὶ δεύτερον κατὰ ποῖον τρόπον οὗτος ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ κλωνισμὸς εἶνε αἱ δηλώσεις τοῦ Ῥαδοσλάβωφ, αἱ πρὸς τοὺς φίλους του γενόμεναι καὶ δημοσιευθεῖσαι δι' ἀνακοινωθέντος τοῦ τύπου ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅπου ὑπάρχει προληπτικὴ λογοκρισία, καὶ καθ' ἃς ἡ Βουλγαρία προβαίνουσα εἰς ἐπιστράτευσιν εἶνε ἡσύχος, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς αὐδετερότητος καὶ τῆς Ῥουμανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Κυβέρνησις εἰσθε σεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀλλὰ δὲν εἶχε λάθει ἀφορμὴν ἢ νῦν Κυβέρνησις τότε πλέον περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ν' ἀσχοληθῇ καὶ νὰ κάμῃ δηλώσεις, διότι ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις ἐπῆλθεν ἀληθῶς ὀλίγον ἀπροσδόκητος.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐχετε που βεβαιωμένον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἢ ὑπ' ἐμὲ προσέδη εἰς τινὰ δήλωσιν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν εἰκαιολογοῦσαν τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Ῥαδοσλάβωφ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Όχι πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Εἶπον ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως ἐπῆλθε μεταβολὴ εἰς τὰς σκέψεις αὐτῆς ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Γνωρίζετε, διότι ἔχετε πείραν τῶν πραγμάτων, πόσον δύσκολον εἶνε, ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ μείνωσι μυστικαὶ αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ διαθέσεις ἀκόμη τῶν κυβερνῶντων.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Παρακαλῶ νὰ καθορίσητε ποῖα εἶνε τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεδηλώθη ἡ μεταβολή.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μὲ βεβαιώνετε ὅτι δὲν ἐπῆλθε μεταβολὴ σκέψεων;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν βεβαιῶ τίποτε. Ἐγὼ θὰ ὁμιλήσω καὶ θὰ ἐκθέσω τί βεβαιῶ. Ζητῶ ἀπὸ ὑμᾶς νὰ καθορίσητε τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπικαλεῖσθε, διὰ νὰ γνωρίζω περὶ ποίων γεγονότων ὁμιλεῖτε καὶ ν' ἀντιτάξω πᾶν ὅ,τι ἔχω ν' ἀντιτάξω καὶ θ' ἀντιτάξω. Ὅ,τι ἔχω ἐγὼ νὰ εἶπω θὰ τὸ εἶπω. Ζητῶ ἀπὸ ὑμᾶς νὰ ἐξηγήσητε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φαίνεσθε λέγων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν θέλω τὸ παρεμπιπτόν αὐτὸ νὰ λάβῃ μείζονα ἔκτασιν. Φθάνω εἰς τὴν λύσιν διὰ τῆς ἐξῆς δηλώσεως: Ἄν ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος βεβαιῶσιν ὅτι οὐδέποτε κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραμονῆς του ἐν τῇ ἀρχῇ μετέβαλε διαθέσεις, οὐδὲ προέβη εἰς ἐνέργειαν ἐκδηλωτικὴν τοιαύτης διαθέσεως, ἀνακαλῶ ὅσα εἶπον καὶ εἶμαι εὐτυχῆς δεχόμενος τοιαύτην διαβεβαίωσιν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Παρακαλῶ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν τὴν κάμνετε; Τότε εἶνε περιττόν νὰ ἐκθέσω εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τίνων ἐνεργειῶν ἐξεδηλώθη ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν σκέψεων ὑμῶν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Σεῖς ἀνακαλεῖτε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπετε περὶ ἐμοῦ. Τοῦτο εἶνε ἀρκετόν. Τί ἔκαμα ἐγὼ ἐν σχέσει μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπετε, θὰ τὸ ἀκούσητε, ὅταν ὁμιλήσω ἐγὼ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω, διότι εὐρισκόμεθα ἐνώπιον αἰθουσῆς πολιτικῆς, ὅτι ἡ ἀνάκλησις ἐγένετο ὑπὸ αἰρεσίῳ τινα. Λοιπόν, ἂν δηλώνετε ὅτι δὲν μετεβάλετε γνώμην καὶ δὲν προέβητε εἰς ἐνεργείας ἐκδηλωτικὰς τῆς μεταβολῆς τῆς γνώμης, ἀνακαλῶ ὅσα εἶπον καὶ σᾶς ζητῶ μάλιστα συγγνώμην.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἄν δὲν ἐηλώνω, δὲν ἀνακαλεῖτε;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἄλλ' εἶνε περιττὸν νὰ ἐξηγήσω πρὸς τὴν Βουλὴν διὰ ποίων πράξεων ἐξεδηλώθη ἡ ἐνέργειά σας. (Χειροκροτήματα).

Ἡ ἰσορροπία τῶν Βαλκανικῶν.

Ἄλλὰ, Κύριοι, διὰ νὰ μείνωμεν πάλιν εἰς τὰς ἐκ τῆς συνθήκης τῆς συμμαχικῆς ὑποχρεώσεις ἡμῶν ἀπέναντι τοῦ φίλου καὶ γείτονος καὶ συμμάχου Κράτους, δὲν εἶνε μόνον ἡ ἠθικὴ ἀποψις τοῦ ζητήματος· δὲν εἶνε μόνον ἡ πρὸς ταύτην συνδεομένη ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ ἀποψις τοῦ συμφέροντος τοῦ πολιτικοῦ, ἀλλὰ, ἐρωτῶ ὑμᾶς, Κύριοι, καὶ εἰς περίπτωσιν ἀκόμη καθ' ἣν δὲν θὰ ὑπῆρχε συνθήκη συμμαχικὴ μετὰ τῆς Σερβίας ἢ δὲν νομίζετε ὅτι τοῦλάχιστον εἰς δεινοτάτην ἀμηχανίαν θὰ εὑρίσκετο ἡ Κυβέρνησις ἡ Ἑλληνικὴ περὶ τοῦ τί ὤφειλε νὰ πράξῃ εἰς ὁμοίαν περίστασιν; Δὲν νομίζετε, λέγω, ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἐφθανεν ἡ πλάστιγξ νὰ κλίνη πρὸς τὸ μέρος τῆς συνδρομῆς πρὸς τὴν Σερβίαν, ὅτι εἰς δεινοτάτην τοῦλάχιστον ἀμηχανίαν θὰ εὑρίσκετο ἡ Κυβέρνησις, σκεπτομένη ὅτι, ἂν ἄφηνεν ἐν ἐκ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν αὐτοδυνάμως ν' ἀνατρέψῃ τὴν ἰσοδυναμίαν τὴν κατασταθεῖσαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, θὰ προσυπέγραφεν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐν βραχεί χρόνῳ τὸν ἴδιον αὐτῆς θάνατον;

Καὶ δὲν νομίζετε, Κύριοι, ὅτι, ἐὰν κατὰ τὴν ἐκφῆσιν τῆς προσφάτου ταύτης Βαλκανικῆς κρίσεως, τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως, ἄλλη τις Κυβέρνησις ἦτο ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐνταῦθα καὶ ἄλλας ἰδέας εἶχε περὶ τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεών μας πρὸς τὴν Σερβίαν καὶ ἐδήλου ὅτι θεωρεῖ ἀνίσχυρον τοῦ λοιποῦ τὴν συνθήκην ταύτην, καὶ ἐπομένως ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, δὲν νομίζετε, λέγω, ὅτι ἐκ τοιαύτης τυχόν ἐνεργείας τοιαύτης Κυβερνήσεως οἱ μέγιστοι τῶν κινδύνων θὰ ἐπεκρέμαντο ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους; Δὲν νομίζετε ὅτι, ἐὰν τοιαύτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἦτο πολὺ φυσικὸν ὅτι ἡ Σερβία, ἐγκαταλειπομένη ἀπὸ τὴν σύμμαχον αὐτῆς, μὴ διαδλέπουσα σὺδὰμόθεν ἐλπίδα σωτηρίας, ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς παραχωρήσεις ὄχι πλέον κατὰ τὴν ἕκτασιν εἰς τὴν ὁποίαν συνήγαγε πρὸ μηνός, ἀλλὰ κατ' ἕκτασιν πολὺ εὐρυτέραν, ὥστε νὰ κορέσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ γείτονος, νὰ λύσῃ τὰς πρὸς αὐτὸν διαφοράς του καὶ ν' ἀ-

φήση τούτον μόνον πλέον και άπερίσπαστον από της Σερβίας, διά να έπιτεθῆ κατά της Ελλάδος, έχούσης ἤδη εἰς βάρος της ὅτι ἠθέτησε συμμαχικόν καθήκον πρὸς Κράτος εὐρισκόμενον ἐν δεινῇ θέσει, ἀφίλου δὲ πλέον και πανταχόθεν άνυπερασπίστου ;

Εἶνε εὐκολον, Κύριοι, ν' αντιπολιτεύεται κανεὶς ἀρνητικῶς, ἐπικρίνων τοὺς ἔχοντας τὰ βάρη τῆς ἀρχῆς εἰς περιστάσεις τόσον δεινὰς και τόσον σοβαρὰς διὰ τὸ Ἔθνος. Ἄλλ' ὁ πολιτικὸς πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ χάρισμα νὰ βλέπῃ πολὺ πρωτύτερα ἀφ' ὅσον βλέπουν οἱ ἄλλοι, διότι, ἂν δὲν ἔχῃ τὸ χάρισμα τοῦτο, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ὀδηγήσῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ εἰς συμφορὰς και καταστροφὰς. (Εὖγε, εὖγε και χειροκροτήματα.)

Ἄλλὰ, Κύριοι, θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν μου νὰ προσάγω ἐνώπιον ὑμῶν και ἐν ἄλλο ἀκόμη ἐπιχείρημα, πλέον ἀποφασιστικόν ἀπ' ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα σὰς προέδρα μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης και τὰ ὁποῖα ἐπιτρέψατέ μοι νὰ θεωρήσω ὡς ὀγκώδη· ἔχω ἀκόμη, λέγω, ἐν ἄλλο ἐπιχείρημα, κατὰ τοῦ ὁποῖου εἰς οὐδένα ἐξ ὑμῶν ἐπιτρέπεται νὰ προβάλλῃ ἀντίρρησην. Ἔχω τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ἢ παροῦσα ἔχει σύμφωνον τὴν ἐκδηλωμένην γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ (Ἐπιδοκιμασίαι ἐκ τῆς αἰθούσης).

Κύριοι, κατὰ τὰς ἐκλογὰς, τὰς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἀξιολίμου βουλευτοῦ ἐκ Πατρῶν διεξήγαγε τελευτῶντος τοῦ Μαΐου, ἐξητήθη ἐκ παντὸς τρόπου νὰ συγχυσθῇ ἡ διαύγεια τῆς κρίσεως τῶν ἐκλογέων διὰ τῆς παρενθέσεως, ἀντὶ τῶν ἀληθῶς χωριζόντων ἡμᾶς ζητημάτων, ἄλλων ζητημάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον ἀγῶνος συνταγματικοῦ. Ἄν δέ, ὅπως ἀνεγνώρισα πάντοτε, ἡ λαϊκὴ ἐτυμηγορία δὲν ἀπετέλει οὔτε ἔκφασιν γνώμης ὑπὲρ ἀναμίξεως ἡμῶν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, οὔτε ἔκφασιν γνώμης περὶ παραχωρήσεων, τὰς ὁποίας διανοηθεὶς νὰ εἰσηγηθῶ πρὸς τὸν Βασιλέα εἶχα κατορθώσει νὰ θάψω, ἂν, λέγω, δὲν ἀπεφάνθη ὁ λαὸς οὔτε περὶ τοῦ ἐνὸς σημείου οὔτε περὶ τοῦ ἄλλου, ἀπεφάνθη ὅμως ἀνενδοιάστως ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς προκλήτου Κυβερνήσεως, ἀπεφάνθη δηλαδὴ ὅτι ἡ χαραχθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ πολιτικὴ μὲ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν αὐτῆς και μὲ τὴν τήρησιν τὴν πιστὴν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων ἐγκρίνεται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ ἀργυρώνητος Τύπος.

Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, Κύριοι, εἶνε τοιοῦτον, ὥστε εἰς οὐδένα σεβόμενον ἑαυτὸν ἐνταῦθα ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας μοι ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησίν του, διότι ἤθελε νὰ μάθῃ ἂν ἡ ἐπιστράτευσις ὀδηγῆι τὴν Ἑλλάδα εἰς ταχὺν πόλεμον, ἢ ἂν εἰς τὴν ἀπόκρουσιν εἰσβολῆς ἐχθρικῆς. Κύριοι, δὲν εἶνε ἡ ἐμὴ πολιτικὴ ἢ ὀδηγοῦσα τὴν χώραν εἰς τὸν πόλεμον. Ὅπως πρὸ μικροῦ εἶπα, ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι, ἐὰν ἀδιατάκτως παρέμενεν ἡ αὐτὴ ἀντίληψις παρὰ τῆ Ἑλληνικῆ Κυβερνήσει, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶνε ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις ἡ Βουλγαρικὴ, ἔχω ἄλλους τοὺς λόγους, τοὐλάχιστον νὰ θεωρῶ πιθανώτατον, ὅτι ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις δὲν θὰ ἐγίνετο. Βλέπετε λοιπὰν ὅτι οὐχὶ διὰ τῆς σταθερᾶς πολιτικῆς ὠθεῖτε τὴν χώραν εἰς πόλεμον, ἀλλὰ δύνασθε νὰ ὠθήσετε αὐτὴν πολὺ εὐκολώτερον δι' ἀσταθοῦς πολιτικῆς, ἢ ἀ πολιτικῆς, δὲν τὸ λέγω ὅπως ψέξω ὑμᾶς, μὴ ἀνδρικῆς. Ὅπως εἶπα καὶ κατὰ τὰς δηλώσεις τὰς ὁποίας ἔκκμη ἀναγγέλλων πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν ἐπιστράτευσιν, ἡ ἐπιστράτευσις εἶνε φάρμακον ἥρωϊκόν. Εὐτυχῶς ἔλοι οἱ δυνάμενοι ὑπευθύνως νὰ ὁμιλῶσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς εὐρέθη διὰ νὰ καλέσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ δὲν ἔμειναν ἀμφισβητοῦντες τὴν χρησιμότητα αὐτῆς παρὰ μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ἔκτος τῆς αἰθούσης ταύτης, θὰ τὸ εἶπω σαφῶς — ἀπευθύνομαι πρὸς τὸν Τύπον — ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶνε ἀργυρώνητοι... (Εὔγε καὶ χειροκροτήματα παταγώδη καὶ παρατεταμένα διακόπτουν ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ ἀκροατηρίου). Λέγω τὴν λέξιν με ὅλην τὴν συνκρίσθησιν τῆς βεβρυχτικῆς, ἣν δίδει εἰς αὐτὴν ἡ ἐπιστημότης τῆς θέσεώς μου, διότι παριστάμεθα, Κύριοι, ἐνώπιον ἐνὸς θεάματος ἀηδεστάτου ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι χειρίζονται ὄργανά τινα τῆς δημοσίας γνώμης, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦτον τὸν λόγον εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι εἶνε ἐρμηνεῖς μέρους τῆς κοινῆς γνώμης καὶ οἱ ὁποῖοι ἐν γνώσει ἄλλου τοῦ κόσμου ἐπώλησαν τὸν κλάμὸν των εἰς ξενικὴν προπαγάνδαν καὶ οἱ ὁποῖοι ἔρχονται καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἑλλάς ἐπιστρατεύεται διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς δεινοτάτους κινδύνους (Εὔγε,

εὖγε καὶ νέα χειροκροτήματα), ἔρχονται καθ' ἣν στιγμήν ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης ἐπετεύχθη ἡ ὁμογνωμοσύνη βλων τῶν πολιτικῶν παραγόντων τῆς χώρας, τοῦλάχιστον ἐν τῷ εἰδικῷ τούτῳ ζητήματι, ἔρχονται νὰ ταραξοῦν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, διὰ νὰ θέσουν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸ ζήτημα, ἀν ἦτο ἀναγκαῖα ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις.

(Ἐγείρονται τινες τῶν δημοσιογράφων ν' ἀπέλθωσι τοῦ θεωρείου των, ἐξ οὗ διαμαρτυραὶ ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ φωναί : "Ἐξω, ἔξω!")

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὅσοι θέλουν ν' ἀποχωρήσουν εἶνε ἐλεύθεροι.

Γ. ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ στρατιωτικὸς νόμος.

ΕΔ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐρχονται, Κύριοι, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, καθ' ἣν στιγμήν τὸ Κράτος διὰ τῶν ὑπευθύνων ἀντιπροσώπων του εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σταματήσῃ τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, διὰ νὰ κλέσῃ τὸν λαόν ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ πάλιν τὰς δεινὰς περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τὴν Πατρίδα, καὶ κατὰ τὴν στιγμήν αὐτήν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐν τῷ περιβάλλοντι τούτῳ ὄλοι οἱ δυνάμειοι νὰ ἔχουν ἔγκυρον γνώμην ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦλάχιστον τούτου ὁμογνωμονοῦν, ἔρχονται αὐτοὶ μὲ τὸν ἐξωνημένον κάλαμόν των καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐνσπείρουν εἰς τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, εἰς τὸν στρατευόμενον λαόν, τὸν ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς συζύγου ἢ τὰς θωπείας τῆς μητρὸς καὶ τῶν τέκνων, διὰ νὰ πάρῃ τὸ ὄπλον καὶ πάλιν, ἔρχονται, λέγω, νὰ τοῦ συγκλονίσουν τὴν ψυχὴν, νὰ γεννήσουν τὴν ἀμφιβολίαν ἀν αἱ θυσίαι αὐταὶ εἶνε ἀναγκαῖαι τάχα ἢ περιτταί. (Νέα εὖγε καὶ χειροκροτήματα ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ ἀκροατηρίου).

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας μὲ ἡρώτησεν : Ἐφαρμόζων τὴν πολιτικὴν σου αὐτήν, τί θὰ κάμῃς, ἐὰν σπεύδων πρὸς βοήθειαν τῶν συμμάχων σου Σέρβων συναντήσης καὶ ἄλλας λόγγας, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν θέλεις νὰ συναντηθῇς ; Θὰ περιορισθῶ, κύριε βουλευτά, νὰ ἐκφράσω τὴν βαθυτάτην θλίψίν μου, διότι πρόκειται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς προστασίας τῶν τιμιωτέρων συμφερόντων τοῦ ἔθνους ν' ἀντιμετωπίσω λαούς, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίθεσιν ἄμεσον καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους εὐστοχῶς ἢ σύγκρουσις δὲν ἡμπέρεῖ παρὰ νὰ εἶνε μεστὴ κινδύνων.

Κ. ΣΟΚΟΛΗΣ. (Διακόπτει μὴ ἀκούμενος ἐκ τῶν κωδωνικρουσιῶν τοῦ κ. Προέδρου).

Ἡ ἀπόβασις τῶν συμμαχῶν εἰς Θεσσαλονίκην.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (πρωθυπουργός). Κύριοι, μὴ συγκινεῖσθε διὰ τὴν διακοπὴν αὐτὴν· ἡ ἀγτίδρασις κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως ἦτο ἐξ ἴσου ζωηρά, καὶ ὅτε ἡ Δύναμις περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλήσαν ἤδη οἱ διακόπτοντες εὗρισκατο καὶ πρὸς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον. Ὡστε μὴ συγκινεῖσθε. Ὑπομινθήσκω ἄλλως τε πρὸς τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν ἐκ Κερκύρας, ὅτι ἡ Ἰταλία κηρύξασα τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ διεξάγουσα αὐτὸν ἀπὸ μῆνῶν τεσσάρων δὲν ἐγένετο ἐμπόλεμος μὲ τὴν Γερμανίαν, οὔτε βεβαίως προεινῶ εἰς ἡμᾶς νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλά, ἐάν, Κύριοι, ἐφαρμόζοντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν πολιτικὴν, ἐάν ἐκπληροῦντες καθήκον τιμῆς δι' ἡμᾶς καὶ τὰς συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις καὶ προασπίζοντες τὰ ζωτικώτατα συμφέροντα τῆς Χώρας ἡμῶν συνηντῶμεν πρὸ ἡμῶν τοὺς ἰσχυροὺς, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἐκφράζοντες τὴν ἐπὶ τούτῳ λύπην μας θὰ ἐπράττομεν τὸ καθήκον μας! (Χειροκροτήματα.)

Κύριοι, δὲν θέλω νὰ μείνη ὑπὸ παρεξήγησιν ἢ φράσις μου αὕτη καὶ ἀναγκάζομαι νὰ δηλώσω πρὸς ὑμᾶς, ὅτι, ὅτε κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας ἐγένετο ἡ ἀναγγελία τῆς ἀποστολῆς Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ διεμαρτύρητο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διὰ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος, ὅπως εἶπα πρὸ μικροῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνη ἀδιάφορος πρὸς τοὺς κινδύνους ἐκείνους, οὔτινες, ἀσχέτως πρὸς τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος, ἠδύνατο νὰ συνδέωνται πρὸς τὴν ἀποβίβασιν καὶ τὴν διὰ τοῦ ἐδάφους ἡμῶν διέλευσιν τῶν διεθνῶν στρατευμάτων, διότι ἐξεφράσθη ἐν Ἑλλάδι ἡ γνώμη, ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον ἡ κατοχὴ τῶν Σερβικῶν ἐδαφῶν καὶ ἡ διάβασις διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς πίεσιν τῶν συμμαχικῶν Κρατῶν ὑπὲρ παραχωρήσεων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ εὗρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώσω πρὸς τὰς Δυνάμεις ἐκεῖνας, πρὸς τὰς ὁποίας μεγάλη εἶνε ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, νὰ δηλώσω ὅτι, ἐάν διὰ τὴν διάβασιν ἐκ τοῦ

ἡμετέρου ἐδάφους καὶ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος ἡμῶν δὲν νομίζω, ὡς ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα ἐκ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς γενικῆς ἀνατροπῆς, ὅτι ἐπιβάλλεται ν' ἀντιταχθῶμεν ἐνόπλιως κατὰ τῆς διαβάσεως διὰ τοῦ ἐδάφους ἡμῶν, εἶμαι ἀποφασισμένος ν' ἀντιτάξω τὴν μικρὰν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοῦ κολλοσσού τῶν δύο Μεγάλων Δυνάμεων, ὅπως ἀντιστῶ κατὰ ἀποβάσεως στρατευμάτων, τὰ ὅποια δύνανται ἐνδεχομένως νὰ ἐπιβουλευθῶσι συμφέροντα Ἑλληνικά! (Χειροκροτήματα.)

Π. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ. Διεξάγεται, κύριε Πρόεδρε, ἡ σοβαρὸν συζήτησις. Παρακαλῶ νὰ συστήσητε προσοχὴν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Διαρκῶς συνιστῶ ἡσυχίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ ἀξιοτίμος ἐκ Λακωνίας βουλευτὴς ἐπαναλαμβάνει ὅ,τι εἶπον πρὸ μικροῦ, πόσον σοβαρὰ εἶνε ἡ παρούσα συζήτησις. Naί, Κύριοι, ἀληθῶς, ὅπως εἶπα ἀρχόμενος τοῦ λόγου μου, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, σπανίως ἢ οὐδέποτε ἴσως διεξήχθη σοβαρώτερα συζήτησις διὰ τὸ ἐθνικὸν μέλλον ἀπὸ τὴν παρούσαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βουλευτηρίῳ. Ἐὰν ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις μέλλῃ νὰ σημάνῃ καὶ ἀνάμειξιν εἰς τὸν πόλεμον δι' ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Σερβίας, ἡμεῖς δὲ δὲν πράξομεν τὸ καλὸν ἑαυτοῦς, πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀφ' ἡμῶν, ὅπως ἀποτρέψωμεν τὸν κίνδυνον τοῦτον, κινδυνεύομεν νὰ ἴδωμεν τὴν ἰσορροπίαν καὶ ἰσοδυναμίαν, τὴν ὅποιαν κατεστήσαμεν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἀνατρεπομένην κατὰ τοιοῦτον τρόπον διὰ τῆς συγχρόνου ἐλαττώσεως καὶ συντριβῆς τῆς δυνάμεως τοῦ ἐνὸς τῶν συμμάχων Κρατῶν, διὰ τῆς ἀυξήσεως δὲ τῆς ἀνισταίου τοῦ ἄλλου Κράτους—τὸ ὅποιον δυστυχῶς, ὅπως καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἶπα εἰς τὴν Βουλὴν, δὲν παύει νὰ διακηρύττῃ ὅτι δὲν θεωρεῖ ἑαυτὸ ὑπόχρεον πρὸς σεβασμὸν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ τὸ ὅποιον συγχρόνως δυστυχῶς δὲν παύει νὰ διακηρύττῃ, ὅτι θεωρεῖ ὡς χώρας περιλαμβανομένης εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐθνικῶν τοῦ διεκδικήσεων ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν, ὅλην τὴν μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος χώραν—κινδυνεύομεν, λέγω, Κύριοι, νὰ ἴδωμεν τὸ μεγαλοῦργημα τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὅποιον ἐδημιούργησαν οἱ πόλεμοι τοῦ 1912 καὶ 1913, ἀποδαίνον βραχυτάτης διαρκείας.

Ἄλλ' ἐγώ, Κύριοι, διατηρῶ καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἑλληνικὴν αἰσιοδοσίαν, διὰ τὴν ὅποιαν πολλάκις κατεκρίθη. Ἀντιλαμβάνω

νομαι ὄλην τὴν σοβαρότητα τῶν περιστάσεων. Οὐδεὶς ἄλλος θαῆ-
χετο περισσότερο ἐμοῦ, ὅπως ἡ Εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη μὴ διατραχθῆ
ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου.
Εἶμαι βέβαιος ὅτι περίοδος μακρᾶς διαρκείας εἰρήνης θὰ εἶδεν εἰς
τὴν Ἑλλάδα τὰ μέσα ἔλα ν' ἀναπτύξῃ τὸ νέον αὐτῆς διπλασιασθὲν
Κράτος, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ πλούσιον καὶ οἰκονομικῶς καὶ στρατιω-
τικῶς, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ συνδυάσω τὸν πλοῦτον μὲ τὰς στρατιωτι-
κὰς δαπάνας, ἰσχυρόν, ὡς εἶπω καλύτερον, καὶ οἰκονομικῶς καὶ
στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς, ὥστε ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὸ μέλλον ἄνευ
τινὸς ἀνησυχίας. Ἄλλ' εἰς τὸν κόσμον τοῦτον δὲν παύομεν τὸν βόλον
μεγάλου Κράτους δυστυχῶς. Καὶ μεγάλα Κράτη καθ'αυτὰ δὲν ἠδύ-
νήθησαν νὰ βυθίσωσι τὸν βόλον τῆς Ἱστορίας κατὰ τὰς ἰδίας βλέψεις
αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ ἰδιά των συμφέροντα. Ὁ πόλεμος ἐξερράγη βε-
βαίως ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπαιτιότητος ἡμῶν. Ἄλλ' εὐρεθέντες ἐνώπιον
τῶν μεγάλων προβλημάτων, τὰ ὅποια ἤγειρεν ὁ πόλεμος αὐτός, Κύ-
ριοι, εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἐὰν ἔχωμεν καὶ πάλιν τὴν Χώραν καὶ τὸν
θαυμάσιον αὐτὸ λαὸν ἠνωμένον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐθνικῶν συμ-
φερόντων, θὰ φθάσωμεν καὶ πάλιν ὅπως ἀμυνθῶμεν ἀποτελεσμα-
τικώτατα, θὰ φθάσωμεν καὶ πάλιν ὅπως ἀποτρέψωμεν τοὺς κινδύ-
νους τοὺς μεγάλους, οἱ ὅποιοι ἐπιτρέμονται κατὰ τῆς ἀκεραιότητος
τῆς Χώρας. Καὶ τίς οἶδε, Κύριοι, ἐν δὲν φθάσωμεν ν' ἀσφαλίσωμεν
ἄληθῶς καὶ τὸ μέλλον ἐκεῖνο, τὸ ὅποισιν θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀσφαλι-
σωμεν ἀκοπώτερον καὶ μᾶλλον ἀκινδύνως διὰ μακρᾶς εἰρηνικῆς
περιόδου ἄνευ παρεμβολῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου;

Κύριοι, θὰ εἶμαι εὐτυχής, ἐὰν ἀκούσω ἐκ μέρους τῶν ἐπιφανῶν
δητόρων τοῦ Κοινοβουλίου, ἐκ μέρους τῶν δυναμένων μετὰ κύρους
περισσοτέρου νὰ διαχειρίζωνται τὰ μεγάλα ταῦτα ἐξωτερικὰ καὶ
ἐθνικὰ ζητήματα, θὰ ἤμην εὐτυχής, ἐὰν ἀκούσω ἀνασκευὴν ὄλων
τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντων καὶ προσαγωγὴν ὄλων τῶν ἀντιθέτων ἐπι-
χειρημάτων, ἵνα συζητήσωμεν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ μετὰ τῆς ἀπαι-
τουμένης ἀπαθείας, ἀποβλέποντες, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὸ κρίσιμον
τῶν περιστάσεων καὶ καθήκον θεωροῦντες νὰ διαφωτίσωμεν τὸν
στρατευθέντα Ἑλληνικὸν λαόν. Πάντων τελευταῖος βεβίητος ὁ ὑπέ-
χων τὸ βεβύτατον βᾶρος τῶν εὐθυνῶν, πάντων τελευταῖος θὰ ἦτο
ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δὲν θ' ἀνεγνώριζε τὴν τυχὸν πλάνην αὐτοῦ. Ἄλλ'

ἀπέναντι τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὅποια προσάγω πρὸς ὑμᾶς, ἀπέναντι τῆς πεποιθήσεως μὲ τὴν ὁποίαν προσέρχομαι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ταύτην τὴν φορὰν ζητῶν τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν τοῦ δεικνύω, ἀπέναντι τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν καὶ τῆς πεποιθήσεως αὐτῆς δὲν προσήχθησαν παρὰ ἀρνητικῆ πολιτικῆ, ἐνδοιασμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἶπω, ὅτι ἀρνητικῆ πολιτικῆ, ἐνδοιασμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι, τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ μίαν ἀνταντακλαστικὴν ἐπάνοδος εἰς ἰδεολογίαν παλαιάν, τὴν ἰδεολογίαν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεωροῦμεν τὸ Κράτος αὐτὸ ὄχι μόνον προσωρινῶς, ἀλλ' ὀριστικῶς παράλυτον, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ πράξῃ ἔργα γεννάτια, ὡς προωρισμένον νὰ διάγῃ ἕνα βίον φυτοζωϊκόν, ἀποζῶν ἐκ τῆς διεθνούς ἐπαιτείας. Θὰ ἦτο δὲ φανερόν, ἐνώπιον τοῦ ἐμφανοῦς κινδύνου, ὁ ὅποιος κατέρχεται ἀπὸ βορρᾶ, ἵνα ἀφαιρέσῃ ὅσα ἀπεκτήσαμεν κατὰ τοὺς δύο πολέμους, ὅτι θὰ ἦμην ἀναποφάσιτος καὶ ἀτολμὸς μὴ ὀρμήσας πρὸς ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἔθνος τὸ καθήκον, ἡ τιμὴ καὶ τὸ ὑπέρτατον συμφέρον! (Παρατεταμένα χειροκροτήματα).

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΘΙΣ ΤΗΣ 21ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῶν δύο
Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶνε ἄπορον πῶς ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτὴς ἐθεώρησεν ὅτι διὰ τῆς ἀγορεύσεώς μου ἔθιξα αὐτὸν προσωπικῶς ἢ τοὺς ἄλλους ἡγέτας τῆς Ἀντιπολιτεύσεως. Οὐδεμίαν, οὔτε πρόθεσιν ὑπῆρχεν ἐν ἐμοὶ τοιαύτη, οὔτε ἐκδήλωσις ἐγένετο τοιαύτης πρόθεσεως. Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, ἀνελθὼν τὸ βῆμα, ἐζήτησε νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ, ὄχι ὡς ζητήσαντα νὰ πείσω τὴν Βουλὴν διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἐπιχειρημάτων ἰσχυρῶν, ἀλλ' ὡς θελήσαντα νὰ παρασύρω αὐτὴν, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν καρδίαν. Θὰ

μου επιτρέψη ἐν τούτοις νὰ τοῦ παρατηρήσω ὅτι ἐκεῖνος ἀκριβῶς εἰς ὄλην τὴν ἐπιχειρηματολογία μου τὴν μακρὰν οὐδὲν ἀντέταξεν ἐπιχείρημα, τόσον δὲ δὲν ἀντέταξε τίποτε, ὥστε τὴν κυρίαν βάσιν τῆς συζητήσεως τῆς προκειμένης, δηλαδή τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσίν μας πρὸς τὴν Σερβίαν, οὐδὲ κὰν ἐμνημόνευσεν. Οὐδὲν ἀντέταξεν ὁμοίως ὡς πρὸς τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον βλέπω ἐγώ, ἐὰν ἤθελεν ἐπιτραπῆ, εἰς τὴν Βουλγαρίαν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας, διὰ νὰ συντριφῆ αὐτὴν καὶ καταλάβῃ ὅσα ἐδάφη θέλει ἐκ τῆς Σερβίας. Περιωρίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν —θά εἶπω— μακροχρόνιον στοργὴν τοῦ πρὸς ὀρισμένας ἐξωτερικὰς κατευθύνσεις. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, ἀντὶ νὰ συζητήσῃ ἀντικειμενικῶς ἐπὶ τῶν πραγμάτων, οἷα ταῦτα ἐμφανίζονται, ζητῶν ν' ἀνατρέψῃ τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα προσήχθησαν εἰς τὴν Βουλὴν παρ' ἐμοῦ, σὰς εἶπε τί ; «Δὲν κυττάζετε, ὅτι, ἐὰν ἀκολουθήσετε αὐτὴν τὴν πολιτικὴν, μοιραίως φέρεσθε πρὸς ἓνα συνδυασμὸν Δυνάμεων, ὅπου εὐρίσκονται ὅλοι οἱ ἐχθροὶ σας, καὶ ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν ἐκείνον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται ὅλοι οἱ φίλοι σας;».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν εἶπον αὐτό.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπετε τοῦλάχιστον ταῦτο: «Δὲν βλέπετε, ὅτι φέρεσθε πρὸς τὸν συνδυασμὸν, ὅπου εὐρίσκονται ὅλοι οἱ ἐχθροὶ μας, ἐνῶ εἰς τὸν ἄλλον εὐρίσκονται τοῦλάχιστον ἀδιάφοροι;». Ὁφείλα ἐπὶ τοῦ παρέργου τούτου ζητήματος, τὸ ὁποῖον δὲν θίγει τὴν οὐσίαν τῆς συζητήσεως, ἢ ὁποῖα μὰς ἀπησχόλησε τὴν ἐσπέραν ταύτην, νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις, ὅχι διὰ νὰ σὰς πείσω ὅτι ἔπρεπε νὰ κανονισέτε τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις σας ἐπὶ τῇ βάσει συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν, ἀλλὰ διότι ἔχω καθήκον νὰ μὴ ἀφήσω νὰ πιστευθῆ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦλάχιστον τῆς γενικωτέρας πολιτικῆς τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ὑπῆρχον ἐνδείξεις ἢ ἀντενδείξεις πρὸς τὴν πολιτικὴν ἡμῶν σύμφωνι πρὸς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κ. βουλευτοῦ Κερκύρας. Ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας ὑπενθυμίζει τὴν Ῥωσίαν καὶ τὸν Σλαυικὸν κίνδυνον. Νομίζω, Κύριοι, ὅτι, ἐταν λέγωμεν Σλαυικὸν κίνδυνον, ἐννοοῦμεν κίνδυνον Νοτιοσλαυικόν, ὅτι ἐννοοῦμεν κυρίως τὰ ἐν τῇ Βαλκανικῇ Σλαυικῇ φύλα. Νομίζω ἐπομένως ὅτι λέγοντες Σλαυικὸν κίνδυνον, μετὰ τὴν νέαν διαρρῦμισιν τῶν πραγμάτων τὴν ἐκ τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρε-

στίου, ἐννοοῦμεν κυρίως τὸν Βουλγαρικὸν κίνδυνον. Ἄς παύσωμεν λοιπὸν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ τοῦ Σλαυικοῦ κινδύνου ὡς περὶ Ῥωσικοῦ, εἴτε θέλει νὰ τὸν ἐμφανίσῃ ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας, καὶ ἄς μὴ ἀποστρέψωμεν τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου ὑπάρχει πραγματικῶς ὁ κίνδυνος οὗτος. Ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας ἐνεθυμήθη καὶ ἄλλην Δύναμιν Μεσόγειοιαν, ἔχουσαν βλέψεις κοσμοκρατορικὰς ἢ ἱμπεριαλιστικὰς, ὡς αὐταὶ συνήθως ὀνομάζονται. Ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τῷ ὑπεθυμίσω ὅτι, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ Δύναμις αὕτη ἐτέλει ἐν συμμαχίᾳ ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ὑφισταμένη καὶ κανονικῶς ἀνανεουμένη, ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας τὴν κατεύθυνσίν του εἶχε πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ τότε ἐκείθεν δὲν ἐφόβιζεν αὐτὸν κίνδυνός τις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀληθῶς μακρὰν καὶ μονοουχὶ ἀθεράπευτον Ἀγγλικὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ παρατηρήσω ὅτι αὕτη ὀφείλεται ἐν μεγίστῳ μέτρῳ εἰς ἰδίαν ἡμῶν ὑπατιότητα, διότι ἀπὸ τοῦ Ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου ἀφήσαμεν διὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν πολιτικῆς νὰ μερφωθῇ ἡ γνώμη εἰς τὴν Εὐρώπῃν, ὅτι μόνον ἡ Βουλγαρία εἶνε Κράτος βιώσιμον, βαίνον πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν πολιτικὴν ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι συμφέροντα μεγάλα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ δὲ Ἑλλάς ὅτι ἀνήκει σχεδὸν εἰς τὰ ὀνομασθέντα φθίνοντα ἢ θνήσκοντα Ἔθνη. Ὅτε ὁμως ἐδείξαμεν ὅτι εἴμεθα ἄξιοι καὶ ἡμεῖς νὰ πράξωμεν ἔργα γενναῖα καὶ μεγάλα, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπέλειψεν ἡμᾶς ἐκείθεν ἡ ὑποστήριξις καὶ συνδρομή. Καὶ ἡ λύσις τοῦ ἰδιαιτέρου ζητήματος τῆς πατρίδος μου, τὸ ὅποσον ἐθεώρουν ὅλοι οἱ ἔχοντες ἀντίθετον γνώμην ὡς ἄλλοι, διὰ τὴν δῆθεν ὑστεροβουλίαν τῆς Ἀγγλίας, ὀφείλεται εἰς τὴν Δύναμιν ἐκείνην, καὶ ἡ λύσις τοῦ νησιωτικοῦ ζητήματος ὀφείλεται εἰς τὴν Δύναμιν ἐκείνην κατ' ἐξοχίαν.

Γ. ΠΩΠ. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Κρήτης ὀφείλεται.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δυστυχῶς οἱ ἀγῶνες οὗτοι μόνον δὲν ἤρκοον νὰ κατανικήσουν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν ἀντίστασιν, ἐὰν τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ὄφρα ἔσται.

Ἀλλὰ, Κύριοι, ἀφοῦ ἐπεχείρησα ν' ἀποτρέψω ἀπὸ τῶν Δυνάμεων τούτων ἐν μέρος τοῦ ρύπου τοῦ ἀνθελληνικοῦ, τὸν ὅποιον ἠθέλησε νὰ καταχύσῃ ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας, ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἶπω ὅτι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἂν βλέπω τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν, δύο ἡγούμενα ἐν τῷ πολιτισμῷ Κράτη, ἐδέξατο ἀπὸ πολλοῦ χρόνου

καὶ βλέπω ἀκόμη σήμερον καὶ τὴν Τουρκίαν, μὲ τὴν ὁποίαν νὰ μὲν αἱ σχέσεις μας χαρακτηρίζονται σήμερον ὀμαλαί, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὁποίαν δυστυχῶς τὰ συμφέροντά μας οὐχὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐμμόνου πολιτικῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ πολιτικῶν ἀνδρῶν εὐρίσκονται εἰς ἀδιάλλακτον ἀντίθεσιν. Καὶ ὅτε βλέπω εἰς τὸν συνδυασμὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦτο τριπλοῦς, νὰ κινδυνεύῃ νὰ προστεθῇ καὶ τέταρτος, διὰ νὰ γίνῃ τετραπλοῦς, τότε θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας νὰ τοῦ εἶπω ὅτι ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ, ἂν δὲν ἐπηρεάζωμαι ἀπὸ προλήψεις, παρὰ νὰ διαβλέπω κινδύνους ἐκεῖ ὅπου βλέπω τὰ δύο αὐτὰ Κράτη, ὀλιγωτέρους δ' ἐκεῖ ὅπου βλέπω τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἰταλίαν. Ἀλλὰ, Κύριε, δὲν φέρω τὸ ζήτημα τοῦτο διὰ ν' ἀρυσθῶ ἐν ἐπιχειρήματι ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν μου, ἐπιτελούμενος τὴν γενικὴν κατανομήν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐπιζητοῦν ἐκάστη ἴδια συμφέροντα. Νομίζω μόνον ὅτι ὡς πρὸς τὰ Ἀνατολικά ζήτήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ὁ κύκλος καὶ τῶν ἰδικῶν μας ζητημάτων, αἱ δύο Αὐτικαὶ Δυνάμεις εἶνε ἐκεῖναι, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα ταυτίζονται περισσότερο πρὸς τὰ ἰδικά μας. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἀντιληψὶς καλῶς ἐννοεῖ ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀξιώμεν ἀπὸ τοὺς ξένους νὰ εἶνε φίλοι τῆς Ἑλλάδος. Ὅτι ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν, εἶνε ὅπως ἡμεῖς αὐτοὶ κατορθώωμεν νὰ εὐρίσκωμεν τοὺς συνεργάτας καὶ συναγωνιστάς ἐκάστοτε ἐν τῷ κύκλῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρίσκεται περισσότερα πρὸς ἄρμογὴ τῶν ἰδικῶν μας συμφερόντων. Τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, κύριε βουλευτὰ Κερκύρας, θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ δὲ πάλιν νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ἡ ἀγόρευσις ὑμῶν δὲν ἐθίξεν αὐδὲ ἐν τῶν κυρίων ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα προσέβαλα, ἐζήτησε δὲ μόνον νὰ ἐκτρέψῃ τὸ ζήτημα ἐπὶ ἄλλου ἐδάφους. (Χειροκροτήματα).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐρωτῶ τὴν Βουλὴν, ἂν στέργει νὰ διακόψωμεν διὰ τὴν 10.

Πολλοὶ βουλευταί. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Διακόπτεται ἡ συνεδρίασις διὰ τὴν 10ην μ. μ.

Η ΤΡΙΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ 21ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ

Εἶχον ταφή ἄλλοτε. — « Τὰς ἔθαψα ἐκ νέου ». — Διὰ τὴν ἐπεστρατεύθη ὁ Ἑλληνικὸς λαός. — Ἡ Ἑλλὰς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ ἀξιότιμος κ. βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ἐπελήφθη ἐκτενῶς τῆς παρακαθαιτικῶς γενομένης θεβαιώσεώς μου ὅτι, ἂν ἐζητήθησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παραχωρήσεις, διὰ τοῦτο δύναται νὰ εἶνε πᾶς ἄλλος υπεύθυνος παρὰ ἢ Κυβέρνησις, τῆς ὁποίας προεστάμην, ὅτε ἀπεχώρησα τῆς ἀρχῆς κατὰ Φεβρουάριον ἐνεστῶτος ἔτους. Ὁ κ. βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ἐνόμισεν, ὅτι ἡδύνατο παρερχόμενος ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα ἄλλως, διὰ νὰ βεβαιώσῃ ὅτι οὐχὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐζητήθησαν τὸ πρῶτον παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλὰ τοιαῦται παραχωρήσεις ἐζητούντο καὶ καθ' ὅν χρόνον ἐγὼ ἤμην εἰς τὴν ἀρχὴν. Ὑπηνίχθη ἐκφρασθεῖσας γνώμης ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου περὶ τοιούτων παραχωρήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' αἱ γινώμαι αὐταί, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπετέλουν ἐπισημὸν διάθεμα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐξεδήλουν ἀληθῶς τὴν ὑπαρξίν διαθέσεων εἰς κύκλους ἀσκοῦντας ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Κυβερνήσεων τῆς τότε Τριπλῆς Συνεννοήσεως, αἱ τοιαῦται, λέγω, γινώμαι δὲν ἡδύναντο νὰ μνημονευθῶσι δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, παρὰ μόνον διὰ νὰ δειχθῇ πόσον ἐπιτυχῆς, πόσον ἀποτελεσματικὴ ὑπῆρξεν ἡ πολιτεία τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὁποίαν διεδέχθη ὁ κ. ἐξ Ἀχαϊοῦ Ἡλίδος βουλευτὴς, ὥστε

ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μὲν μὴνὸς νὰ λάβῃ ἐπίσημον διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θὰ ἐζητοῦντο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, κατὰ Ἰανουάριον δέ, ὅτε ἐγένετο πρὸς ἡμᾶς ἡ ὑπόσχεσις εὐρυτάτων παραχωρήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ὅτε θὰ ἦτο καιρὸς νὰ ἐπωφεληθῶσιν αἱ ὑπισχνούμεναι τὰς παραχωρήσεις Δυνάμεις, ὅπως ζητήσωσιν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ἀντιπαραχωρήσεις, καὶ τότε ἀκόμη τίποτε ἄλλο νὰ μὴ ζητηθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παρὰ μόνον ν' ἀποσύρῃ τὰς ἀντιρρήσεις, τὰς ὁποίας διειτύπωσεν ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῶν παραχωρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ γίνωσιν ἐκ μέρους τῆς Σερβίας.

Ὁ ἀξιοτίμος ἐξ Ἀχαιοῦλιδος βουλευτῆς, διὰ ν' ἀναφέρῃ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἀπόδειξιν, ὅτι παρ' ἡμῶν δὲν ἐζητοῦντο ἀντιπαραχωρήσεις, οὐδὲ εἰς περιπτώσειν εὐρυτάτων πρὸς ἡμᾶς παραχωρήσεων, καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ ζητηθῶσι παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις ὑφίστατο πάντοτε, ἀνέφερε τὸ μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀνακοίνωσιν ἐκείνην γενόμενον δευτέρου ὑπόμνημά μου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφορμὴν τῆς δημοσιεύσεως διὰ τοῦ Τύπου γνωρίζει ἡ Βουλὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ ἐκθέσω πρὸς αὐτήν. Ἄλλ' ὁ κ. Βουλευτῆς ἐξ Ἀχαιοῦλιδος, προβάλλων τοιοῦτον ἐπιχείρημα, ζητεῖ ν' ἀλλοιώσῃ προφανῶς τὰ γεγονότα. Διότι τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον διειτύπωσα διὰ τοῦ δευτέρου ὑπομνήματός μου, δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὸ ὅτι τάχα ἐζητοῦντο παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ βάσιν εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι, ἂν κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῶσι τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐσκόπευον καὶ τὰ ὁποῖα ἐπεδίωκον, θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένον ἀκόμη καὶ εἰς θυσίας ὀδυνηρὰς νὰ φθάσῃ τὸ Κράτος.

Ὅτε κατέλιπον τὴν ἀρχὴν κατὰ Φεβρουάριον, σὰς ἀφῆκα ταῦτα : βεβαίωσιν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μὴνὸς ὅτι δὲν θὰ ἐζητοῦντο παραχωρήσεις αἰτησιν τῶν Δυνάμεων, καθ' ἣν στιγμὴν ἐγένοντο αἱ ὑποσχέσεις τῶν παραχωρήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ν' ἀποσύρωμεν τὰς ἀντιρρήσεις κατὰ τῶν παραχωρήσεων ἐκ μέρους τῆς Σερβίας.

Πῶς συνέβη μετ' ὀλίγον χρόνον νὰ ζητηθῶσι παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις, βέβαια δὲν τὸ γνωρίζω. Ἡρωτήσατε ἂν τοῦτο προέρχεται τάχα διότι προήλθετε εἰς ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς

Συνενοήσεως. Θὰ μοῦ ἤρκει νὰ πιστεύω ὅτι ἀδεξιότης ὁμῶν ἔφερε τοῦτο.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἀποδείξατε τὴν ἀδεξιότητα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διὰ μαρτύρων ἢ δι' ἐγγράφων ; Εἴμεθα πολιτικὸν σῶμα. Πῶς θέλετε νὰ τὸ ἀποδείξω ; Διὰ τίνος ἄλλου τρόπου, ἢ ἐκθέτων τὰ γεγονότα ὅπως ταῦτα ἔλαβον χώραν ;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Σὰς ἀπέδειξα ὅτι ἐξήτησαν καὶ ἀπὸ τὴν Σερβίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐξήτησαν ἀπὸ τὴν Σερβίαν, ἀλλὰ δὲν ἐξήτησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆτε, ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς εἶχον ἄλλα δικαιώματα ἀπέναντι τῆς Σερβίας, τὰ ὅποια ἐστεριούντο ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Σερβία, ὑποστᾶσα τὴν ἐπίθεσιν τῶν Αὐστριακῶν, ἐπέτυχε συγχρόνως καὶ τὴν εἰς τὸν πόλεμον εἰσοδὸν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἑδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Σερβίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Νομίζετε, ὅτι δι' αὐτὸ ἐγένετο ὁ πόλεμος ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἔχει σημασίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν εἶνε ἀσχετὸς.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Δὲν ὑποθέτω νὰ τὸ ὑποστηρίζετε σοβαρῶς.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶμαι ἀπολύτως πεπεισμένος, ὅτι ἡ Ῥωσία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχε κανὲν λόγον καὶ κανὲν συμφέρον νὰ κινήσῃ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Δὲν εἶχε κανὲν συμφέρον οὔτε τις τῶν συμμάχων τῆς Ῥωσίας νὰ κινήθῃ ὁ πόλεμος, διὰ τὸν ὅποιον καὶ τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι ἡ Ῥωσία δὲν ἦτο ἐπαρκῶς παρεσκευασμένη. Ὁ πόλεμος ἐκινήθη, διότι ἠπειλήθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Σερβίας καὶ ἐνόμισεν ἡ Ῥωσία, ὡς προστάτις τῶν Σλαυικῶν Κρατῶν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ τὴν ταπεινώσιν, τὴν ὅποιαν θὰ ὑφίστατο εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Σερβίας καταστρεφομένης καὶ περιτριζομένης τῆς κυριαρχίας αὐτῆς.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Τὰ αἴτια ποῦ εἶνε ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, λυπεῖμαι διότι δὲν θὰ δεχθῶ ἄλλην διακοπήν. Ἄν ἀνέφερα τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀνέφερα ταῦτα διὰ νὰ εἶπω ὅτι, ἀφ' ἔτου ἐπανήλθον εἰς

τὴν Κυβέρνησιν, οὐδὲν διάδημα μοῦ ἐγένετο πλέον περὶ παραχωρήσεων.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐμείνε τὸ παλαιόν.

Ἡ ἔννοια τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πλέον ἢ διαπραγματεύσεις ἀφεώρα τὰς Σερβικὰς παραχωρήσεις. Ἀλλὰ ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν Ἱστορίαν. Θὰ ἔχωμεν καιρὸν, ἢ μᾶλλον θὰ ἔχουν ἄλλοι καιρὸν, διότι ἡμεῖς δὲν πιστεύω νὰ λάβωμεν καιρὸν ν' ἀσχοληθῶμεν εἰς αὐτά, νὰ γράψουν τὴν Ἱστορίαν καὶ νὰ τὰ κηρύξωσιν. Ἄς ἔλθωμεν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν ὄχι ὡς ἱστορικὴ ὄλη, ἀλλ' ὡς παροῦσα καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ν' ἀντιμετωπίσωμεν περισταχοῖν ἐκ τῶν δυσχερεστέρων τὰς ὁποίας ἀντιμετώπισεν ἡ φυλὴ ἡμῶν.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πατρῶν ὅς ἐειπεν, ὅτι τὴν συνθήκην ἐπεκαλέσθη διὰ νὰ φέρω εἰς τὴν Βουλὴν ἐν ζήτημα ἑρμηνείας, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὴν Βουλὴν δὲν προσάγω τὸ κείμενον τῆς συνθήκης, ἡ Βουλὴ δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτήν. Ἀλλ' εἰς τὴν Βουλὴν ἐξέθηκα, Κύριοι, ποίαι εἶνε αἱ οὐτιώδεις διατάξεις τῆς συνθήκης αὐτῆς μετὰ τῆς Σερβίας, αἱ ὁποῖαι δύνανται ν' ἀπασχολήσωσιν ἡμᾶς τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος δὲν ἠμφισβήτησε τὴν ἀκρίθειαν τῆς ἐκθέσεως ἐν τούτῳ τῶν διατάξεων τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν πηγάζουσῶν ὑποχρεώσεων. Ὅς ἐειπεν ὁμοῦς, ὅτι περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συνθήκης αὐτῆς ἔγινε τετράκις λόγος κατὰ τὸ διάστημα τὸ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πολέμου, καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας ταύτας φοράς ἡ συνθήκη δὲν ἐτυχεν ἐφαρμογῆς· ἄρα μία συνθήκη, τῆς ὁποίας ἀπόπειρα ἐφαρμογῆς ἐγένετο τέσσαρας φοράς καὶ ἡ ὁποία δὲν κατωρθώθη νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐκρίθη ἀπὸ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν Πατρῶν ὅτι ἔπαυε νὰ ἔχη πλέον κύρος καὶ ζωὴν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν εἶπον τοιοῦτό τι.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τοιοῦτό τι συνήγαγον.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἶπον ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκτιμήσεως τῶν περιστάσεων. Περικυλῶ ν' ἀποκροῦνται

ἐκείνο τὸ ἐπίπαιον εἶπον ἐγὼ καὶ ὄχι ἐκείνο τὸ ὁποῖον φτερίζετε
σεῖς, διότι τοῦτο θὰ ἦτο πολὺ εὐκολον πρᾶγμα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κατὰ τὴν πρώτην φοράν ἢ μὴ ἐφαρμογὴ τῆς
συνθήκης δὲν κλονίζει παντάπασιν τὸ κύρος αὐτῆς, διότι, ἂν δὲν
ἐφηρμόσθη ἢ συνθήκη, δὲν ἐφηρμόσθη διότι δὲν ἐπολεμήσαμεν πρὸς
τὴν Τουρκίαν, ὥστε νὰ φανῇ ἂν ἡ Σερβία θὰ ἐξετέλει τὰς συμμα-
χικὰς ὑποχρεώσεις, ἀπέδειξεν ὅμως ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς, ὅτι ἦτο
ἐτοίμη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, χωρὶς καὶ νὰ προ-
βάλλῃ ὅτι εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τυπικῶς ἐφερόμεθα
ἡμεῖς ὡς ἐπιτιθέμενοι καὶ ὄχι ὡς ἀμυνόμενοι. Εἰς τὰς ἄλλας περι-
στάσεις δὲν ἐδικαιούτο νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀχαιοῦλιδος
βουλευτῆς, ὅτι ἡ συνθήκη δὲν ἔτυχεν ἐφαρμογῆς. Ἐτυχεν ἐφαρμο-
γῆς πάντοτε, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀντίληψιν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἡ Κυβέρνησις
ἐνόμιζεν ὅτι ἡ συνθήκη αὕτη ἠδύνατο πρᾶγματι νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν
τῷ κοινῷ συμφέροντι καὶ τῶν δύο συμβαλλομένων.

Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀχαιοῦλιδος βουλευτῆς ἰσχυρίσθη καὶ
ἄλλο πρᾶγμα. Ἰσχυρίσθη, ὅτι ἡ αἴτησις συναίνεσεως ἡμῶν ἐκ μέρους
τῆς Σερβίας διὰ τὰς σκοπούμενας ὑπ' αὐτῆς παραχωρήσεις σημαίνει
κατάργησιν τῆς συνθήκης.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν εἶπον τοιοῦτό τι. Εἶπον ὅτι ἡ αἴτησις τῆς
Σερβίας, διατυπωθεῖσα ὡς διετυπώθη καὶ ἔχουσα σκοπὸν τὴν παρ'
ἡμῶν ἀναγνώρισιν τῆς Σερβίας ὡς ἐχούσης τὴν ἐλευθερίαν νὰ συμ-
δληθῇ μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς, ἀπετέλει αἴ-
τησιν κατάργησεως, ἐβεβαίουν ὅμως τὴν ὑπαρξίν ἀντιλήψεως, ὅτι
ἡ ἐρμηνεία τῆς συνθήκης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐν γένει καταστάσεως
τῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπέβαλλον εἰς ἡμᾶς νὰ προβῶμεν
εἰς τοιαύτην ἢ τοιαύτην τινὰ ἐνέργειαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δέχομαι λοιπὸν τὰ ταύτην τὴν στιγμὴν λεγό-
μενα. Ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν βουλευτῆς κρίνει, ὅτι ἡ αἴτησις τῆς
Σερβίας, ἢ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς ἡμᾶς, ὅπως συναίνεσωμεν εἰς τὴν ζη-
τούμενην παρ' αὐτῆς παραχώρησιν ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ἀποτελεῖ
αἴτησιν κατάργησεως τῆς συμμαχικῆς συνθήκης.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἰς ἣν ἐδικαιολογεῖτο καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Αἴτησιν κατάργησεως ἀποτελεῖ ἡ αἴτησις
αὕτη, ἢ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον; Αἴτησιν κατάργησεως, ἢ αἴτησιν

διατηρήσεως, διότι παρά τῆς Σερβίας ἐζητεῖτο ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἐκ μέρους ταύτης γενομένη ἄνευ συναινέσεως ἡμῶν ἀντέκειτο εἰς τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης; Δὲν ἀποτελεῖ λοιπὸν αἴτησιν περὶ ἀκυρώσεως τῆς συνθήκης, ἀλλὰ περὶ διατηρήσεως αὐτῆς ἡ αἰτήσις τῆς Σερβίας, ὅπως συναινέσωμεν εἰς πράξιν, ἡ ὁποία, γινομένη ἄνευ τῆς συναινέσεως ἡμῶν, θὰ παρεχῶρει δικαίωμα ἀκριβῶς τότε καταγγελλίας τῆς συνθήκης ταύτης.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀχαϊκῆδος ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασεν οὐσιωδῶς τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν καὶ προσέθηκεν ἀκόμη, ὅτι, ὅταν θὰ λάβῃ χώραν ἡ ἐπίθεσις τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, θὰ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς ἂν ὑπάρχει περίπτωσις ἐπεμβάσεως ἡμῶν ἐκ τῆς συμμαχικῆς συνθήκης. Ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασε τὰ πράγματα ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ τὸ ἀκούσωμεν τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου. Ἄλλ' ἐρωτῶ: Κατὰ τίνα ἔννοιαν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασε τὸ κύρος τῆς μετὰ τῆς Σερβίας συνθήκης, τῆς συνθήκης τῆς ἀμυντικῆς, τῆς προβλεπούσης ἀκριβῶς τὸν πόλεμον;

Εἶπετε ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος μετέβαλε τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν, καὶ εἶπετε τούτο ἵνα ἰσχυρισθῆτε, ὅτι καὶ ἡ συνθήκη δύναται παρ' ἡμῶν νὰ μὴ θεωρηθῇ ἐν ἰσχύϊ ὡς ἐκ τοῦ ἐπηρεασμοῦ τὸν ὁποῖον ἐπέφερον ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος. Ἀλλὰ μὲ ἀξέπληξεν ἐτι μᾶλλον ἡ ἐκτεθεῖσα γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν, καὶ ἐπιστρατευομένης τῆς Βουλγαρίας σήμερον καὶ ἡμῶν ἀναγκαζομένων εἰς γενικὴν ἐπιστράτευσιν διὰ ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν Βουλγαρικὴν ἐπιστράτευσιν, ἡ πολιτικὴ ἡμῶν δὲν πρέπει καὶ δὲν δύναται ἀκόμη νὰ εἶνε σαφῶς κεχαραγμένη, ἀλλὰ πρέπει νὰ μένῃ ἐν ἀμφιβολίᾳ, διὰ νὰ χαρὰχθῇ ὀριστικῶς κατὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐπίθεσις τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας. Ἐπιτρέψατε νὰ εἶπω, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη εἶνε συνέχεια τῶν ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησαν ἐπ' ἀρκετόν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρωθυπουργίας τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Πατρῶν, ἀποτελεῖ δὲ πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασα καὶ προηγουμένως ἀρνητικὴν, τῆς ὁποίας, ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἶπω, ὅλη ἡ σοφία συνίσταται εἰς τούτο: Μὴ κινήθωμεν, εἰμεθα οὐδέτεροι.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὀλίγον εἶνε αὐτό :

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀσκέτως τοῦ ἂν αἱ βλέποντες μικρύτερα διε-
γίγνωσκον, ἔτι εἶνε ἀδύνατον νὰ λήξῃ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος χω-
ρὶς νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἡμεῖς νὰ κινήθωμεν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὅσον ἀργότερον τότεν καλύτερον.

Ἐπισημειώσεις τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τοῦτο ὅμως, κύριε βουλευτά, δὲν δύνασθε νὰ
λέγετε εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἀφ' ἧς ἐκλήθη πλεόν οὗτος εἰς γε-
νικὴν ἐπιστράτευσιν. Δὲν ὑποθέτω ἔτι δύνασθε νὰ λέγετε εἰς τὸν
Ἑλληνικὸν λαόν ἐπὶ μικρὸν χρόνον: Περίμενε ὑπὸ τὰ ὄπλα, διὰ νὰ
ἴδωμεν πότε θὰ ἐλθῇ ἢ κατάλληλος στιγμή ν' ἀποφασίσωμεν. Καὶ
ὅτε σὰς ὑπενθύμισα πρότερον παῖας συνεπείας ὀδυνηρὰς καὶ ποίας
ἀφυπνίσει, τραγικὰς θὰ ἔχετε, εἰάν, ἔχοντες τυχὸν τὴν τιμὴν νὰ
εἰσθε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς Βουλγαρι-
κῆς ἐπιστρατεύσεως, — ὅτε ἐξηγεῖτο ἡ γνώμη ἡμῶν καὶ πάλιν περὶ
τῆς ἐκπληρώσεως τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων — ἐδείκνυσθε ἐπιφυ-
λακτικὸς ἢ ἀρνητικὸς πρὸς αὐτοὺς καὶ προεκαλεῖτε ἴσως περισσοτέ-
ρας παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, διὰ
ν' ἀποφύγῃ ἢ πρῶτη τὸν ἐπιχειρηθῆναι κίνδυνον ἐπ' αὐτῆς, ὕστε-
ρον δὲ ὑπεχρεωσθε ν' ἀντιμετωπίσετε οἱ μόνοι ὀλόκληρον τὴν
Βουλγαρίαν, διὰ νὰ ὑπερασπισθῆτε τὰ ἴδια συμφέροντα, ὁ κ. βου-
λευτὴς Ἀχαϊοφίλιδος μ' ἐπέκρινε καὶ διότι ἐδεχόμεν ἀνατροπὴν
τῆς Ἰσορροπίας, ἐγκρίνας τὰς ἐκ μέρους τῆς Σερβίας παραχωρήσεις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν σὰς ἐπέκρινε. Εἶπον ὅτι τὸ γεγονός τὸ ἐπε-
κλέσθην ὡς ἐπιχείρημα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Πολὺ καλὰ. Χαίρω πολὺ διότι δὲν μ' ἐπε-
κρίνατε, διότι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπίκρισις, καθ' ὅσον ἡ Ἰσορροπία
δὲν θὰ ἐθίγετο, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ παραίτησις τῶν ἀντιρρήσεων
κατὰ τῶν παραχωρήσεων τῆς Σερβίας εἶχε ζητηθῆ παρ' ἡμῶν κατὰ
Ἰανουάριον ὡς ἀντάλλαγμα ἐτέρων ὑπὲρ ἡμῶν εὐρυστάτων παραχω-
ρήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς ν' ἀποκα-
ταστήσουν τὴν Ἰσορροπίαν, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσουν ὑπερέχουσιν θέ-
σιν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' εὐτυχῶς δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ διατρέψω

ἐπὶ τούτου, διότι παρεξήγησα, ὡς φαίνεται, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως. Ἄλλ' ἐν πρᾶγμα θὰ εἶχα νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. βουλευτὴν Πατρῶν, πῶς ἐξηγεῖ, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἀνέλαβε τὴν Κυβέρνησιν τῆς Χώρας, εἰς τὴν ὑπουργικὴν δὴλωσιν, ἣν ἐδημοσίευσέ δι' ἀνακοινωθέντος τοῦ Ἰπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐθεώρησε καθήκον του νὰ τονίσῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν τήρησιν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν Σερβίαν, ὥστε νὰ γράψῃ: «ἀλλ' ὑπέρτατον ἄμα καθήκον ἐπιβάλλει εἰς τὴν Χώραν τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἀνειλημμένας συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις»;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Καὶ τώρα τὸ λέγω.

Ὁ κ. Γούναρης δὲν ἐγνώριζε τὰς ὑποχρεώσεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν τὸ λέγετε καὶ αὐτὴν τὴν ὥραν, ἐὰν φρονῆτε, ὅτι ὑπέρτατον καθήκον τῆς Χώρας ἐπιβάλλει νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰς ἀνειλημμένας συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, ἐγὼ δηλώ, ὅτι παραιτοῦμαι τοῦ λόγου.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Λέγετε, ὅτι παραιτεῖσθε, διότι πιστεύετε εἰς τὴν σύγχυσιν, δι' ἣν σὰς ἤλεγξα. Ὅτι ἡ Ἑλλὰς θέλει ἐκπληρώσει τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς εἶχεν ἀναλάβει, οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ διαφωνῶν. Τὸ ζήτημα εἶνε ἂν καὶ ποῖαι ὑπάρχουν ὑποχρεώσεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν, ὑπεράγαν θεωρητικῶς, ὅτε ἐκλήθη εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπρόκειτο νὰ δηλώσῃ εἰς τὸν λαὸν ὑπὸ ποῖον πολιτικὸν πρόγραμμα ἀναλαμβάνει αὐτὴν, ἐνόμισε, φαίνεται, ἀναγκαῖον, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν ἡ Ἑλλὰς ἔχει συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν κυβερνητικὴν διακήρυξίν του καὶ μάλιστα μετὰ τοιοῦτον τόνον, ὅτι ὑπέρτατον καθήκον εἶνε νὰ ἐκπληρώσωμεν συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, ὅταν ὑπάρχωσιν αἱ περιπτώσεις τῆς ἐμφάνσεως τοιούτων περιπτώσεων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἐπετρέπετο εἰς σοβαρὸν ἄνθρωπον ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν τότε καὶ δὲν ἐπιτρέπεται καὶ σήμερον εἰς ἄνθρωπον τῆς θέσεως τοῦ κ. Γούναρη νὰ λέγῃ, ὅτι μέρος κυριώτατον τοῦ προγράμματός του εἶνε ὅτι θεωρεῖ ὑπέρτατον καθήκον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν ταῦτα συμμαχικὰ ὑποχρεώσεις ὑφίστανται. Πῶς δὲ δύνασθε σήμε-

ρον ν' ἀθετήσετε ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆρχον μόνον ἐν τῇ συνθήκῃ τῇ τότε, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι ἐπανελήφθησαν καὶ διὰ τῶν ἐμῶν δηλώσεων, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων δηλώσεων, καὶ πῶς ἔρχεσθε σήμερον νὰ πείσετε τὴν Βουλὴν, ὅτι δὲν εἶνε βεβαίον ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας ἐπέρχεται ὁ συμμαχικὸς ἔθρος, καὶ συνεπῶς ἀνακύπτει ἡ ὑποχρέωσις ἡμῶν νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν ἀπόπειραν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ καθεστώ-
τος τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου; Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πα-
τρῶν, ἀμυνόμενος τῆς πολιτικῆς τῆς οὐδετερότητος, εἶπεν, ὅτι βεβαίως,
ὅταν ὅλοι ἀγωνίζονται, ἡ φυσικὴ κατάστασις εἶνε ἡ οὐδετερότης.
Βεβαίως, ὅταν ὅλοι ἀγωνίζονται, ἡ φυσικὴ κατάστασις τῶν μὴ ἀγωνι-
ζομένων εἶνε ἡ οὐδετερότης, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις εἰς τὸν
κανόνα, οὕτω γενικῶς τιθέμενον. Ἡ πρώτη ἐξαιρέσις εἶνε, ἐὰν ὁ εἰς
τοῦλάχιστον τῶν ἀγωνιζομένων εἶνε σύμμαχος, τὸν ὁποῖον ἀνελά-
βετε ἐν προόψει τοιούτων κινδύνων νὰ ἐπικουρήσετε, ὡς καὶ οὗτος
ἀνέλαβεν ἀντίστοιχον πρὸς ἡμᾶς ὑποχρέωσιν. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη περί-
στασις, κατὰ τὴν ὅποian ἡ διατήρησις τῆς οὐδετερότητος, ὅταν ἄλλοι
ἀγωνίζονται, δὲν εἶνε φυσικὴ κατάστασις. Εἶνε ἐκείνη, κατὰ τὴν
ὅποian ὁ ἀγὼν διεξάγεται ἐπὶ χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀκριβῶς ἐκτεί-
νονται αἱ ἐθνικαὶ διεκδικήσεις σας.

Ὁ κ. ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἐνέκρινεν ἀπὸ τῆς πρώτης
στιγμῆς, καὶ εὐχαριστῶ αὐτὸν διὰ τοῦτο, διότι εἶχε τὸ πολιτικὸν
θάρρος νὰ ἐγκρίνη παρὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐκ τῶν περὶ αὐτόν.....

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν περὶ ἐμὲ εἶχεν ἀντίθετον γνώ-
μην, ὅλα δὲ τὰ λεχθέντα ἐν τῷ Τύπῳ περὶ τούτου εἶνε ἀπολύτως
ψευδῆ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἴσως. Τοῦλάχιστον ἀντίθετον γνώμην εἶχον
ἐκεῖνοι ἐκ τῶν τοῦ Τύπου, περὶ τῶν ὁποίων ἠμύνθητε πρὸ ὀλίγου
καὶ εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἐπανεέλθω καὶ ἐγὼ περὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου
μου, ὅπως ἐπράξατε καὶ ὑμεῖς.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐγὼ δὲν νομίζω, ὅτι δικαιοῦμαι νὰ κατηγορῶ
αὐτοὺς ὡς πούλημένους διότι ἔχουσιν ἀντίθετον γνώμην.

Νὰ καθήμεθα μὲ ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας!

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀναχωρῶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ ἀξιότιμος
ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἐνέκρινε τὴν ἐπιστράτευσιν ὡς μέσον

ανάγκης, ὡς μέσον προνοίας κατὰ τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς Βουλγαρίας. Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν, ἐγκρίνων τὴν γενικὴν ἐπιστράτευσιν, φαίνεται, — λέγω φαίνεται, διότι ἀναγνωρίζω, ὅτι ἀφήνει καὶ τινὰς ὁδοὺς πρὸς ἄλλην λύσιν, — φαίνεται ῥέπων πρὸς τὴν ἰδέαν ὅτι, ἐὰν ἡ Βουλγαρία, ἀντὶ τῆς ἐπιβουλῆς κατ' εὐθείαν καθ' ἡμῶν, προτιμήσῃ τὴν ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς Σερβίας, διὰ τὴν συντριβὴν πρῶτον αὐτὴν καὶ κατόπιν ἐπιβουλὴν καθ' ἡμῶν, ἡμεῖς πρέπει νὰ καθήμεθα μὲ ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας διατελοῦντες ἐν γενικῇ ἐπιστρατεύσει ἐπὶ μῆνας ὄλους, ἕως ὅτου λήξῃ ὁ πόλεμος τῆς Βουλγαρίας ! Τοῦτο, Κύριοι, σημαίνει βαθεῖαν, ριζικὴν παραγνώρισιν τοῦ τί σημαίνει δι' ἐν Κράτος γενικὴ ἐπιστράτευσις. Ἴσως, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἔκαμε πολλὰς ἐπιστρατεύσεις εἰς τὸ παρελθόν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο ἐπιστρατεύσεις, χωρὶς πράγματι νὰ εἶνε, ὅτε ἐκαλοῦντο μίαιμιση ἡλικία, ἔπειτα ἀπὸ ἓνα μῆνα δύο ἡλικίαι καὶ κατόπιν ἄλλη, ἴσως διὰ τοῦτο, λέγω, παρέμεινεν ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις εἶνε ἐν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς του εἶνε μακροχρόνιον, θέλει τοῦλάχιστον ἕξ, ἑπτὰ, ὀκτῶ μῆνας διὰ τὴν ἐξελιχθῆ. Ἄλλ' ἡ ἀντιληψὶς ἡ σημερινή, τὴν ὁποῖαν ἀληθῶς πρὸ πάντων ἐδίδαξεν ἡ Γερμανία εἰς τὸν στρατιωτικὸν κόσμον, εἶνε ὅτι ἐπιστρατεύσεις καθολικὴ μίαιμιση χώρας δὲν γίνεται παρὰ μόνον ὅταν ἡ χώρα εἶνε ἐτοιμασμένη, εἴτε εὐθὺς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως νὰ ἐπιτεθῇ, εἴτε μέχρι τοῦ χρονικοῦ ἐκείνου σημείου νὰ ἐπιτύχῃ ἄρσιν τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι προεκάλεσαν τὴν ἐπιστράτευσιν. Διότι δὲν πολεμεῖ τις διὰ τὴν ἐπιβουλὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν θελήσεως του, διὰ τὴν ἀμυνθῆ ὑπὲρ τῶν δικαίων του, ἐπιστρατεύεται δὲ διότι διακυβεύονται ζωτικὰ αὐτοῦ συμφέροντα, εἴτε ἵνα ἅμα τῇ συγκεντρώσει ἐπιτεθῇ, εἴτε ἵνα ἀποστρατευθῇ τότε, διότι ἐν τῇ μεταξύ κατέρθησε νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, χάριν τοῦ ὁποῖου ἐπιστρατεύθη. Σεῖς δέ, ἐγκρίνοντες τὴν ἐπιστράτευσιν, πῶς ἐννοεῖτε αὐτὴν ; Ὡς κατάστασιν μόνιμον, ἡ ὁποῖα δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μῆνας, διὰ τὴν καταρρῆσιν ὅχι μόνον οἰκονομικῶς ἡ Χώρα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καταρρῆσιν ἡθικῶς στρατὸς ἐπιστρατευμένος καὶ οὐδὲν ἐνεργῶν, καθήμενος μόνον νὰ βλέπῃ ; Ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε τὴν ἐπιστράτευσιν ;

▲. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. ● πόλεμος πότε ● ἀτελειώση ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν γνωρίζω πότε θὰ τελειώσῃ ὁ πόλεμος, κύριε βουλευτὰ Πατρῶν. Τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὀφείλω νὰ γνωρίζω, εἶνε ἂν ὑπάρχει αἰτία πολέμου, ἂν τὰ συμφέροντα τῆς Χώρας τὰ ζωτικὰ διακυβεύονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὄχι μόνον αἱ ἠθικαὶ αὐτῆς ὑποχρεώσεις αἱ συμμαχικαί, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἐπιβάλλουσι ν' ἀντιμετωπίσω τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν περιπέτειαν. Γνωρίζει κανεὶς πότε ἄρχεται ὁ ἀγὼν, δὲν γνωρίζει βεβαίως πότε τελειώνει. Δὲν δικαιούσθε λοιπὸν νὰ μοῦ ἀντιστρέψῃτε τὴν ἐρώτησίν μου, διὰ νὰ μάθῃτε ἐκ μέρους μου πότε θὰ τελειώσῃ ὁ πόλεμος. Ἐγὼ ὅμως δικαιούμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω πῶς ἀντιλαμβάνεσθε τὴν γενικὴν αὐτὴν ἐπιστράτευσιν, τὴν ὁποῖαν ἐγκρίνετε, ἂν ἐννοεῖτε νὰ παραμείνῃ αὕτη, ἕως ὅτου ἀποστρατευθῇ ἡ Βουλγαρία περατοῦσα τὸν ἐνδεχόμενον κατὰ τῆς Σερβίας πόλεμον. Διότι ἀληθῶς ὁμιλοῦμεν πάντοτε περὶ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ἐνῶ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς, ὅτι καμμίαν διάθεσιν δὲν ἔχει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας. Ὅμιλοῦμεν περὶ τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, διότι εἶνε ἐνδεχόμενα, διότι εἶνε δυνατὰ, ἀλλ' ἴσως δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν πραγμάτων.

Πότε θὰ ἐγένετο ἀποστράτευσις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐὰν δὲν ἐπιτεθῇ, θὰ μείνετε μὲ τὴν ἐπιστράτευσιν;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν δὲν ἐπιτεθῇ, ἀλλὰ θ' ἀποστρατευθῇ, νὰ εἰσθε βέβαιος, ὅτι καὶ ἐγὼ τότε θ' ἀποστρατευθῶ.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐὰν δὲν ἀποστρατευθῇ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν βουλευτῆς νὰ τοῦ παρατηρήσω, ὅτι εἶνε πολὺ ἐνδεχόμενον, χωρὶς νὰ εἶνε πιθανόν, ἡ Βουλγαρία νὰ πράξῃ καὶ ἄλλο τι, καὶ τότε νὰ μὴ προκληθῇ, φυσικὰ, ἡ περίστασις τῆς παρεμβάσεως ἡμῶν, διότι ὑποθέτω, ὅτι ἔχει καὶ ἄλλα σύνορα ἡ Βουλγαρία, κατὰ τῶν ὁποίων ἐὰν ἐστρέφετο, τοῦλάχιστον αἱ συμμαχικαὶ ἡμῶν ὑποχρεώσεις δὲν θὰ ἐπῆρχοντο, καὶ ἴσως οὔτε ζωτικὰ ἡμῶν συμφέροντα θὰ ἐθίγοντο.

Κύριοι, ἐκεῖνον θὰ θεώρουν ὡς συνεπῆ πολιτικόν, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκω αὐτὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, εὐτυχῶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλεγε : Τί τὴν θέλετε τὴν ἐπιστράτευσιν ; Ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευομένη δη-

λοι πρὸς ἡμᾶς, ὅτι δὲν ἔχει καθόλου ἐχθρικός διαθέσεις, δηλοῖ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ἀναβάλλει εἰς εὐθετώτερον χρόνον τὸν διακανονισμόν τῶν μεθ' ἡμῶν λογαριασμῶν, ὅτι προτιμᾷ νὰ μὴ ἔχῃ συγχρόνως δύο ἐχθρούς, ἀλλὰ ἀλλεπαλλήλως νὰ κτυπήσῃ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. Διὰ τὴν νὰ ἐπιστρατευθῆτε ἀπὸ σήμερον καὶ νὰ μὴ περιμένετε νὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ τότε σκέπτεται νὰ ἐπιτεθῆ καθ' ὑμῶν, διὰ νὰ κάμετε τότε καὶ σεῖς τὴν ἐπιστράτευσίν σας καὶ νὰ μὴ ἐξαντλήσθε ἀπὸ τοῦδε; Τὸν πολιτικὸν αὐτὸν θὰ ἐθεώρουν συνεπῆ.

Γ. ΠΩΠ. Καθ' ἣν στιγμὴν εἰς διετύπου γνώμην ἐναντίαν τῆς ἐπιστρατεύσεως θὰ εἶχε πολεμικὴν ἐπομένως δύναται νὰ εἶνε καὶ ἐκτὸς δημοσιογράφου χωρὶς νὰ εἶνε ἀργυρώνητος.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριε βουλευτὰ ἐκ Ψαρῶν, εἰσθε παρὰ πολὺ εὐφυής, ὥστε νὰ μὲ ἐνοήσατε τί εἶπον. Δὲν ὑποθέτω, ὅτι τὸν πολιτικόν, ὁ ὅποιος θὰ ἤρχετο ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου νὰ εἶπη αὐτά, θὰ τὸν ἐχειροκρότουν, θὰ ἐζήτουν ἀπλῶς νὰ παραπεμφθῆ εἰς φρενοκομεῖον!

Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιθέσεως.

Κύριοι, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὰ πράγματα ἀνδρικῶς. Ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ὠνομάσθη ὑπ' ἐμοῦ καταστατικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Δυστυχῶς ὁ Ἐσρωπαϊκὸς πόλεμος, ἐπέλθων τοσοῦτον πρόωρος, πρὶν ἐπιτραπῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ὀργανώσῃ τὰς νέας αὐτῆς κτήσεις, δημιουργεῖ κινδύνους, καὶ κινδύνους δεινούς, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἢ, διὰ νὰ ὀμιλήσω γενικώτερον, τῆς ἰσορροπίας καὶ ἰσοδυναμίας, ἣ ὅποια διὰ τῆς συνθήκης ταύτης καθιερώθη. Ὅπως εἶπα καὶ κατὰ τὰς δηλώσεις τὰς ὅποιαις ἔκαμα ἀναγγέλλων πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν τὴν ἐπιστράτευσιν, δυστυχῶς ἔν ἐκ τῶν ὑπογραψάντων τὴν συνθήκην ἐκείνην Κρατῶν, εἰθισμένον ἀπὸ μακρῶν δεκαετηρίδων νὰ θεωρῆ, ὅτι εὐρίσκειται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν του πόθων ἐπὶ θυσίαις ὅλων τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν Κρατῶν, εἰθισμένον νὰ θεωρῆ τοῦτο καὶ νὰ πιστεῦῃ τοῦτο ἕνεκα τῆς προσκαίρου ἀδυναμίας τῶν ἄλλων Κρατῶν, θεωρεῖ, ὅτι εἶνε ἀδύνατον εἰς αὐτὸ νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὴν

συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου καὶ νὰ σεβασθῆ αὐτήν. Ἄλλως τε δὲν ἔλειψε καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφὴν αὐτῆς νὰ προβάλλῃ τὰς διαμαρτυρίας ταύτας. Ἐρωτῶ: Τίς πολιτικός ὑπεύθυνος θὰ ἤρχετο ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν ἡ περιπτώσει ἡ Βουλγαρία ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας, συντελέσῃ δὲ εἰς τὸ κατασυντριβῆ ἡ Σερβία καὶ κατορθώσῃ ἐπαμένως ν' αὐξήθῃ δυσαναλόγως ἐπὶ ζῆμίᾳ τῆς Σερβίας, τίς ὑπεύθυνος πολιτικός δύναται νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι δύναται νὰ κοιμᾶται ἡσυχος διότι ἡ Βουλγαρία εἴτε ἀπ' εὐθελίας εἴτε διὰ μέσου ἄλλου διαβεβαίωσι ἡμᾶς, ὅτι δὲν τρέφει σήμερον ἐπιθετικὰς καθ' ἡμῶν διαθέσεις; Ποίος εἶνε ὁ πολιτικός αὐτός, ὁ ὅποιος θ' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ βήματος διὰ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀναλαμβάνει ἀπέναντι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μετέπειτα γενεῶν τὴν εὐθύνην ἐκ τῶν συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπῆρχοντο, ἐὰν ἐνεπίστευόμεθα σήμερον εἰς τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας καὶ ἀφήναμεν ἀσυγκλίνητοι νὰ συντελεσθῆ ἡ πλήρης ὅσον ἔνεστι καταστροφὴ τοῦ συμμαχικοῦ ἡμῶν Κράτους; ἐπὶ ἀντιστοιχῶν αὐξήσει τῆς δυνάμεως ἐκείνου ἀκριδῶς τοῦ Κράτους, τὸ ὅποιον ἀτυχῶς παρίσταται ὡς ἀντίπαλος ἀδιάλλακτος;

Γ. ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ. Καὶ ἐὰν ἡ Σερβία μειωθῆ οὐχὶ διὰ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλης Δυνάμεως;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν θὰ ἐπεμβαίναμεν τότε. Θὰ σὰς ἐξηγήσω δὲ τὴν διαφορὰν. Βεβαίως εἶνε πολὺ ἐνδεχόμενον, καὶ ἂν ἡ Βουλγαρία δὲν ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας, εἶνε ἐνδεχόμενον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ πολέμου ἡ Σερβία νὰ ὑποστῆ περιορισμὸν ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Χώρας τῆς καὶ ἐντεῦθεν νὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις τῆς Βουλγαρικῆς Δυνάμεως, ἀλλ' εἴθε ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσετε, ὅτι, ἂν τὸ πρᾶγμα περιορίζετο εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ἂν τὰ Αὐστρογερμανικὰ στρατεύματα ἐξεβίβασον τὴν ὁδοὺν τῆς Ὀρσοδίας καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς Βουλγαρίας ὤδευον πρὸς τὴν Κων)πολιν καὶ ἡ Βουλγαρία ἔμενον ἡσυχος, οἱ κίνδυνοι ἡμῶν θὰ ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι. Ἐὰν ἔμελλον τὰ πράγματα νὰ κριθῶσιν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς εἰρήνης, χωρὶς ἐν τῷ μεταξύ ἡ Βουλγαρία νὰ εἶνε κάτοχος μεγάλου μέρους τῆς Σερβίας, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐλπίσῃ τις, ὅτι θὰ ἐπεκράτουν καὶ πάλιν σκέψεις περὶ τῆς ἀνάγκης ἰσορροπίας τινὸς τῆς δυνάμεως τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου. Ἄλλ' ἂν ἀντὶ τούτου, ἀντὶ νὰ ἔλθωμεν βλοὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡμεῖς, εἰς τὸ Συνέδριον τῆς εἰ-

ρήνης, ἡμεῖς μὲν ἡμεῖθα ἐκτὸς αὐτοῦ, ἢ δὲ Βουλγαρία μετέχη αὐτοῦ ὡς ἐμπόλεμος, διὰ τὰ ἔχρη γνώμην καὶ ψήφον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἐκείνη ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τῆς εἰρήνης κατέχουσα μέγα ἴσως μέρος τῆς Σερβίας, ὄχι μόνον τὴν ἀναμφισβήτητον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμφισβητούμενην ζώνην καὶ μέρος ἀκόμη πιθανῶς τοῦ πρὸ τοῦ 1912 Σερβικοῦ βασιλείου, νομίζετε τότε, κ. βουλευτὰ Δράμας, ὅτι ἡ Ζημία, τὴν ὅποιαν θὰ ὑποστῶμεν εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περίστασιν, δύναται νὰ προσεγγίσῃ πρὸς ἐκείνην, τὴν ὅποιαν μέλομεν νὰ ὑποστῶμεν εἰς τὴν ἄλλην;

Ἡ ψήφος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ ἀξιότιμος ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ὠμίλησέ καὶ περὶ τῆς ψήφου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπαντῶν εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν μου, ὅτι ἐπὶ τῆς πολιτικῆς μου αὐτῆς ἔχω ἤδη ἐκπεφρασμένον τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων τῆς Χώρας διὰ τῶν ἀρτι διεξαχθεισῶν ἐκλογῶν. Καὶ ἠρώτησεν ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν μήπως αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν ἐπὶ τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς συνθήκης; Ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν ἰσχυρίσθη, ἂν κατενόησα καλῶς, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, τὸ ὅποιον προεκάλεσε τὴν ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Φαντασθῆτε, Κύριοι, εἰς ποίαν πλάνην διατελεῖ ἀκόμη τόσους μῆνας μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν! Φρονεῖ, ὅτι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτε κατῆλθε εἰς τὰς ἐκλογὰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, κατῆλθε ζητούντων τὰς ψήφους τῶν ἐκλογέων διὰ νὰ στείλῃ πάλιν μίαν μεραρχίαν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ λησμονεῖ, ὅτι οἱ ἐγκύριως δυνάμενοι τότε ν' ἀντιπροσωπεύωσι τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἐρμηνεύοντες τὰς γνώμας τῶν Φιλελευθέρων, ἔλεγον, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ τῆς πολιτικῆς ἐκείνης τοῦ Φεβρουαρίου. Ἄν δ' ἀπεφάνθη περὶ τινος ὁ Ἑλληνικὸς λαός, παρ' ὅσα ὅσα ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Κυβερνήσεως ὑμῶν, διὰ νὰ νοθευθῇ τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων.....

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐγὼ σὰς λέγω, ὅτι δὲν ἐνοθεύθη.

Πολλοὶ βουλευταί. Μὴ διακόπτετε.

ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐγένοντο πράγματα, τὰ ὅποια ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς δεκαετηρίδων δὲν εἶχον γίνεαι ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν θὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς συνηγορίας σας δι' ὄρισμένα ὄρ-

γανα τῆς δημοσίας γνώμης, θὰ ἐπανεέλθω καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ θὰ σὰς εἶπω ὅ,τι ἔχω νὰ σὰς εἶπω ἐπ' αὐτοῦ.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν μοῦ ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν: Κατὰ ποίαν διαδικασίαν—τὸ ἔχω σήμεριωμένον καὶ υπογραμμισμένον—ἐξεδήλωσε τὴν γνώμην του κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὁ Ἑλληνικὸς λαός;—Κατὰ τὴν διαδικασίαν τὴν συνταγματικὴν, τοῦ ἀπαντῶ. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διὰ τῶν ἐκλογῶν ἀπεφάνθη, ὅτι ἐμπιστεύεται καὶ πάλιν τὴν κυβέρνησιν τῆς Χώρας εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἐμπιστεύεται τὴν κυβέρνησιν τῆς Χώρας εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐν γνώσει τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, διότι αὕτη ἐξετέθη πρὸς αὐτόν.

Ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν, διαστρέφων ἐντελῶς, παρερμηνεύων μάλλον ἐντελῶς, νοθεύων ἐντελῶς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γνώμην, δὲν δέχεται, ὅτι δι' αὐτῆς ἐνεκρίθη ἡ γενικὴ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων, ἡ ὁποία ἐξωτερικῶς εἶχεν ὀρισμένην κατεύθυνσιν, ἀναγράφουσα καὶ ὡς κυριώτερον μέρος τοῦ προγράμματος αὐτῆς τὴν τήρησιν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων. Δὲν θεωρεῖ, ὅτι περὶ τούτου ἀπεφάνθη ὁ λαός, ἀλλὰ θεωρεῖ, ὅτι ἀπεφάνθη ὁ λαὸς περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποστολῆς μιᾶς μεραρχίας εἰς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ σχεδὸν μόνον οὐχὶ μὲ κατήγγειλε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διότι, κληθεὶς διὰ τῆς ἐγκρίσεως τῆς πολιτικῆς μου, δὲν ἐφρόντισα ν' ἀποστείλω τὴν μεραρχίαν ἐκείνην, ὅχι διότι ἐν τῷ μεταξὺ μετεβλήθησαν αἱ περιστάσεις, ἀλλὰ διότι ἐθεώρησα περιττὴν τὴν ἀποστολὴν τῆς μεραρχίας.

Δὲν πρόκειται, Κύριοι, σήμερον ν' ἀνοίξωμεν ἐπεισοδιακὴν συζήτησιν διὰ τὸ εἰς τὴν Ἱστορίαν ἤδη ἀνήκον μέρος τῆς πολιτικῆς μου τῆς σχετιζομένης πρὸς τὴν τότε ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς ἀρχῆς ἃς ἀναβάλωμεν εἰς ἄλλον χρόνον ἐνδεχομένην περὶ τούτου συζήτησιν, ἂν καὶ αὕτη πρόκειται νὰ διεξαχθῇ ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ. Ἀλλὰ θὰ ἰσχυρισθῶ, ἀξιότιμε βουλευτὰ ἐκ Πατρῶν, χωρὶς νὰ θέλω καθόλου νὰ σὰς θίξω προσωπικῶς, ὅτι ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἐξεδηλώθη διὰ τῶν ἐκλογῶν ἐπὶ τοῦ ἀπασχολούντος ἡμᾶς ζητήματος, ἀλλ' ἡ κοινὴ γνώμη ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ Τύπου, τὸν ὁποῖον ὑπηνίχθη, ὑβρίζετε τὸ πολίτευμα τῆς Χώρας. Ἐγὼ πρῶτος ἀνεγνώρισα, ὅτι αἱ ἐφημερίδες, καὶ συνεπῶς οἱ δημοσιογράφοι, εἶνε ἐν τινὶ μέτρῳ ἐρμηνεῖς τῆς κοινῆς γνώμης, ἀλλ' ἀπὸ πολιτικὸν τῆς περιωπῆς ὁμῶν

δὲν ἐπερίμενα νὰ θέσῃ ἀντιμέτωπον τὴν ἐκδήλωσιν τὴν γενομένην διὰ τῶν ἐκλογῶν.....

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὁχι.

Ὁ λόγος περὶ ἐφημερίδων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διαβάσατε τὸν λόγον σας καὶ θὰ τὸ ἰδῆτε: «... Πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς κοινῆς γνώμης τῆς ἐρμηνευομένης διὰ τῶν ἐφημερίδων».

Καὶ περὶ ποίων ἐφημερίδων, Κύριοι, ὠμίλησα; Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πατρῶν, ἰσχυρίζομαι ὅτι ὕβρισα τὰ ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης, —ἀναγινώσκω ἐκ τῶν σημειώσεων, τὰς ὁποίας ἐκράτησα διὰ νὰ μὴ τὸν παρεξηγῶ—, ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν εἶχε συμφέρον νὰ ἐκτείνῃ τὸν κύκλον ἐκεῖνον, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀπηρῆθοντο τὰ λεχθέντα τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου πρὸ τῆς διακοπῆς τῆς συνεδριάσεως, εἶχε συμφέρον νὰ ἐκτείνῃ αὐτὸν εἰς ὀλόκληρον τὸν Τύπον, ἀφορᾷ ὅμως ὠρισμένα ὄργανα τοῦ Τύπου καὶ τῆς δημοσίας γνώμης. Ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ οἱ γράφοντες ἐφημερίδα, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνηλεῶς καταπολεμεῖ τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων, ἐν τούτοις ὄχι μόνον κατὰ τοῦ ὄργανου ἐκεῖνου τῆς δημοσίας γνώμης δὲν διανοήθη τις ν' ἀπευθύνῃ τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμὸν, ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον, ὃν τόσον σαφῶς διειτύπωσα τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης, τὰ ὁποία ἀκολουθοῦν ὠρισμένας ἀρχάς, τὰ ὁποία ἐπέδειξαν συνέχειαν ἐν τῇ πολιτικῇ των, οὐδεὶς διανοήθη ν' ἀπευθύνῃ ὕβριν τινά. Ἄλλ' ὅτε, ἀξιότιμο βουλευτὰ ἐκ Πατρῶν, εἶπε γνωστὸν εἰς ὅλους τῶς παροικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅτι ὠρισμένα ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης κατώρθωσαν εἰς διάστημα βραχύτερον τῶν 24 ὡρῶν νὰ μεταβάλωσιν ἐντελῶς πολιτικὴν, διότι ἐν τῷ μεταξύ ὑπῆρξεν ἐξώνησις ἀσυνελθῆτος ἐκ μέρους ξένης προπαγάνδας, νομίζετε, ὅτι ἐδικαιούσθε νὰ μοῦ ἀπευθύνετε τὰς παραινήσεις αὐτὰς πρὸς Δημόνικον, συνιστῶντές μοι νὰ μὴ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Τύπου, διότι σχεδὸν ἐπεδίωκον νὰ τρομοκρατήσω αὐτόν; Μοῦ εἶπετε μάλιστα, ὅτι ἡμεῖς οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ εἴμεθα συνηθισμένοι ν' ἀνεχόμεθα καὶ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς ἀδικίας τοῦ Τύπου. Μολονότι δὲν εἶμαι ὁ πρεσβύτερος ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, εἶμαι ὁ

περισσότερον ὑδρισθεῖς, διότι καὶ μικροτέρα ὑπῆρξεν ἢ πολιτικὴ δρασὶς μου καὶ πολὺ περιπετειώδης, ὥστε πολὺ φυσικὸν νὰ γίνω ἀντικείμενον συνήθων ἐπιθέσεων. Δὲν ἐδαρυθύμῃσα ποτὲ κατὰ τοιούτων ἐπιθέσεων, οὔτε τὴν στιγμὴν αὐτὴν μὲ βλέπετε ἐξωργισμένον διότι ἐγένοντο προσωπικαὶ ἐπιθέσεις κατ' ἐμοῦ καμμία τοιαύτη προσωπικὴ ἐπίθεσις δὲν ἔγινεν, ἀλλὰ βεβαίως ἐξανίσταται ἡ συνείδησις μου, ὅτε ἀπὸ τοσούτων μηνῶν παρίσταμαι θεατὴς ἐγὼ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας αὐτοῦ τοῦ θεάματος τοῦ τόσον ἀνηθίκου ὀρισμένων ὀργάνων τῆς δημοσίας γνώμης, τὰ ὁποῖα ἀπὸ μίᾶς στιγμῆς εἰς ἄλλην ἐγκαταλείπουν ἐντελῶς τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποῖαν ὑπερήσπιζον ἐπὶ τόσον χρόνον, διότι ἐφωτίσθησαν ἐκ τῆς ἀφθόγου παροχῆς χρημάτων, παροχῆς γενομένης ὑπὸ ξένης προπαγάνδας, χρημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδίδοντο διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῶσι Ἑλληνικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῶσι συμφέροντα ξένα καὶ ἀλλότρια καὶ ἀντίθετα πρὸς τὰ Ἑλληνικά! (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ ἀκροατηρίου).

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ἀκόμη ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πατρῶν νὰ μὴ ἀφήσω ἀδιαμαρτύρητον μίαν ἀδικίαν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμε πρὸς ἄλλα ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης παρ' ἡμῖν. Ὑπέμνησεν ἐν σχέσει πρὸς τὰ λεχθέντα τὴν ἐσπέραν ταύτην τὰς ἐπιθέσεις τὰς δριμείας, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς του ἐκ μέρους τοῦ Τύπου τοῦ ἀντιπολιτευομένου, κυριώτατα ἐκ μέρους τοῦ Τύπου τοῦ φιλικοῦ πρὸς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἄλλ' ἠδίκησε τὸν Τύπον ἐκεῖνον, διότι ὠμίλησε κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὸν ἀργυρώνητον Τύπον, ὅτε ὠμίλησε διὰ τὸν Τύπον, ὁ ὁποῖος διερμηνεύων τὰς γνώμας ἐνὸς μεγάλου πολιτικοῦ κόμματος ὑπερήσπισε ταύτας μετὰ σθένους καὶ δυνάμειος, ἴσως καὶ μετὰ δριμύτητος ἐνίοτε, εἰς τὴν ὁποῖαν, ἂν ὄχι δικαιολογία, ἀλλ' ἢ ἐξηγήσεις πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τούτῳ : ὅτι ὁ Τύπος ἐκεῖνος ἐξεπροσώπει τὴν γνώμην ὄχι ἀπλῶς ἐνὸς μεγάλου πολιτικοῦ κόμματος ἐν τῇ Χώρα, ἀλλὰ τοῦ πλειονοψηφούντος ἐν τῇ Χώρα κόμματος, διότι ὑπὲρ ὅμων δὲν εἴχετε ἀκόμη ἐκδεδηλωμένην τὴν γνώμην τοῦ Ἔθνους διὰ πλειονοψηφίας ἐν τῇ Βουλῇ, τὰ δὲ πράγματα διὰ τῶν ἐκλογῶν ἐπέδειξαν, ὅτι τὸ πλάσμα ἀπέμεινεν ἀπλῶς πλάσμα, ἢ δὲ πραγματι-

κότης ἦτο ὑπὲρ τῶν γνωμῶν τοῦ Τύπου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐξεπροσώπει τὰς ἰδέας τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου κόμματος.

Ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν πολιτευτῆς ἐνόμισεν, ὅτι διέπραξα ἀτοπίαν, καταγγείλας ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὡς εἶχα καθήκον, πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὸν ἀργυρώνητον Τύπον καὶ μοῦ ὑπέδειξεν, ὅτι ἄλλη ἦτο ἡ δόξ, ἡ ὁποία ἐνεδεικνύετο διὰ νὰ πατάξω τὸν Τύπον τοῦτον, ἡ δόξ δέ, τὴν ὁποίαν μοῦ ὑπέδειξεν, ἦτο ἡ καταγγελία.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὅχι.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μοῦ εἶπετε, ὅτι, ἀφοῦ προδίδουν τὴν Πατρίδα, πρέπει νὰ τοὺς καταγγείλετε, καὶ ἡ γνώμη μου εἶνε, ὅτι ἐχαρακτηρίσατε ὡς ἀδίκημα προδοσίας κατὰ τῆς Πατρίδος τοῦτο καὶ ἐζητήσατε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχετικῶν διατάξεων, διὰ νὰ χροπῆ τὸ κεφάλι αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἐγὼ φρονῶ, ὅτι οὐ μόνον ἐκείναι αἱ διατάξεις δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ἀλλ' οὐδεμία ἄλλη σχετικὴ ὑφισταμένη διάταξις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν ἐνόουν νὰ ἐφαρμόσῃτε τὰς κειμένας διατάξεις, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς αὐστηρότητός των εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐφαρμόζονται, ἀλλὰ νὰ εἰσαγάγῃτε διατάξιν ὅπως λάβῃτε ἀνάλογα μέτρα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν νομίζω, ὅτι δύνασθε νὰ μὲ κατακρίνετε, ὅτι δὲν ἔλαβον σχετικὰ τινα μέτρα, ἀφοῦ γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ μὴνός μόνον εὐρίσκομαι ἐν τῇ ἀρχῇ.

Ἡ τρομοκρατία τῆς Κυβερνήσεως Γούναρη κατὰ τὰς ἐκλογάς.

Μὲ κατηγορήσατε ὡς θέλοντα νὰ τρομοκρατήσω τὸν Τύπον, ἐμὲ, ὁ ὁποῖος ἤμην Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τοὺς δύο προηγουμένους πολέμους, ὅτε ὁ Τύπος ἐτέλει ὑπὸ στρατιωτικὸν νόμον, καὶ θέλετε ἀναγνωρίσει, ὅτι οὐδέποτε εἰς καμμίαν Χώραν ὁ στρατιωτικὸς νόμος ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον ἐπαχθῆς διὰ τὸν Τύπον ἀπὸ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐφηρμόσθη ἐδῶ.

Γ. ΠΩΠ. Διότι καὶ ὁ Τύπος ὑπῆρξεν ἀντάξιως.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν λέγω τὸ ἐναντίον. Ἄλλὰ καὶ σήμερον, Κύριοι, ὑπάρχει διάταγμα κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου ἐν Ἀθήναις, ὑπογεγραμμένον, ζητηθὲν παρ' ἐμοῦ, φυσικά, διὰ τὸ ὅποιον εἰμαι ὑπεύθυνος, καὶ ὅμως προσπαθῶ καὶ ἀναβῶ ἄλλω ἀπὸ ἡμέρας εἰς

ἡμέραν τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ καταστή αὐτὴ περιττή. Καὶ ἔρχεσθε νὰ μὲ κατηγορήσετε, ὅτι ζητῶ νὰ τρομοκρατήσω τὸν Τύπον διότι ἀνερχόμενος τὸ βῆμα τοῦτο καὶ ἂν λάτρης τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου, ἀνεχόμενος δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀκολασίαν αὐτοῦ, διὰ τὸ δύσκολον τοῦ καλασμοῦ ταύτης ἄνευ περιορισμοῦ ἐκείνης, δὲν φθάνω μέχρι τῆς ἀνανδρίας τῆς πολιτικῆς τοῦ νὰ μὴ πατάξω τὸν ἀργυρώνητον Τύπον, λέγων πρὸς αὐτόν : « Εἰσαι ἀργυρώνητος, διότι λαμβάνεις ξένα ἀργύρια, ζητῶν νὰ ἐξυπηρετήσης ξένα συμφέροντα » ; Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν βουλευτῆς ὑπῆρξεν ἔτι ἀτυχεστέρος, ὅτε ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐννοίας τῆς τρομοκρατίας, ὡς δῆθεν χρησιμοποιουμένης ὑπ' ἡμῶν ὅπως κλείσω τὸ στόμα τοῦ ἀντιπολιτευομένου πρὸς ἐμὲ Τύπου, καὶ καταγγέλλει ἐμὲ ὡς τρομοκράτην ποῖος ; Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος, ἀνελθὼν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, κατὰ τρόπον βεβαίως συνταγματικόν, ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς ὀμαλόν, καὶ πρώτην φοράν μάλιστα περιδῶλθεις μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Κράτους, ἐθεώρησεν, ὅτι ἦτο ἠθικῶς ἐπιτετραμμένον καὶ πολιτικῶς ὀρθόν καὶ λυσιτελές νὰ ἐπιδιώξῃ ν' ἀσκήσῃ τρομοκρατίαν καθ' ἐνὸς μεγάλου πολιτικοῦ κόμματος, τὸ ὅποιον κατήλθε τῆς ἀρχῆς, οὐχὶ διότι ἐστερήθη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Χώρας, ἀλλὰ διότι διεφώνησε πρὸς τὸ Στέμμα, διὰ λόγους οἱ ὅποιοι ἦσαν τιμητικοὶ δι' αὐτό, κατήλθε τῆς ἀρχῆς, διότι ἐνεθυμείτο τί εἶπεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ, ὅτε τὸ πρῶτον ὑπεδέχετο αὐτόν ὁ Ἀθηναϊκὸς λαός, ὅτι δὲν θὰ ἐδέχετο οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν, ἐὰν τοῦτο ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπὶ θυσίᾳ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδεῶν του. Καὶ τὸ πολιτικὸν τοῦτο κόμμα ἐζητήσατε τὴν ἐπιούσαν νὰ τρομοκρατήσετε. Ἀπῆλθα διὰ ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγας ἡμέρας, μετὰ ἀσκήσιν τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τέσσαρα καὶ ἡμισυ ἔτη, εἰς τὰς Σπέτσας, καὶ ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψω μοῦ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξοδὸς εἰς Πειραιᾶ, ὡς ἂν ἦμην κοινὸς κακοῦργος ! (Φωναί : *Ἀἶσχος, αἶσχος* καὶ χειροκροτήματα). Ἐξῆλθα ἀπὸ τοῦ Φαλήρου, διότι ὁ Πειραιεὺς ἐτρομοκρατεῖτο ἀπὸ τὸ πεζικόν καὶ τὸ ἵππικόν. Καὶ λησμονεῖ ὅτε μὲ κατήγγειλεν ὡς θέλοντα νὰ τρομοκρατήσω τὸν Τύπον, ἐμὲ τὸν ἐπιζητοῦντα ἀκόμη καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ν' ἀναβάλω τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, λησμονεῖ ποῖος ; Ἐκεῖνος ὅστις, ὡς Ἰπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, διέτασσε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς νὰ περικυκλωθῇ ἡ οἰκία τοῦ τέως

πρωθυπουργού, — ο οποίος επί τέλους είχε κάτι συντελέσει και αυτός δια τὸν ἐνθουσιώδη ἑορτασμόν αὐτῆς τῆς ἑορτῆς μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1912 καὶ 1913 —, νὰ πολιορκηθῇ ἡ οἰκία του καὶ νὰ παρεμποδισθῇ ὁ ἴδιος, διότι εἶχεν ἐκδράμει πρὸ τῆς πολιορκίας μέχρι Κηφισίας, ἵνα εἰσέλθῃ ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του. Καὶ μὲ κατηγορεῖ ἐπὶ τρομοκρατία ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν, ὁ ὁποῖος ἔστεργε τὴν διεξαγωγὴν ἐκλογῶν, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ δικαίωμα τοῦ συνέχεσθαι εἶχε καθ' ὁλοκληρίαν καταλυθῇ διὰ μιᾶς ἀστυνομικῆς διατάξεως, ὁποῖος ἔστεργε νὰ διεξαγάγῃ τὰς ἐκλογάς, θέσας ὡς κανόνα ὅτι οἱ ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ τοῦ ἡγέτου ἑνὸς τῶν μεγάλων πολιτικῶν κομμάτων ἦσαν ὑδρισταὶ τοῦ Στέμματος καὶ ἔπρεπε νὰ ὀδηγῶνται εἰς τὰς φυλακάς! Κύριοι, λυποῦμαι ἂν ἐν τῷ λόγῳ μου ὑπῆρξα ἐνίοτε δριμύς. Ὅσον καὶ ἂν ἀνερχόμενοι τὸ βῆμα εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ μὴ εἴμεθα δριμεῖς, φθάνομεν πολλάκις εἰς τὸ ἀντίθετον, καὶ ἂς δεχθῶμεν, ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τὴν δριμύτητα τῆς γλώσσης εἶνε κοινή.

Ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον ὁ ἀντιμετωπίζων αὐτόν.

Δὲν θέλω, Κύριοι, νὰ καταλήξω τὸν λόγον ἄλλως, ἢ ὅπως ἐφθασε νὰ τερματίσῃ αὐτόν καὶ ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν. Εὐρισκόμεθα ἀληθῶς ἐνώπιον μιᾶς τῶν σπουδαιστάτων περιόδων τῆς ἐθνικῆς μας Ἱστορίας. Καθῆκον ἔχομεν ἀντικειμενικῶς ἐξετάζοντες τὰ πράγματα, ν' ἀποφασίσωμεν τί ἐγδεύκνεται ἐκ τῶν ὑπερτάτων συμφερόντων τοῦ Ἔθνους. Δὲν ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον ἀσφαλῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φεύγει αὐτόν· ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον ἀποτελεσματικῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζει αὐτόν! Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ ἀφορμὴ, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστράτευσιν, δὲν θὰ ἀποφευχθοῦν οἱ κίνδυνοι καθ' ἡμῶν διότι θὰ κάμωμεν τὴν κυριακὴν προσευχὴν πολιτικῶς καὶ ἐθνικῶς ζητοῦντες ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ζήσωμεν σήμερον καὶ διὰ τὴν αὔριον πάλιν ἔχει ὁ Θεός! Θ' ἀποφύγωμεν τὸν κίνδυνον, ἐὰν ἔχωμεν πολιτικὴν μακρὰς ἐπιβολῆς, ἐὰν ἀποβλέψωμεν οὐχὶ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποία εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ συμβῶσι σήμερον ἢ κατὰ τοὺς προσεχεῖς μῆνας, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ συμβοῦν μετὰ χρόνον οὐχὶ πολὺ ἀφεστῶτα, ἐὰν ἠθέλωμεν ἀνεχθῆ ἔπως κατὰ παράβασιν τῶν συμμαχικῶν μας ὑποχρεώσεων καὶ κατὰ παραγνώρισιν τῶν ζωτικωτάτων συμφερόντων μας ὁ σύμ-

μαχος ἡμῶν συντριβῆ καὶ ἀξήθη ὑπερβαλλόντως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται, ὅτι εἶνε ἀντίπαλος ἡμῶν. Μόνον, ἐπαναλαμβάνω, ἀντιμετωπίζοντες τὸν κίνδυνον ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀλλὰ καὶ δηλοῦντες καὶ ἀποφασισμένοι ὄντες νὰ πράξωμεν τοῦτο, ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν τοιαύτην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ συμμάχου ἡμῶν καὶ ἕνεκα τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων καὶ διότι γνωρίζομεν τί ἀναμένει ἡμᾶς ὕστερον, μόνον κατὰ τοιοῦτον τρόπον δυνάμεθα ν' ἀποβλέπωμεν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπικρατεμένου κινδύνου.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας μὲ κατηγορήσε δι' ἄλλο ἐλάττωμα, διὰ τὴν πίστιν μου, διότι τοῦ εἶπον, ὅτι πιστεύω. Αἱ ! Κύριοι, συμβαίνει ὥστε εἰς τὴν πολιτικὴν νὰ διαπράττωται ἔργα μεγαλύτερα ἀπὸ τοὺς πιστεύοντας μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τοὺς πυρρωνιστάς. Ὅτε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1913 εὐρέθη ἡ ὑπ' ἐμὲ Κυβέρνησις ἐνώπιον ἐπικειμένου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἐπιθετικοῦ καὶ ὄχι τοῦ προβλεπομένου ἀπὸ τὴν ἀμυντικὴν μας συνθήκην μὲ τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς ἐκκλείτο νὰ συμπράξῃ ἄνευ ἔρων, αἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ διευθετηθῶσι κατὰ τὴν στιγμήν ἐκεῖνην, ἡ πίστις, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς συναδέλφους μου καὶ εἰς τὴν ἀνεύθυνον Ἀρχήν, ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ πίστις ὅτι ὀρμῶντες εἰς ἕνα τοιοῦτον ἀγῶνα μὲ τὸν μικρὸν μας ἀλλὰ καλῶς ἤδη συγκεκροτημένον στρατὸν ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποκομίσωμεν ἀνάλογα ὀφέλη, ἡ πίστις ἐκεῖνη ἤγαγεν ἡμᾶς τότε εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσωμεν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ὄλοι οἱ μεγάλοι, οἱ ἔχοντες καὶ τὴν σοφίαν τὴν στρατιωτικὴν, ἐθεώρουν ἀπέλπιδα διὰ τοὺς Βαλκανικοὺς λαούς. Ἐνθυμείσθε τότε ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας τί εἶπεν εἰς τὴν Βουλὴν ; Προσεπάθησεν ὅσον ἠδύνατο, καταπνίγων διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ του τὴν ἐνδόμυχον ἀμφιβολίαν του, νὰ μὴ ἐμβάλῃ ἐνδοιασμούς εἰς τὸν κόσμον, εἰπών, ὡς ἐνθυμείσθε : « εἰς ὃ σημεῖον ἐφθασαν τὰ πράγματα, δὲν μᾶς μένει τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ σὰς ἐνισχύσωμεν ». Τὸν ἐνθυμοῦμαι τὴν στιγμήν ἐκεῖνην καὶ δὲν τὸν παρεξηγῶ. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἐθεώρει ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἄγεται πρὸς σφαγὴν. Βλέπει λοιπὸν ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας, ὅτι ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ζωτικότητα τοῦ ἔθνους δὲν εἶνε στοιχεῖον ἀποτυχίας, ὅπως φαίνεται πιστεύω ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας. Οὐδὲ ὁ πυρρωνισμός, ὁ ὁποῖος διακρίνει ἄλλους, εἶνε παράγων διαπράξεως ἔργων μεγάλων

λων. Βεβαίως ἡ πίστις, ὅταν συνοδεύεται μὲ τὸ σταύρωμα τῶν χειρῶν, μὲ τὴν ἀδιαφορίαν διὰ πᾶν ὅ,τι γίνεται περὶ ἡμᾶς, βεβαίως ἡ πίστις ἐκείνη δὲν δύναται ν' ἀποφέρῃ καρπούς, ἀλλ' ἂν ἡ πίστις συνοδεύεται μὲ τὴν διηγετῆ, τὴν ἀκαμπτον ἐργασίαν πρὸς παρασκευὴν τῆς Χώρας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν περιστάσεων, πρὸς διάγνωσιν τῆς αὔριον καὶ ὄχι πρὸς περιορισμὸν τοῦ ἐμβαλλώματος τῆς σήμερον, τότε ἡ πίστις ἐκείνη εἶνε ἡ μεγαλουργός, εἶνε ἡ πίστις, ἡ ὅποια ἔπραξεν εἰς τὸν κόσμον μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα! (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ 28ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

(Ἐκ τῶν Ἐστενογραφημένων Πρακτικῶν.)

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἡ ἐξέλιξις, ἣν ἔλαβον τὰ ἡμέτερα πράγματα ἀπὸ ἐνὸς ἐπταμήνου, ἀποδεικνύει, ὅτι εὐρισκόμεθα ἔξω τῆς βράσεως τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Διότι, ἂν εἰς τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν ἀναγνωρίζεται ἀκόμη τὸ δικαίωμα τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς Χώρας, ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις καὶ τὴν ρύθμισιν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς, εὐρισκόμεθα ἐνώπιον παραγνωρίσεως καὶ τῆς ψήφου τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν ἐκλογῶν ἐκδηλωθείσης ἐτυμηγορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Εὖγε, εὖγε.)

Ἄλλ' ἐπὶ τούτου, Κύριοι, δὲν πρόκειται νὰ ἐνδιατρέψω τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἡ κατάστασις, ὡς ἔλαβον τὴν τιμὴν ν' ἀναπτύξω εἰς τὴν Βουλὴν καὶ πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, εἶνε κρισιμωτέρα πάσης ἄλλης ἰσως, ἣν ἀντεμετώπισεν ἡ Χώρα ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς καλιγενεσίας. Ἐν μέσῳ δὲ τοιαύτης καταστάσεως θὰ ἦτο ἐκτάκτως τολμηρὸν νὰ ἐπιζητήσῃ τις τὴν λύσιν τόσον ἀκανθῶδων προβλημάτων, κατατρέβων τὴν Χώραν

εις ἐσωτερικοὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ καθιστῶν αὐτὴν ὀλιγώτερον ἱκανὴν ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐπιπλοκαίας τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ταύτης, μετὰ τὴν ψήφον, ἣν αὐτὴ ἔδωκε πρὸ ἑκτῶ ἡμερῶν, τὸ Σῶμα τοῦτο ἔπαυσε κατ' οὐσίαν δὲ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐθνικῆς Κυριαρχίας, μεταβάλλεται δὲ εἰς ἀπλὴν συνέλευσιν, εἰς σύλλογον, θὰ ἠδυνάμην νὰ εἶπω, προκρίτων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, νομίζω, Κύριοι, ὅτι ἐκπληρῶ ὑπέρτατον καθήκον καὶ πρὸς τὴν Χώραν καὶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αὐτῆς, ἂν, παρελθὼν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἀναπτύξω δλους ἐκείνους τοὺς ἐνδοισμοὺς καὶ τὰς ἀνησυχίας, τὰς ὁποίας ἔχω διὰ τὴν περίστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἡ μὴ ἐντελῶς καθωρισμένη διὰ τῶν δηλώσεων τοῦ ἀξιότιμου Προέδρου αὐτῆς, ἤθελεν ἀπομακρυνθῆ οὐσιωδῶς τῆς βίας, ἐφ' ἣς ἐδράζεται ἡ ἐμὴ πολιτικὴ.

Καὶ ἄνευ τῆς συμμαχίας.

Περὶ τῆς συνθήκης συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας αἱ δηλώσεις τῆς Κυβερνήσεως οὐδένα ἔκαμαν λόγον. Εἶμαι ὑποχρεωμένος καὶ ἐγὼ νὰ μὴ θέξω τὸ ζήτημα τοῦτο. Θὰ κάμω μάλιστα ἄλλο τι καλύτερον· δι' ἀφαιρέσεως τὰ φθάσῃ, ὑποθέτων ὅτι ἡ συνθήκη δὲν εἶχε ποτὲ συνομολογηθῆ μετὰ τῆς Σερβίας, καὶ θὰ εἶπω : Δύναται, Κύριοι, ν' ἀμφισβητηθῆ καὶ ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἡ στερεὰ, ἡ ἀρραγῆς βᾶσις τῆς ἐξωτερικῆς, τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν πολιτικῆς, ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶνε ἡ διατήρησις ἀντὶ πάσης θυσίας τῆς ἰσορροπίας, τῆς ἰσοδυναμίας, ἢ εἶπω τὴν λέξιν, τῆς κατασταθελῆς διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ; Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐφρόνησα καὶ φρονῶ πάντοτε, ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου διπλὴ γνώμη δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν Χώραν. Πᾶσαι αἱ Κυβερνήσεις πρέπει ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου νὰ ἔχωσι παγίαν ἀντιλήψεις, ἐντελῶς συμππιτούσας, διότι οὕτω καὶ μόνον θὰ εἶνε δυνατόν ν' ἀποφεύγωνται παρεξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι, ἐμφιλοχωρήσασαι ἀλλαχοῦ, προεκάλεσαν ἴσως ἐπιστράτευσιν, τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζομεν διὰ τῆς σημερινῆς ἡμῶν ἐπιστρατεύσεως.

Ὑποθέτω λοιπόν, λέγω, ὅτι ἡ συνθήκη συμμαχίας δὲν εἶχε ποτὲ συνομολογηθῆ μετὰ τῆς Σερβίας. Καὶ ἐρωτῶ : Δυνάμεθα νὰ ἐπιτρέ-

ψωμεν, δύναται τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἓν ἐκ τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου, ὅπως, παρεμβαίνον εἰς τὸν μέγαν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, συντελέσῃ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως, ὅπως ἓν μὲν τῶν Κρατῶν τούτων, τὰ ὁποῖα συναπαρτίζουσι καὶ ἐξασφαλίζουσι τὴν ἔννοιαν τῆς ἰσορροπίας, συντριβῇ ἀποτελεσματικώτερον, αὕτη δέ, ἡ Βουλγαρία, αὐξηθῇ ὀγκωδέστερον ;

Πόλεμος μετὰ τὴν Βουλγαρίαν.

Εἶνε φυσικὴ, Κύριοι, μετὰ δεῦτερον πόλεμον, ἡ προσπάθεια ὅπως ἀποφευχθῇ καὶ τρίτος. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῇ ὑπὸ τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀνδρικῶς. Τὸ πρόβλημα δέ, ὅπως ἀντιλαμβάνομαι ἐγὼ, εἶνε ὅχι ἂν πρέπει νὰ πολεμήσωμεν ἢ πρέπει ν' ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πότε ὀφείλομεν, διότι συμφέρει εἰς ἡμᾶς, νὰ κάμωμεν τὸν πόλεμον, ἐφ' ὅσον, δυστυχῶς, ἓν τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ διεκδικήσεις διευθύνει πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, καὶ δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ διεκδικήσεις διευθύνει προπάντων πρὸς τὰ σύνορα ἡμῶν, διότι καὶ μείζων καὶ πλουσιώτερα εἶνε ἡ χώρα ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν, κατέχοντες ἡμεῖς ἐν Μακεδονίᾳ, βλέπομεν ἐπιβουλευομένην ὑπὸ τοῦ γείτονος παρὰ τὴν χώραν ἐκείνην, ἣν κατέχουν οἱ ἄλλοι Βαλκανικοὶ λαοί.

Ἐρωτᾶται λοιπὸν : Ὅταν ἔχωμεν τοιοῦτον γείτονα, εἶνε δυνατόν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ὁ πόλεμος, ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ πόλεμος μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας, δύναται ν' ἀποφευχθῇ ; Ἐν δὲ εἰσθε ὑποχρεωμένοι ν' ἀπαντήσετε μετ' ἐμοῦ ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀποφευχθῇ, ὅτι ὁ πόλεμος, ἐὰν δὲν γίνῃ σήμερον, θὰ γίνῃ αὔριον ἢ μεθαύριον, τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον τίθεται ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς γνώμης εἶνε τοῦτο : Πρέπει, καὶ ἐὰν δὲν εἴχομεν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας, ν' ἀφήσωμεν ὅπως συντριβῇ τελειωτικῶς τὸ Κράτος ἐκεῖνο, τὸ συντελοῦν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας, ν' αὐξηθῇ δ' ὑπερμέτρως ὁ ἄμεσος ἀντίζηλος, διὰ νὰ ἐπιπέσῃ καθ' ἡμῶν αὔριον, ἔστεργημένων πλέον καὶ συμμάχων καὶ φίλων, ὅπως κατορθώσῃ νὰ ἐξοντώσῃ καὶ ἡμᾶς ;

‘Ο παράγων του πανευρωπαϊκού πολέμου’
καὶ πάλιν ἡ προπαγάνδα.

Ἡ ἀπάντησις, Κύριοι, εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα τῆς ἀδημονίας τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς δὲν θὰ ἦτο ἀμφίβολος—τὸ ἀναγνωρίζω—, ἀν δὲν παρελέπιτε παράγων τις, παράγων ἀληθῶς σοβαρὸς, ὁ παράγων τοῦ πανευρωπαϊκοῦ πολέμου. Διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν συμφωνοῦν μετὰ τῆς γνώμης μου, ἀναγνωρίζουσιν ὅτι δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν νὰ συντριψῆ τὴν Σερβίαν μόνην, ἵνα στραφῆ ἔπειτα καθ’ ἡμῶν, ἀλλὰ φρονοῦν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Βουλγαρία, ἐπιτιθεμένη κατὰ τῆς Σερβίας, συμπράττει μεθ’ ἑνὸς ἐκ τῶν συνδυασμῶν τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, συμφέρον ἡμῶν εἶνε ν’ ἀναβάλωμεν τὴν κρίσιν, ν’ ἀναβάλωμεν τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λογαριασμῶν ἡμῶν μετὰ τοῦ γείτονος ἐκείνου, ὅστις δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι ἔχει ταιούτους ἐθνικοὺς λογαριασμοὺς μεθ’ ἡμῶν, νὰ τὴν ἀναβάλωμεν, λέγω, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Καὶ ἔχω νὰ ἐξηγήσω, Κύριοι, ἀν ἀληθῶς ὁ παράγων οὗτος ὁ τόσον σοβαρὸς πρέπει νὰ κάμῃ ἡμᾶς νὰ ἐνδοιάσωμεν ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν ὀφειλομέν νὰ τηρήσωμεν.

Γνωρίζω, Κύριοι, ὅτι συνεζητήθη κατ’ ἐπανάληψιν, ὄχι ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἀλλ’ ἔξω αὐτῆς, τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος θὰ εἶνε τελικῶς ὁ νικητὴς ἐν τῷ μεγάλῳ Εὐρωπαϊκῷ πολέμῳ. Συνεζητήθη ἐπίσης, κατὰ παρεγνωρίσθη συχνάκις ἡ ἀξία τοῦ ζητήματος τούτου, ποῖος συμφέρει εἰς ἡμᾶς νὰ εἶνε ὁ νικητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πάλιν, τῇ διεξαγομένῃ ἐν τῷ κόσμῳ σχεδὸν σύμπαντι. Ὅ,τι ἐφορᾷ τὸ πρῶτον πρόβλημα, δὲν εἶμαι βεβαίως ἀρμόδιος νὰ δώσω ἀπάντησιν κατηγορηματικὴν. Ἀμφιβάλλω ἀν ὑπάρχει τις ἐπὶ τῆς γῆς ὁ δυνάμενος νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς ποῖα μέλλει νὰ εἶνε ἡ ἐκδοκίς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἀλλὰ συνέδη, Κύριοι, ὥστε ἐκ τῶν γνωμῶν ὀριζμένων παρ’ ἡμῖν στρατιωτικῶν κύκλων, ἐκ τῶν ἀρμοδιωτέρων ἀληθῶς νὰ ἔχω τι γνώμην, ἀλλ’ ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἔκμηκν ἐν Γερμανίᾳ, οἱ ὅποιοι φρενικὸν ἦτο νὰ μάθουν ὄχι νὰ ἐκτιμῶσι ἀπλῶ, ἀλλὰ νὰ θαυμάζουσι τὴν ἐργασίαν τῆς Γερμανίας

καὶ τὴν παρασκευὴν τὴν Γερμανικὴν, τὴν τε παντοδαπὴν ἄλλην καὶ ἰδίως τὴν στρατιωτικὴν, συνέθη, λέγω, ἐκ τῶν γνωμῶν τῶν στρατιωτικῶν τούτων κύκλων, συντελούσης καὶ τῆς ξένης προπαγάνδας, ἢ ὁποῖα ὡς ὄργανον αὐτῆς μετεχειρίσθη μέρος τοῦ παρ' ἡμῖν Τύπου, νὰ ἐμβληθῆ ἢ γνώμη, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ δὲν εἶνε κἂν ζήτημα ἀμφίβολον, εἶνε ζήτημα τὸ ὁποῖον δὲν δύναται παρὰ νὰ λυθῆ ὠρισμένως ὑπὲρ τοῦ ἐνός τῶν Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν, ἐκείνου εἰς τὸν ὁποῖον μετέχει ἡ Γερμανία.

Εἶπα καὶ πρὸ ὀλίγου, Κύριοι, ὅτι ἡ παρασκευὴ καὶ ἡ ὀργάνωσις ἡ Γερμανικὴ εἶνε ἀληθῶς θαυμασταί. Ἄλλ' ἂν ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἢ παντοδαπή, ἰδίᾳ δὲ ἡ στρατιωτικὴ, δὲν κατώρθωσε κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ πολέμου, ὅτε ἀντεμετώπισε πολεμίους οὐχὶ κἂν ἐξ ἴσου παρεσκευασμένους, ἀλλὰ δυστυχῶς διὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν οὐδ' ἐπαρκῶς κἂν παρεσκευασμένους, ἂν δὲν κατώρθωσε, λέγω, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας νὰ ἐπιτύχη ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα, φρονῶ — καὶ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε κενεὶς στρατιωτικὸς διὰ νὰ κρίνη ἐπὶ τῶν μεγάλων γραμμῶν τοῦ ζητήματος τούτου — φρονῶ ὅτι, ἀμέσου καὶ κεραυνοδόλου ἐπιτυχίας μὴ ἐπιτευχθείσης ἐξ ἀρχῆς, ἢ τελικῆ ἐκδοχῆς τοῦ ἀγῶνος δὲν ἔμπορεῖ τοῦλάχιστον παρὰ νὰ εἶνε ἐντελῶς ἀμφίβολος διὰ τὸν συνδυασμόν, οὗ μετέχει ὁ Γερμανικὸς κολοσσός. Διότι ὁ ἕτερος τῶν Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν ἀντλεῖ ἀπὸ δεξαμενὰς καὶ ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ οἰκονομικῶν δυνάμεων διπλασίας ἐκείνων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀντλεῖ ὁ ἕτερος. Ὅσον δὲ παρέρχεται ὁ χρόνος καὶ ὅσον δίδεται ἢ εὐκαιρία πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀτελοῦς ἀρχικῶς παρασκευῆς τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀσφαλῆς ὑπὸ τινῶν ὑποτιθεμένη νίκη τοῦ ἐνός τῶν συνδυασμῶν καθίσταται μᾶλλον ἀμφίβολος.

Ἔπρεπε νὰ βοηθήσωμεν τὴν Σερβίαν.

Ἄλλὰ, Κύριοι, ὅ, τι τὴν στιγμὴν ταύτην ὀφείλει ν' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς, εἶνε τοῦτο: Ἀμφιδόλου οὔσης τῆς ἐκβάσεως, συμφέρει εἰς ἡμᾶς σήμερον νὰ καθαρίσωμεν τοὺς ἐκχρεμεῖς λογαριασμοὺς πρὸς τὸν γείτονά, ἢ συμφέρει ν' ἀναθάλωμεν τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτῶν βραδύ-

τερον; Βεβαίως δὲν λέγει τις ὅτι ἡ Ἑλλάς, μικρὸν Κράτος καὶ μικρὰν διαθέτον στρατιωτικὴν δύναμιν, θὰ δυνηθῆ ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ πολέμῳ νὰ εἰσφέρειν εἰσφοράν ἀποφασιστικὴν διὰ τὴν γενικὴν αὐτοῦ ἔκβασιν. Ἀλλὰ, Κύριοι, ἡ Ἑλλάς, ἂν ἤθελεν ἀκολουθήσει τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν εἰσηγγήθη, δὲν θὰ ἐπρόκειτο ἀπ' εὐθείας ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, οὐδὲ κἂν θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Θὰ ἐπρόκειτο μόνον νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ ὄπλον ἀνά χειρας, δηλοῦσα πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας, διότι ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει ἡ Ἑλλάς θ' ἀντεπιτεθῆ κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Εἰς τὸ θέατρον δὲ τοῦτο τοῦ πολέμου, τὸ νοτιοανατολικόν, ἡ δύναμις τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσφέρειν ἡ Ἑλλάς θὰ ἦτο ἀξία λόγου, θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ οὐσιώδη ἀποτελέσματα. Ὅπως ἡ Βουλγαρία, μικρὸν Κράτος καὶ ἐκείνη, κατορθώνει διὰ τῆς ἐνδεχομένης μετοχῆς τῆς νὰ παράσῃ πλεονεκτήματα κολοσσιαία διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ τῷ νοτιοανατολικῷ εἰς τὴν ἑτέραν μερίδα τῶν ἀντιμαχομένων Δυνάμεων, οὕτω καὶ ἡ Ἑλλάς, μετέχουσα ὅπως παρακωλύσῃ τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας, θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσφέρειν ἀποφασιστικὴν συνδρομήν, τόσον ἀποφασιστικὴν, ὥστε νὰ εἰνέ τις βέβαιος ὅτι, καὶ ἂν πρὸς τὸ δόρειον μέρος τοῦ θεάτρου τούτου τοῦ πολέμου τοῦ νοτιοανατολικοῦ οἱ σύμμαχοι ἡμῶν Σέρβοι ἠναγκάζοντο νὰ ἀποχωρήσωσι, θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς τοὺς ἀντιπάλους ἡμῶν νὰ φθάσουν εἰς τὰ νότια μέρη τοῦ θεάτρου τούτου, μέρη τὰ ὁποῖα θὰ κατεῖχοντο πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στρατὸν, πρὸς τῶν λειψάνων τοῦ ἀποχωροῦντος Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ πρὸς τῆς ξένης δυνάμεως, ἡ ὁποία θὰ ἤρχετο εἰς βοήθειαν ἡμῶν. Θὰ ἦτο ἀδύνατον στρατὸς τις μέγας νὰ φθάσῃ, ἐξυπηρετούμενος ὑπὸ τῆς μιᾶς καὶ μόνης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καθ' ὃν χρόνον αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις θὰ ἐξυπηρετοῦντο ἀφθόνως διὰ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ τῆς Ἀεσσαλονίκης καὶ τῆς Καβάλλας. Ἐχω δὲ τὴν πεποιθήσιν στερεάν, ὅτι, οἰκδῆποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου εἰς τὰ λοιπὰ μέτωπα, αἱ διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης θὰ εὗρισκον τὴν Ἑλλάδα ἔχουσαν προχωρήσει πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν ἔδαφος, πάντως δὲ κατέχουσαν τοῦλάχιστον μετὰ τῶν συμμάχων τῆς ἀκέραιον τὸ ἴδιον αὐτῆς ἔδαφος, καὶ εἰς τὸ

Συνέδριον τῆς εἰρήνης με τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων ἢ Ἑλλάς θὰ παρεκάθητο υποστηριζομένη ὑπὸ τεσσάρων ἐκ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, συμμάχων ἤδη αὐτῆς.

Ἄλλὰ, Κύριοι, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσω τὸ πρᾶγμα καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀκόμη ἀπόψεως. Εἶπα ὅτι ἐξητάσθη ἐν τῷ Τύπῳ καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ καὶ τὸ ζήτημα ποῖος συνέφερον εἰς ἡμᾶς νὰ εἶνε ὁ νικητὴς ὁ τελικὸς ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ πολέμῳ. Ἡ ξενικὴ προπαγάνδα ἐπεχείρησε νὰ πείσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.....

X. ΒΟΖΙΚΗΣ. Ποῖα ἐκ τῶν δύο ;

E. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ...ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Χώρας εὐρίσχεται εἰς τὴν ἤτταν τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ συνδουασμοῦ τοῦ ὁποῦ μετείχεν ἡ Τουρκία καὶ τοῦ ὁποῦ μετέχει ἤδη καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἐφθάσαμεν δὲ, Κύριοι, νὰ ἴδωμεν χαιρετιζομένας μετὰ χαρᾶς ἀποτυχίας εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων. Ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ἐν τούτοις, Κύριοι, δὲν ἐπλανήθη ποτὲ καὶ εἶνε ἀδύνατον σήμερον ἰδίως νὰ πλανηθῇ, σήμερον, ὅτε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τάσσεται ὀριστικῶς καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἡ νίκη τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως σήμερον, ἐὰν τῆς Βουλγαρίας μετεχούσης εἰς τὸν πόλεμον ἦναγκαζόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ μετᾶσχωμεν αὐτοῦ, ἢ νίκη, λέγω τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως θὰ ἐξυτηρέτῃ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα περισσότερον ἀπὸ ὅ, τι ἦτο δυνατόν ὄχι αἰσιόδοξοι πολιτικοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ κορυβαντιῶντες—θὰ ἔλεγα—ποιητὰ νὰ φαντασθῶσι καὶ νὰ ἐλπίσωσιν. Ἡ ἤττα τοῦ συνδουασμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον θ' ἀνήκε καὶ ἡ Βουλγαρία, θὰ ἐσήμαινεν ὀριστικὸν θάψιμον τῶν βλέψεων καὶ ἀξιώσεων τοῦ Κράτους τούτου ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας ἐν τῇ Βαλκανικῇ, θὰ ἐσήμαινε καὶ ἐδαφικὸν αὐτῆς περιορισμὸν ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἐσήμαινεν ἐπέκτασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν ἀπέναντι Μικρασιατικὴν ἀκτὴν καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον.

Ὁ ἐκ Κερκύρας πολιτευτὴς εἶμαι βέβαιος ὅτι πάλιν θὰ λέγη μέτρα του : «Κύτταξε τὸν αἰσιόδοξον πότον τινύει τὰ πτερά του καὶ ποίας ἀπόψεις μᾶς διανοίγει!». Ἄλλ' ἔγω καθήκον νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν Κερκύρας, ὅτι πολὺ εὐλογώτερον θὰ ἦδύνατο νὰ μυκτηρίσῃ τὰς ἐλπίδας μου καὶ τὰς προβλέψεις μου, ἂν

κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν πρώτου πολέμου ἔλεγα εἰς αὐτόν—ἂν τὸ ἐγνώριζα καὶ ἐγώ—, ὅτι ἀπὸ τοῦ Παπαπουλίου θὰ μετετίθεντο τὰ σύνορα ἡμῶν εἰς τὸν Νέστον, παρὰ ὅσον δύναμαι σήμερον νὰ προκαλέσω τὸν σκεπτικισμόν του, λέγων εἰς αὐτόν ὅτι τὰ σύνορα ἀπὸ τοῦ Νέστου θὰ ἠδύναντο νὰ μετατεθοῦν εἰς τὸν Μαϊάνδρον καὶ Ἐρμον.

Αἱ ὑποσχέσεις τῆς Γερμανίας.

Ἄλλ' ἀντιθέτως ποῖαι θὰ εἶνε αἱ συνέπειαι τῆς νίκης τοῦ συνδυασμοῦ ἐκείνου τοῦ ὁποίου μετέχουν ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία, ποῖαι θὰ εἶνε τὰ ἀποτελέσματα διὰ τὰ ἔθνη ἡμῶν συμφέροντα; Ἐνίσχυσις τῆς Τουρκίας, ἐνίσχυσις, ἢ ὁποῖα ἄλλοτε δὲν θὰ μὲ ἀνησυχεῖ, ἀλλ' ἢ ὁποῖα μὲ ἀνησυχεῖ ἀφ' ὅτου εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπεκράτησε τὸ Νεοτουρκικὸν καθεστῶς. Καὶ δὲν δύναται πλὴν νὰ μὲ ἀνησυχῇ ὑπερμέτρως, διότι γνωρίζετε ὅτι πρὸς τὴν ἐπικράτησιν αὐτὴν θὰ συνδεθῇ ἢ καταστροφὴ τοῦ ὑπολοίπου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἐκρίζωμα τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Πρὸς τὴν νίκην ταύτην θὰ συνδεθῇ ἢ συντριβὴ τῆς Σερβίας, ἐνὸς ἐκ τῶν παραγόντων τῆς Βαλκανικῆς ἰσορροπίας· πρὸς τὴν νίκην ταύτην θὰ συνδεθῇ ἢ ὑπερεξόγκωσις τῆς δυνάμεως τῆς Βουλγαρίας. Λέγεται, Κύριοι— καὶ γνωρίζω τοῦτο—ὅτι ὁ συνδυασμὸς οὗτος, ἢ τοῦλάχιστον ἐν τῶν μελῶν αὐτοῦ, τὸ καὶ διευθύνον, ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς ὅτι οὐδὲν ἔχομεν νὰ χάσωμεν, ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς τὴν ἀδαφικὴν ἀκεραιότητα. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς ἐπέκτασιν ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀλβανίᾳ, μικρὰν βεβαίως, διότι ἐν τῇ αὐθούσῃ ταύτῃ δὲν νομίζω ὅτι εὐρίσκεται τις δικταθειμένος νὰ ἴδῃ ἐπεκτεινόμενον τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος πέρα τοῦ σημείου ἐκείνου, ὅπου ἡ ἄρσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ δίδει εἰς ἡμᾶς ἐδρακίνα θεμέλια εἰς περαιτέρω ἐκπολιτιστικὴν ἐργασίαν. Ἐάν, Κύριοι, συμβουλευθῆτε τὸν χάρτην, θὰ ἴδῃτε ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε πολὺ μικρὸν, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βορείου Ἠπείρου ὑφ' ἡμῶν. Ἀκόμη ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ περιοχὴ Δοϊράνης—Γευγελίς, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ ἀληθῶς τὴν κλειδα τῶν Μακεδονικῶν μας συνόρων, πρέπει νὰ πε-

ριέλθη εις τὴν Ἑλλάδα. Ἦκουσα λεγόμενον ἐπίσης καὶ παρ' ἄλλων ἀνευθύνων...

Γ. ΠΩΗ. Τὰ πρῶτα τὰ ὑπεσχέθησαν ὑπευθύνως ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὰ πρῶτα τὰ ἤκουσα ἀπὸ πρόσωπα κατέχοντα ἐπίσημον θέσιν, αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα θὰ εἴπω τὰ ἤκουσα ἀπὸ πρόσωπα μὴ κατέχοντα ἐπίσημον θέσιν. Ἦκουσα λοιπὸν νὰ λέγεται ὅτι ὑπόσχονται εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ Μοναστήριον, περὶ τοῦ ὁποῖου οὐδέποτε πραγματικῶς ἐγένετο λόγος, καὶ τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὴν Κύπρον. Ἄλλ' ἂς ἀφήσωμεν τοὺς ἀφελεῖς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπίστευσον ὅτι μεταβολὴ καὶ εἰς τὸ καθεστῶς τὸ νησιωτικὸν θὰ ἡδύνατο νὰ γίνη παρὰ τὴν θέλησιν τῶν κυριαρχουσῶν τῆς θαλάσσης Δυνάμεων. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ θὰ ἦμην εὐτυχής, ἐὰν ἀκολουθοῦντες ἄλλην πολιτικὴν, παρ' ἐκείνην τὴν ὁποῖαν εἰσηγήθην, ἐφθάνομεν ὄχι νὰ πάρωμεν νέα νησιά, ἀλλὰ νὰ διατηρήσωμεν μακρὰν παντὸς κινδύνου τὰ νησιά τὰ ὁποῖα μᾶς ἀνήκουν σήμερον.

Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς μεγάλης Βουλγαρίας.

Ἐπάρχουν λοιπὸν οἱ λέγοντες: Ἀπὸ πρὸς ἡμᾶς ὑπόσχονται τὴν ἐδαφικὴν μας ἀκεραιότητα, μᾶς δίδουν μάλιστα καὶ τὴν κλεῖδα τῆς Δοϊράνης καὶ τῆς Γευγελῆς καὶ μικρὰν τινα ἐπέκτασιν εἰς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν, διατί δὲν δυνάμεθα ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς ταῦτα, διὰ νὰ μὴ ἀντιμετωπίσωμεν κινδύνους οὐδενὸς πολέμου; Ἄλλ' ἢ ἀπάντησις, Κύριοι, δὲν ἔμπορεῖ εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν νὰ εἴνε ἀμφίβολος. Ἡ ἀκεραιότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους θίγεται καιριώτατα κατὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀντίζηλα Κράτη ἐν τῷ Αἰμῷ, ἢ ἀποκατασταθεῖσιν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἤθελεν ἀνατραπῆ οὐσιωδῶς. Θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον διὰ τὸ ἔθνικόν μέλλον, ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἐστερεῖτο καὶ μικροῦ τινος τμήματος τῆς χώρας αὐτῆς, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ θὰ περὶωρίζοντο κατ' ἀνάλογον βαθμόν. Ἄλλὰ σήμερον, ὅτε ἡ μὲν Ἑλλάς δὲν πρόκειται νὰ σμικρυνθῇ, ἀλλὰ καὶ μικρὰ τινα ψιχία πρόκειται νὰ λάβῃ, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτῆς τὴν ὁποῖαν ἀνοίγει ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος πρόκειται νὰ λάβῃ ὁ ἀντίζηλος ἀνάπτυσιν κολοσ-

σιασαν, ἐρωτώ, Κύριοι: Ὅταν θὰ ἔχη ἐκλείψει ἡ Σερβία, ὅταν ἡ Βουλγαρία θὰ ἔχη ὑπερεξογκωθῆ διὰ τῆς καταλήψεως μεγάλου ἢ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ τμήματος τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας, ἴσως δὲ καὶ μέρους τοῦ πρὸ τοῦ 1912 Σερβικοῦ Βασιλείου, ἐτι δὲ καὶ διὰ τῆς ἐξόδου αὐτῆς εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, ἐρωτώ, ποῖα θὰ εἶνε ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι ταιαύτης ρυθμίσεως τῶν Βαλκανικῶν πραγμάτων; Εἰς ποῖαν θέσιν θὰ εὑρεθῆ ἡ Χώρα εἴτε αὐριον εἴτε μετὰ δύο ἔτη, ὅτε, ἐκλείπουσης τῆς ὑποσχέσεως ὅτι δὲν θὰ ἐπιτραπῆ εἰς τὴν Βουλγαρίαν σήμερον νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ Βουλγαρία θὰ ἤθελε νὰ ἐξοφλήσῃ τοὺς μεθ' ἡμῶν λογαριασμούς; Θὰ ἔχωμεν, Κύριοι, ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον ζητοῦμεν ν' ἀποφύγωμεν σήμερον, ἡμεῖς μόνοι, ἄνευ συμμάχων καὶ ἄνευ φίλων, πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, σύμμαχον τῆς Τουρκίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας. Δὲν λέγω ταῦτα διὰ νὰ εἶπω ὅτι οἱ σύμμαχοι θὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν πόλεμον· λέγω μόνον τοῦτο, ὅτι θὰ δύναται καὶ διπλωματικῶς νὰ ἐρείδεται ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν ἐπὶ τριῶν Δυνάμεων, θ' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν ῥῆξιν μετὰ τὴν Βουλγαρίαν, ταιαύτην θέσιν ἔχουσαν πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν, ἡμεῖς ἑσπερημένοι συμμάχων, οὓς θὰ ἔχωμεν ἐγκαταλείψει, ἀλλὰ καὶ φίλων, διότι οὐδένα πλέον θὰ ἔχωμεν τοιοῦτον.

Δὲν πρόκειται νὰ λυθῆ τὸ ζήτημα, ἐν πρὲπει νὰ γίνῃ πόλεμος ἢ ὄχι. Τὸ ζήτημα εἶνε πότε θὰ δυναθῆ ν' ἀντιμετωπισθῆ ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ μεγαλυτέρων ἐλπίδων ἐπιτυχίας καὶ μικροτέρων φόβων κινδύνου καὶ καταστροφῆς. Τὸ ἐπ' ἔμοι δὲν ἡμπορῶ παρὰ νὰ φρίττω πρὸ τῆς θέσεως, ἣτις ἤθελε δημιουργηθῆ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν αἱ προβλέψεις μου ἤθελον ἐπαληθεύσει, ἐάν, συντριβομένης σήμερον τῆς Σερβίας, ἤθελομεν ἴδει εἰς τὰ βόρεια ἡμῶν σύνορα ἐκτεινόμενον ἐν Κράτος οὐκ ὀρθῶς ἰσχυρότερον ἡμῶν. Δὲν δύναμαι δὲ νὰ ὑποθέσω ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐμπειρία τῆς παρούσης Κυβερνήσεως καὶ ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μελῶν δύναται νὰ περιορισθῆ εἰς τὸ ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν κατάστασιν μόνον διὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν εἶνε πιθανὸν αὐτὴ νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς τὸν χρόνον τοῦ παρόντος πολέμου. Δὲν θὰ ἦτο ἄξιον παντάπασιν ἀνδρῶν τῆς περιωπῆς τῆς παρού-

σης Κυβερνήσεως νὰ μὴ ἀποβλέψωσι καὶ πρὸς τὸ μέλλον, καὶ δὴ τὸ ἄμεσον μέλλον, τὴν αὐριον ἰσως.

Ἡ ἀοριστία τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Κύριοι, ἡ κυβερνητικὴ ὕμῶν δῆλωσις δὲν παρέχει εἰς ἡμᾶς κριτήριον, ὅπως γνωρίσωμεν ποία ἔσται ἡ πολιτικὴ ἡμῶν ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας. Δὲν παραπονοῦμαι διὰ τὴν ἀοριστίαν ταύτην. Εἶμαι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ θέσω ὡς δεδομένον, ὅτι εἶνε δυνατὸν ἡ παρούσα Κυβέρνησις ἐν τῇ περαιτέρω ἐξελίξει τῶν πραγμάτων νὰ εὕρῃ ὅτι ἡ οὐδετερότης, ἔστω καὶ ἔνοπλος, πρέπει νὰ διατηρηθῇ μέχρι τέλους, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ Βουλγαρία ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος καὶ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Σερβίας.

Καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ θὰ ζητήσω συγγνώμην παρὰ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ἀπευθύνω συμβουλὰς τινὰς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θὰ εἶχον δικαίωμα, οὔτε ἐκ τῆς ἡλικίας μου ἀκόμη, ἀλλ' εἰς τὰς ὁποίας μοὶ δίδει δικαίωμα τὸ περιστατικόν, ὅτι ἀνταποδίδω ὀφειλὴν εἰς δύο ἐκ τῶν ἐξεχόντων μελῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν Κυβέρνησιν, τὸν ἀξιότιμον ἐκ Κερκύρας βουλευτὴν καὶ τὸν ἀξιότιμον ἐξ Ἀχαΐδος βουλευτὴν, ἐλπίζων, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ μέλη θὰ μοὶ συγχωρήσουν, ἂν νομίζω ὅτι μοὶ ἐπιτρέπεται ἐξοφλῶν τὴν ὀφειλὴν ταύτην ν' ἀπευθύνω συμβουλὰς τινὰς.

Ἐάν, λέγω, ἤθελεν ὑποτεθῆ ὅτι ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πραγμάτων ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἔκρινεν ἐπιβεβλημένον νὰ μετάρχη εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς περίπτωσιν ἀκόμη συμμετοχῆς τῆς Βουλγαρίας, θὰ ἔλεγα εἰς αὐτὴν τοῦτο: Ἄς μὴ πλανώμεθα. Οὐδετερότητα βεβαίως τηροῦμεν, καὶ θὰ ἔλεγα μάλιστα, ὅτι ἡ οὐδετερότης ἡμῶν δύναται νὰ ἐμφανίζεται καὶ ὡς φιλικὴ πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν ὁμάδων, ἂν ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς συμμάχιας ἡμῶν μετὰ τῆς Σερβίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ οὐδετερότης ἡμῶν δὲν ἴστο δυνατὸν ἀνέκαθεν παρὰ νὰ εἶνε ἐκτάκτως φιλικὴ καὶ εὔνοος. Ἄλλ' ἐὰν ἡ οὐδετερότης ἡμῶν ἢ ἔνοπλος ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶνε ἀπὸ διθέσεως καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν εὔνοος πρὸς τὸ ἕτερον μέρος, ἔργω

δμως καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελεσμάτος τῆς ἢ οὐδτερότης ἡμῶν δὲν εἶνε παρὰ ἀποκλειστικῶς ὠφέλιμος εἰς τὸν ἀντίθετον συνδυασμόν. Καὶ θέλοντες, Κύριοι, καὶ ἂν δὲν εἶχομεν εἰλικρινεῖς διαθέσεις οὐδτερότητας, τὰς ὁποίας δὲν ἀμφισβητῶ καθόλου ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἂν ἠθέλομεν τυχόν νὰ παράσχωμεν εἰς τὸν ἕτερον συνδυασμόν μείζονα συνδρομήν, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα ἄλλο τι νὰ πράξωμεν πέρα τούτου τὸ ὁποῖον πράττομεν. Λέγω τοῦτο διὰ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἐμμονῆς αὐτῆς τῆς ἐνδεχομένης ἐν τῇ οὐδτερότητι μέχρι τέλους θέλει παράσχει εἰς τὸν Αὐστρογερμανικὸν συνδυασμόν, ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἶνε μεγάλη καὶ ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἶνε εὐλογον καὶ φυσικὸν ὅτι πρέπει νὰ τύχη ἀναλόγων ἀνταλλαγμάτων.

Ἦκουσα λεγόμενον, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς ν' ἀποβλέψωμεν εἰς συνενόησιν μὲ τὸν ἕτερον συνδυασμόν, διότι θὰ ἐξετιθέμεθα οὕτως εἰς τὴν μῆνιν τοῦ ἄλλου. Δὲν εἶμαι καθόλου σύμφωνος εἰς τοῦτο. Ἐὰν ἐξετιθέμεθα εἰς τὴν μῆνιν τοῦ ἑτέρου συνδυασμοῦ, τηροῦντες εὐμενῆ οὐδτερότητα μέχρι τέλους καὶ ἐνδεχομένως μὴ σπεύδοντες εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας, δὲν θὰ ἐκτεθῶμεν, διότι προσφέροντες τὰς ὑπηρεσίας αὐτὰς ἀθελήτως εἰς τὸν ἕτερον συνδυασμόν ἐφροντίσαμεν νὰ λάβωμεν ἀνταλλάγματα ἢ μῆνις αἰτίαν θὰ εἶχεν, ὅτι διὰ τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐξυπηρετοῦμεν τὸν ἕτερον συνδυασμόν, ὅχι διότι ἠθελήσαμεν νὰ ἐκπορισθῶμεν ὠφέλειαν τινὰ ἐκ τῆς πολιτείας ἡμῶν ταύτης, ἣν νομίζομεν, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἐπιβάλλουν τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα. Θὰ ἔλεγα λοιπόν, ὅτι, ἂν ταύτη ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως μέχρι τέλους ἠθελε διαρρυθμισθῆ ἐκ τῶν πραγμάτων, θὰ εἶνε ἐπιβεβλημένον ὅπως ἐκπορισθῆ τὸ Κράτος τὰς ὠφελείας ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκπορισθῆ ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν τὰς ὁποίας προσφέρει, οὐχὶ διότι θέλει νὰ χρητιμεύσῃ πρὸς τὸν ἕνα συνδυασμόν, ἀλλὰ διότι νομίζει ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὰ ἴδια συμφέροντα. Εἶνε καθημερινὸν τὸ φαινόμενον τῶν Κρατῶν ἐκεῖνων, τὰ ὁποῖα ἐν πολέμῳ, μένοντα οὐδέτερα χάριν ἰδίων συμφερόντων, ἀσφαλίζουσιν ἀνταλλάγματα καὶ διὰ τὴν οὐδτερότητα καὶ μόνην. Ἀλλὰ ποῖα θὰ ἦσαν τὰ ἀνταλλάγματα

ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τὰ ὁποῖα θὰ ἐνόμιζα ἐπιβεβλημένον ὅπως φροντίσωμεν ν' ἀσφαλίσωμεν ;

Ἐνταλλάγματα νὰ δοθοῦν διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ.

Καὶ ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω ἐν τούτῳ, ὅτι τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἐνταλλαγμάτων τούτων θὰ ἤθελα καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον, ὅπως διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ καὶ ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων διομολογηθῇ, διότι καὶ ἡ εὐθύνη διὰ τοιαύτας συνεννόησεις καὶ διὰ τὰ τυχόν ἀποτελέσματα αὐτῶν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ γνωρίζω ὅτι ἡ προὔσα τοῦλάχιστον Κυβέρνησις δὲν θὰ ἤθελε ν' ἀποφύγῃ τοιαύτας εὐθύνας ὅπως ἐπιρρίψῃ αὐτὰς ἀλλὰχοῦ. Θὰ ἔλεγα λοιπόν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένον νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις πρὸς τὸν συνδουσαμὸν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον, ἔστω καὶ ἀθελήτως, θὰ ἐξυπηρετοῦμεν διὰ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς μας, πρῶτον μὲν διὰ νὰ μάθωμεν ποῖα εἶνε τὰ ἐνταλλάγματα τὰ ὁποῖα ἡ Βουλγαρία πρόκειται νὰ λάβῃ διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, διότι ἡ γνώσις τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὑμᾶς ὡς στοιχεῖον ἀσφαλές ἵνα κρίνετε ἂν αἱ ἀνησυχίαι καὶ οἱ φόβοι τοὺς ὁποῖους ἔχω εἶνε τοσοῦτον βάσιμοι, ὡς ἐγὼ φρονῶ, ἢ εἶνε ὑπερβολικῶς χρωματισμένοι. Δεύτερον διὰ νὰ καθορισθῶσιν ἀσφαλέστερον τὰ ἐνταλλάγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λάβωμεν ἡμεῖς, ἢ ἐπέκτασις δηλαδὴ πρὸς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν, ἢ παραχώρησις τῶν κλειδῶν τῆς Δοϊράνης—Γευγελῆς, τὰς ὁποίας ἄλλως τε νομίζω ὅτι ἔχομεν καθήκον νὰ σπεύσωμεν νὰ καταλάβωμεν ἐγκαίρως, μὴ ἀναβάλλοντες τοῦτο μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Τρίτον θὰ ἐξήτουν, ὅπως ἡ ἐγγύησις διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας μὴ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ὁπότε θὰ εἶνε ἐλάχιστης ἀξίας, ἀλλ' ἐπέκταθῇ καὶ ἐπὶ σειρὰν τιμῶν ἐτῶν, ἃς εἶπω μίαν δεκαετίαν, ὥστε τὴν ἐπιούσαν τὴν λήξεως τοῦ πολέμου νὰ μὴ εὐρισκώμεθα εἰς τὴν ἀγωνίαν τρίτου πολέμου καθ' ἡμῶν, μονομαχίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα μᾶς δοθῇ καὶ ὁ χρόνος διὰ ν' ἀναπτύξωμεν καὶ ὀργανώσωμεν καὶ τοὺς πόρους τῶν νέων

ἡμῶν κτήσεις καὶ τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν δυνάμεις, ὥστε ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν μονομαχίαν ἐκείνην, ἣ ὅποια πρόκειται νὰ διεξαχθῆ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς γείτονος Χώρας, ἄνευ πλέον φίλων καὶ ἄνευ συμμάχων. Θὰ ἔλεγα ἀκόμη ὅτι θὰ ἦτο δίκαιον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας παρέχομεν, τηροῦντες μέχρι τέλους οὐδετερότητα, ἐὰν ἐζητοῦμεν ἔπως διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς Αὐστρίας καὶ Γερμανίας ἐπιβληθῆ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν δύο Χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ ἐκτάσεως πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιομέτρων πρόκειται νὰ συνορευοῦν τοῦ λοιποῦ, ἔπως οἱ μὲν Βουλγαρικοὶ πληθυσμοί, οἱ ζῶντες ἀκόμη ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, μεταφερθῶσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, οἱ δὲ ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, οἱ ζῶντες ἀκόμη καὶ μεθ' ὅλας αὐτὰς τὰς καταστροφὰς ἐν Βουλγαρίᾳ, μεταφερθῶσιν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Θὰ ἦτο τοῦτο, Κύριοι, μία ἐκ τῶν καλύτερων ἐγγυήσεων ὅτι τὸ καθεστὼς τὸ Βαλκανικόν, οἷον θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ παρόντος πολέμου, ἀναγνωρίζεται ὅπως οἴποτε εἰλικρινῶς ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων Κρατῶν καὶ τεύλαχιστον θὰ ἔλειπεν ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον τὸ μέγα ἐπιχειρήμα ὅτι ἀγωνίζεται πρὸς πραγματοποιήσιν ἀξιώσεων αἱ ὁποῖαι στηρίζονται τάχα ἐπὶ ἐθνολογικῆς βάσεως.

Ἐπιτρέψατέ μου, Κύριοι, νὰ εἶπω ὅτι, ἂν οὐδὲ τοῦτο ἤθελε γίνεαι, ἐὰν ἠθέλομεν ἀφρηθῆ φερόμενοι ὑπὸ τῶν περιστάσεων νὰ φθάσωμεν μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ εἰς διαρρῦθμισιν τῶν Βαλκανικῶν πραγμάτων, οἷαν ἐγὼ τὴν προβλέπω ἀσφαλῆ, μετὰ τὴν ἰσορροπίαν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ἀνατραπέυσαν, μετὰ τὴν Βουλγαρίαν οὐδαμῶς ἰσχυροτέραν τῆς Ἑλλάδος, θὰ δημιουργήσωμεν μίαν ἀγωνίαν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἐκκασιν τῆς ἀναποφεύκτου συγκρούσεως, ἣ ὅποια θὰ κακιστῆσῃ ἀβίωτον τὸν βίον τῆς Χώρας ταύτης.

Δὲν θέλω, Κύριοι, κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, τὴν τόσον ἐπίσημον, νὰ ὑπάρξω πικρὸς πρὸς οὐδένα, δὲν ποθῶ νὰ παρεξηγηθῶ, ἂν εἶπω πρὸς ὑμᾶς : προσέξατε ποῖαν τὴν κόμμα τῶν Φιλελευθέρων παρέλαθε παρ' ὑμῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ ποῖαν τὴν παραδίδει πρὸς ὑμᾶς : προσέξατε μήπως τὴν παραδώσετε βραδύτερον ἐλάσσονα.

Ἐχω ἀκόμη ἀνάγκην ὅμως νὰ ὑπομνήσω ὅτι, ἔτε κατὰ Φε-

βρούαριον εισηγήθην τὴν γνώμην τῆς μετοχῆς ἡμῶν εἰς τὸν πόλεμον χάριν ἀνταλλαγμάτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὸ κυριώτατον τῶν ἐπιχειρημάτων, τὸ ὅποιον ἀντιτάχθη κατὰ τῆς πολιτικῆς μου, ἤτο ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος. Ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος ἐθεωρεῖτο τοσοῦτο μέγας καὶ τοσοῦτο δεινὸς καὶ τοσοῦτον ὀφείλων ν' ἀπορροφᾷ ἐντελῶς πᾶσαν τὴν σκέψιν καὶ πᾶσαν τὴν δραστηριότητα τοῦ ἔθνους, ὥστε δὲν ἐκρίνετο καὶ ἐπιτετραμμένον νὰ γίνῃ σκέψις περὶ παραχωρήσεως ἐκ μέρους ἡμῶν δύο χιλιάδων χιλιομέτρων ἐδάφους ἔθνικοῦ ἐν Βαλκανίοις ἐπ' ἀνταλλάγματι πεντηκονταπλασίῳ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, διότι ὑπεστηρίζετο ὅτι πᾶσα ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἔπρεπε νὰ εἴνε εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅτι, οἰκδῆποτε καὶ ἂν εἴνε ἡ αὔξησις ἡμῶν ἀλλοχοῦ, θὰ ἦτο δεινὸν τὸ πλήγμα, ἂν ἐν τοῖς Βαλκανίοις ἐδλέπομεν τὴν Βουλγαρίαν αὐξανομένην ἐδαφικῶς καὶ ἐνισχυομένην ἀπέναντι ἡμῶν. Καὶ σήμερον δὲ πάλιν, ὅτε εισηγοῦμαι τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὴν Βουλγαρίαν δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψωμεν διὰ τῆς μετοχῆς τῆς εἰς τὸν πόλεμον ν' ἀσφαλίσῃ κολοσσαία ἐδαφικὰ ἀνταλλάγματα ἄνευ ἀντιστοίχων ὑπὲρ ἡμῶν ἀνταλλαγμάτων, σήμερον, ὅτε διὰ τῆς ἀντιθέσεως εἰς τὴν ὁποίαν περιήλθεν ἡ Βουλγαρία πρὸς τὰς τέσσαρας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐν περιπτώσει νίκης θὰ ἐδλέπομεν τὸν Βουλγαρικὸν κίνδυνον ἐξανεμιζόμενοι, θὰ ἐδλέπομεν τὸν ἱστορικὸν ἀγῶνα τὸν διεξαγόμενον μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Βουλγάρων ἀπὸ 13 ὄλων αἰώνων, τὸν μέχρι σήμερον ἐκκρεμῆ καὶ ἀμφίροπον, λαμβάνοντα λύσιν ὀριστικὴν ἴσως, ἢ τοῦλάχιστον διὰ μακρότατον χρόνον ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ σήμερον, λέγω, πάλιν ὑπάρχουσι ἐνδοασμοὶ κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἡμῆς, καὶ λησμονεῖται ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος εἴνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπρεπε ν' ἀποτελῇ τὸν γνώμονα πάσης ἡμῶν ἐνεργείας.

Κύριοι, ἐτελείωσα. Εἶπα ὅτι ἔκρινα ὅτι ὄφειλα νὰ εἶπω. Αἰσθάνομαι ὅτι ἐξεπλήρωσα οὕτω καθήκον, τὸ ὅποιον μοῦ ἐπεβάλλετο κατὰ τὴν κρισιμωτάτην τούτην στιγμήν τοῦ ἔθνικοῦ μας βίου. Ἐπεχείρησα νὰ δείξω ποιοὶ θὰ ἦσαν οἱ κίνδυνοὶ οἱ κολοσσαῖοι ἐκ τῆς ἐνδεχομένης ἐφαρμογῆς πολιτικῆς ἄλλης παρ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν εισηγήθην πρὸ 8 ἡμερῶν. Ἐπεχείρησα ἀκόμη νὰ ὑποδείξω κατὰ τίνα τρό-

πον ἐφαρμογή ἄλλης πολιτικῆς, τοσοῦτον ἐπικινδύνου, κατ' ἐμέ, θὰ ἠδύνατο ν' ἀποβῆ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος ὑπὸ ὠρισμένης προϋποθέσεως. Τοῦτο πράξις ἐξεπλήρωσα καθήκον. Εἶνε περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι οὐδεὶς θερμότερον ἐμοῦ καὶ τῶν φίλων μου εὐχεται εἰς τὸν Θεόν, ὅπως τὰ πράγματα ἀποδείξωσιν ὅτι ἐγὼ πλανῶμι εἰς τὰς προβλέψεις μου καὶ ὅτι ὑμεῖς διαγιγνώσκετε ὀρθότερον τὸ μέλλον.

(Ἐπιδοκιμασίαι καὶ παρτεταμένα χειροκροτήματα ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τῶν θεωρησίων).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ

ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΝ ΤΗΣ 21ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

(Εκ τῶν Ἐστενογραφημένων Πρακτικῶν τῆς Βουλῆς)

Η ΠΡΩΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1915, συζητούμενον τοῦ νομοσχεδίου περὶ παροχῆς προσθέτου μισθοῦ εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως, ὁ βουλευτὴς Λαοίσης κ. Βλάχος, ἀγορεύσας κατὰ τοῦ νομοσχεδίου, κατέληξε τὸν λόγον λέγων ὅτι ἡ ὑποβολὴ τοιαύτου νομοσχεδίου εἶνε ἀσύστολος. Ἐπὶ παρατηρήσει τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς ὁ κ. Βλάχος ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ λέξις ἀτυχῶς τοῦ διέφυγε καὶ ὅτι σπεύδει ν' ἀνακαλέσῃ αὐτήν, ζητῶν μάλιστα συγγνώμην διὰ τοῦτο. Τὴν ἀνάκλησιν ταύτην ἀνεκρίνωσεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλ' οὗτος ἐξοργισθεὶς συνέλεξεν ἐν ταραχῇ τὰ ἔγγραφα του καὶ ἐδήλωσεν ὅτι μὴ ἔχων πλέον θέσιν ἐν τοιαύτῃ αἰθούσῃ ἀπέχεται. Συνεπεία τούτου ἡ συνεδρίασις διεκόπη διὰ 10 λεπτά. Μετὰ τὴν ἐνανάληψιν αὐτῆς, καθ' ἣν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, κατέλαβε τὰς θέσεις του, ὁ κ. Βενιζέλος ζητήσας τὸν λόγον εἶπε τὰ ἑξῆς :

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁὐ ἐπεθύμουν νὰ μάθω ἂν, πρὶν ἢ λάβω

τὸν λόγον, ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἤθελε νὰ ζητήσῃ πρὸ ἐμοῦ τὸν λόγον (ὁ κ. Ὑπουργὸς ἀνανεύει).

Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν νομίζει ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον, ἐγὼ δὲ νομίζω, Κύριοι, ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἢ Βουλὴ νὰ προβῇ περαιτέρω εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν παρακάθηται ὁ ἀξιότιμος ὑποστράτηγος κ. Ι. Γιαννακίτσας. (Χειροκροτήματα καὶ εὖγε ἐκ τῆς αἵθουσας).

Φ. ΜΟΣΧΟΥΛΑΣ. Ζήτω ὁ Γιαννακίτσας! (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς δεξιᾶς).

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι, συζητουμένου τοῦ νομοσχεδίου περὶ παροχῆς ἀποζημιώσεως καὶ προσθέτου μισθοῦ εἰς τοὺς ἀξιωματικούς ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως, ἔλαβε χώραν λυπηρὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ὁ βουλευτὴς Λαρίσης κ. Βλάχος. Ὁμιλήσας, ὡς ὠμίλησεν, ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου, καθ' ὃ εἶχε δικαίωμα ὁ κ. βουλευτῆς, ἐφθασεν εἰς τὴν τελευταίαν στιγμὴν νὰ προσφέρῃ μίαν λέξιν, ἣ ὁποία ἦτο βεβαίως λέξις ἡκίστα κοινοβουλευτικῆ, θὰ προσέθετον ὅτι ἦτο λέξις ἡκίστα εὐπρεπῆς. Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτῆς μόλις ἐξετόμισε τὴν λέξιν αὐτὴν καὶ εἶδε τὴν ἐντύπωσιν, ἣ ὁποία ἐκ τῆς λέξεως παρήχθη, ὅχι ἀπλῶς εἰς μέρος τῆς Βουλῆς, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὴν Βουλὴν, ἰδιαιτάτα δὲ εἰς τοὺς φίλους του, τοὺς καθημένους πλησίον αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ λέξις ἐξέφυγε τῶν χειλέων του, ὅτι ἀνακαλεῖ αὐτήν, καὶ ἐπιπλέον ἀκόμη ὅτι ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὴν λέξιν. Ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς τὸν δικαίως ἀγανακτήσαντα διὰ τὴν ἐκτόμισιν τῆς λέξεως ἀρχικῶς κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ λέξις ἀνεκλήθη καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ζήτημα. Καὶ θὰ ἐδεχόμην τὸ πολὺ πολὺ ὅτι, ἐὰν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐν τῇ στιγμῇ τῆς δικαίας ἀγανακτήσεώς του, δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τί ἐγένετο ἀκριβῶς καὶ ποία ἡ δοθεῖσα ἱκανοποίησις, ὅτι θὰ ἐδύνατο νὰ ζητήσῃ ἱκανοποίησιν, καὶ θὰ ἐξηρτάτο βεβαίως ἀπὸ τὴν Βουλὴν, ἀφοῦ ἐμάνθη ποία ἦτο ἡ δοθεῖσα ἱκανοποίησις, θὰ ἐξηρτάτο ἀπὸ τὴν Βουλὴν, ἀν θὰ ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ παράσῃ περαιτέρω τοιαύτην εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἐντὶ τοῦτου ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν λησμονεῖ ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, παρασυρόμενος ἴσως ὑπὸ τοῦ χαρακτηρισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔδωκα εἰς τὴν Βουλὴν αὐτὴν πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἰς στιγμὰς βαθείας ἐθνικῆς δόδυνης ὡς εἰς σύλλογον προκρίτων, συμπεριφέρθη πρὸς τὴν Βουλὴν καθ' ὃν τρόπον δὲν ἤρμοζε νὰ συμπεριφερθῆ. Ὑβρεις, Κύριοι, δὲν γίνονται διὰ λόγου μόνον, γίνονται καὶ διὰ σχημάτων, διὰ τῆς συμπεριφορᾶς ἀκόμῃ, καὶ δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ μεγαλυτέραν ὑβριν, ἢ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, παρὰ τὴν ὑβριν, ἢ ὁποῖα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτε ἀπῆρχετο ἐντεῦθεν ἐν παραφορᾷ καὶ ὀργῇ λέγων ὅτι ἡ θέσις τοῦ δὲν ἦτο ἔδω. Διατί δὲν ἦτο ἡ θέσις σας ἐν μέσῳ τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας; Διότι τυχὸν ἕνεκα περιστάσεων ἐξαιρετικῶν, μόνον μεγάλων, τὰ πράγματα λειτουργοῦν ὄχι βεβαίως κατὰ τὸν ἀπολύτως κοινοβουλευτικὸν τρόπον, διὰ τοῦτο νομίζετε ὅτι δύνασθε νὰ συμπεριφέρεσθε πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον; Σεῖς μάλιστα ἔχοντες διπλὴν εὐθύνην, καὶ διότι ὑπῆρξατε βουλευτῆς ἄλλοτε, ὥστε νὰ ἔχετε δὲν τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἀλλὰ καὶ διότι, ὑπάρξαντες ἄλλοτε βουλευτῆς, δὲν εἴσθε σήμερον βουλευτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξωθεν ἐπιβεβλημένοι φέροντες τὴν στολὴν τοῦ Στρατηγοῦ; Τὸ ἐπ' ἐμοί, Κύριοι, ἔχω καθήκον νὰ δηλώσω ὅτι, ἐὰν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἐκφράσῃ τὴν λύπην του διὰ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον προεκλήθη ἐν στιγμῇ ἀγανακτήσεως, τὴν ὁποῖαν δὲν θὰ διστάσω νὰ ὁμολογήσω καὶ δικαίαν, ἀφοῦ δὲν εἶχε προλάβει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τοῦ εἶχε δοθῆ πλήρης ἱκανοποίησις, ἐὰν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἐκφράσῃ τὴν λύπην του καὶ δὲν προσθέσῃ ὅτι οὔτε διενόηθη ποτὲ νὰ ἐκφράσῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ὑβριν πρὸς τὴν Βουλὴν, νομίζω ὅτι εἰς τὰς ἐργασίας μας κανονικῶς δὲν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν.

ΑΔ. ΖΑΪΜΗΣ (Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως). Ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως θ' ἀναγνώσω πρὸς τὴν Βουλὴν τὰς ἐπομένας δηλώσεις: Ἡ ἀντίληψις τῆς Κυβερνήσεως εἶνε ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὑπὸ τοῦ κ. βουλευτοῦ Δαρίσης ἐξεγεχθειῶν προσδλητικῶν φράσεων εἰπῶν αὐτολεξεῖ ὅτι δὲν ἔχει

θέσιν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἀπελθὼν τῆς αἰθούσης οὐδαμῶς ἔθιξε τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἶνε ζήτημα ἐμπιστοσύνης διὰ τὴν Κυβέρνησιν. (Χειροκροτήματα).

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Λυποῦμαι, Κύριοι, διότι τὴν δήλωσιν, τὴν ὁποῖαν ἀνέγνωσεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δὲν δύναμι νὰ θεωρήσω ἱκανοποιητικὴν διὰ τὴν Βουλὴν. Δὲν πρόκειται νὰ ἴδωμεν ἐνταῦθα ποία ἢ ἀντίληψις τῆς Κυβερνήσεως καὶ ποία ἢ ἀντίληψις τῆς Βουλῆς. Νομίζω, Κύριοι, ὅτι, ὡς ἔθεσα τὸ ζήτημα, ὡς ἐπροκάλεσα τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν νὰ δηλώσῃ ὅτι λυπεῖται διὰ τὸ ἐπέισδδιον, τὸ ὁποῖον προεκλήθη εἰς στιγμὴν δικαίας ἀγανακτήσεως, καὶ ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πρόθεσιν οὐδὲ πόρρωθεν νὰ προσβάλλῃ τὴν Βουλὴν, νομίζω ὅτι, ὡς ἔθεσα τὸ ζήτημα, εἶχε καθήκον ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ παρὰσχη τὴν στοιχειώδη ταύτην ἱκανοποίησιν πρὸς τὴν Βουλὴν. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν συμπεριφερθεὶς ὡς συμπεριεφέρθη καὶ ἀρνηθεὶς νὰ παρὰσχη τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην δὲν ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο ἐν τῇ Βουλῇ, ἀλλ' ἐν τῷ στρατῶνι, καὶ ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μὲ ἀπλοὺς στρατιώτας. (Χειροκροτήματα). Κύριοι, ἐδείξαμεν καὶ ἐξακολουθοῦμεν δεικνύοντες καθ' ἐκάστην μέχρι τίνος σημείου δύναται νὰ φθάσῃ ἡ πατριωτικὴ ἡμῶν αὐταπάρνησις, ἐδείξαμεν ποῖαν προθυμίαν εἶχομεν νὰ ψηφίσωμεν τὰ νομοθετικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἡ Κυβέρνησις ἐνόμισεν ἀναγκαῖα διὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, ἐφθάσαμεν ἀκόμη νὰ παριστάμεθα ψηφίζοντες μέτρα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἀπαραίτητα ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἀλλά, Κύριοι, σημαίνει ὅτι ὑπερβάλλετε ἐντελῶς τὴν ἀνοχήν, τὴν ὁποῖαν δύνασθε ν' ἀξιώσητε ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, ἐὰν δὲν ἀρκήσθε μόνον εἰς τὴν συμπεριφορὰν ἡμῶν ταύτην πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ φθάνετε μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀρνήσθε καὶ αὐτὴν τὴν ἱκανοποίησιν, τὴν τόσον μετρίαν, τὴν ὁποῖαν ἐζητήσαμεν παρ' ὑμῶν.

Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ μακρηγορήσω περισσότερον. Θὰ ὑποβληθῇ πρότασις, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Βουλὴ μὴ εὐρίσκουσα ἐπαρκῆ τὴν δοθεῖσαν ἱκανοποίησιν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς δηλώσεως τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκφράζουσα τὴν λύπην της διὰ

τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μεταδίδει εἰς τὴν Ἡμερησίαν Διάταξιν.

Α. ΖΑΪΜΗΣ (Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως). Ὅφειλω νὰ δηλώσω πρὸς τὴν Βουλὴν ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔθεσε ζήτημα ἐμπιστοσύνης ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. . . .

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί, ὁ ἀξιότιμος κύριος βουλευτῆς ἐξ Ἀττικῆς δὲν ἦτο ὁ ἀρμόδιος ν' ἀναπαραστήσῃ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὰ γεγονότα ὡς ἔλαβον χώραν, διότι δὲν ἦτο παρών, καὶ ἔχω καθήκον νὰ τὰ ἀναπαραστήσω καὶ πάλιν. Καὶ ταῦτα ἔλαβον χώραν ὡς πρὸ μικροῦ τὰ ἐξέθηκα ἐγώ. Ἡ φράσις, ἣ ὁποία ἀνεγνώσθη, ὡς ἀντελήφθη αὐτὴν, λεγομένην ἀπὸ τὸν κ. Βλάχον, δὲν εἶνε αὐτή, καὶ κακῶς μὲ ἤλεγξεν ὁ κ. βουλευτῆς.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Κακῶς τὴν ἀντελήφθητε. Ἐγὼ δὲν ἤμην παρών, τὰ Πρακτικὰ ἦσαν παρόντα· ἐγὼ δὲν σὰς ἤλεγξα, σὰς εἶπον μόνον ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι ἴσως ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου δὲν ἀντελήφθητε ἀκριδῶς τὰ πραχθέντα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐλέχθη ἡ φράσις εἰς τὴν Βουλὴν, θόρυβός δὲν ὑπῆρχε. Λέγω ὅτι ἡ ἀντίληψις ἡ ἐμὴ καὶ ὄλων τῶν ἀκουσάντων εἶνε ὅτι ὁ κ. Βλάχος, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύων τὸν λαὸν τῆς Δαρίσης δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀντιπροσωπεύει εὐρύτερα στρώματα τῆς Βουλῆς ταύτης, λέγω ὅτι ὁ κ. Βλάχος εἶπεν εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ὅτι ἐκεῖνος ὡς βουλευτῆς δύναται νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, ἐνῶ ὁ κ. Γιαννακίτσας ὡς μὴ βουλευτῆς δὲν δύναται νὰ τὰς γνωρίζῃ.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Εἶπεν ὁ κ. Βλάχος ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς οὐδένα ἀντιπροσωπεύει.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπεν ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸν λαόν· δὲν ἠμφισβήτησε τὸ δικαίωμα τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ν' ἀντιπροσωπεύῃ ἐδῶ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως. Οὔτε αὐτὴ ἡ φράσις τοῦ κ. βουλευτοῦ προεκάλεσε τὸ ἐπεισόδιον. Τὸ ἐπεισόδιον προεκλήθη ἐκ τῆς λέξεως, τῆς τόσο ἀτυχοῦς, τὴν ὁποῖαν ὅμως ὁ κ. βουλευτῆς Δαρίσης, καὶ πρὶν ἐκδηλωθῆ ἐν τῇ Βουλῇ ἡ γενικωτέρα ἀποδοκιμασία τοῦ Σώματος, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι τοῦ διέφυγε καὶ τὴν ἀνακαλεῖ, ἠκούσθη δὲ παρὰ πολλῶν κυρίων συναδέλφων ὅτι προσέθηκεν ὅτι καὶ ζητεῖ συγγνώμην.

Τινές βουλευταί. Μάλιστα, μάλιστα.

Κ. ΣΠΥΡΙΑΔΗΣ. Τὸ ἤκουσα ἐγώ.

ΧΡ. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ. Τὸ ἤκουσα καὶ ἐγώ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη μαρτύρων διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι τὰ γεγονότα ἔλαβον χώραν ὡς ἐξετέθησαν ὑπ' ἐμοῦ. Τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν αἴθουσαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητον τοιοῦτον ἐπεισόδιον. Ἐλαβον τὸν λόγον καὶ ἐξέθηκα ὅτι ταῦτα οὕτως ἐγένοντο· ἐὰν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἤθελε νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. βουλευτοῦ ἀνάκλησις, ἠδύνατο νὰ τὸ διατυπώσῃ.

ΣΤ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ. Τὸ διετύπωσεν ὅτε εἶπε «νὰ τὸ ἀκούσω καὶ ἐγώ». Ἐζήτησε νὰ τὸ ἀκούσῃ ὁ κ. Ὑπουργός, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤκουσεν.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν πταίει ἡ Βουλὴ ὅτι δὲν τὸ ἤκουσεν ὁ κ. Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, οὔτε ἡ Βουλὴ ἠδύνατο νὰ ὑβρισθῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς ἐκείνης, διότι οὗτος δὲν τὸ ἤκουσε. Κύριοι, τὰ πράγματα πρέπει νὰ τεθῶσι σαφῶς καὶ ἐνώπιον ἡμῶν, διότι δεόν νὰ τεθῶσι σαφῶς καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐὰν ζητῶμεν αἰτίας, ἐὰν ζητῶμεν ἀφορμὰς διαστάσεως, δυνάμεθα εἰς πᾶσαν στιγμήν νὰ τὰς εὗρωμεν· ὑπάρχουσι τόσα, ὑπάρχει τὸ κολοσσιαῖον ἐξωτερικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον μᾶς χωρίζει τόσον ἀποτόμως, ὡς γνωρίζετε. Ἄλλ' ἐὰν θελήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ νὰ προκαλέσωμεν διάστασιν καὶ κρίσιν, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅτι ἔλη ἡ εὐθύνη ἀνήκει εἰς ὑμᾶς διὰ τὸ ἐπεισόδιον αὐτό. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐν τῇ αἰθούσῃ). Τί ἐζητήθη ὑφ' ἡμῶν, ὑπὸ τῆς Βουλῆς δηλαδή; Νὰ δηλώσῃ ὁ κ. Ὑπουργός ὅτι λυπεῖται δι' αὐτό, ὅτι λυπεῖται διὰ τὸ ἐπεισοδιον τὸ προκληθὲν ἐκ τῆς ἀνοικείου φράσεως, ἡ ὁποία ἐξεστομίσθη, ἡ ὁποία τὸν περιήγαγεν εἰς ἀγανάκτησιν, ὥστε ἐν στιγμῇ ψυχικῆς ταραχῆς ν' ἀπομακρυνθῇ ἀποτόμως τῆς Βουλῆς.

Ἡ πλειονοψηφία συνειργάζετο μὲ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ δὲν ἐγκρίνει τὴν πολιτικὴν της.

Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀττικῆς ἠθέλησεν εἰς τὸ ἐπεισόδιον νὰ δώσῃ γενικωτέραν σημασίαν· εἶπε δηλαδή ὅτι ἀξιοὶ νὰ

δοθῆ γενικωτέρα σημασία, διότι ἡ Κυβέρνησις μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὑπελάμβανεν ὅτι ἀπολαμβάνει καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ὅχι μόνον ὅτι ἔχει τὴν Βουλὴν συνεργαζομένην ἕνεκα τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ἀλλ' ὅτι ἀπολαμβάνει καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐκπλήττομαι ὅτι τόσον βράδῃος ὁ κ. βουλευτῆς ἐξ Ἀττικῆς, ἀποτελῶν μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἀντελήφθη ὅτι ἡ Βουλὴ ἀπλῶς συνεργάζεται καὶ συνεργάζεται προθύμως πρὸς ἐκπεραίωσιν ὅλων τῶν νομοθετικῶν μέτρων, ὅσα κρίνονται ἀναγκαῖα διὰ τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ πέρα τούτου οὐδαμῶς ἐγκρίνει τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως. Χαίρω δ' ὅτι, ἔστω καὶ βραδῆος, ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀρθῆ ἡ παρεξήγησις αὕτη, διότι, ἐὰν ἡ ψηφοφορία ἤθελεν ἀποδείξει ὅτι ἡ πλειοψηφία δὲν εἶνε πρὸς τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἦτο δεινὸν ν' ἀποδειχθῆ ὅτι εὕρισκεσθε εἰς τοιαύτην πλάνην, ὥστε νὰ ὑπολαμβάνετε ὅτι ὅχι μόνον συνεργάζομεθα μετ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐγκρίνομεν καὶ τὴν πολιτικὴν σας, καὶ νὰ ὑποθέτετε ἴσως ὅτι ἡμεῖς ἀναγνωρίζοντες τυχὸν τὴν πλάνην, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμεθα, προσήλθομεν εἰς τὸ στρατόπεδον ὑμῶν καὶ ἔχομεν πλήρη ἐμπιστοσύνην ὅτι ἡ πολιτικὴ σας εἶνε ἡ ἀρμόζουσα εἰς τὰς περιστάσεις. Χαίρω διότι ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, ὥστε νὰ ἐξαγάγωμεν, ὅχι τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εὕρσκεται ἐν τῇ πλάνῃ, ἀλλὰ τὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς πλάνης ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρσκεται. Διακηρύττω δὲ πρὸς ὑμᾶς, προκαλούμενος, ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἔχετε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ὅχι μόνον δὲν ἔπαυσαν οὗτοι ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν εἰσηγούμην, ἦτο ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη πρὸς τὰς περιστάσεις, ἀλλ' ὅτι εὕρισκόμεθα ἐν πένθει αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἐν πένθει στυγνῷ, διότι βλέπομεν ποῦ φέρεται ἡ Χώρα, ἀκολουθοῦσα αὐτὴν τὴν πολιτικὴν. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐν τῇ αἰθούσῃ). Κατεχόμεθα, Κύριοι, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν διεγράφη σαφέστερον ἡ πολιτικὴ ὑμῶν, ἰδίως ἀφ' οὗ χρόνου ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις ἡ Βουλγαρικὴ κατὰ τῆς Σερβίας, κατεχόμεθα ἀπὸ μίαν ὀδύνην στυγνὴν, διὰ τὸ μέλλον, τὸ ὅποιον παρασκευάζετε εἰς τὴν Χώραν. Κατὰ τὴν πεποίθησιν ἡμῶν, ἀφήνοντες σήμερον ὡς ἀφήνομεν, ἢ μᾶλλον ὡς ἀφήσαμεν — διότι ἴσως ἀνάγεται πλέον εἰς τὸ παρελθὸν τὸ πρᾶγμα — ἀφήσαντες, λέγω, τὸν ἀπὸ 13 αἰῶνων ἀντίπαλον

ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ νὰ συντρίψῃ τὸν σύμμαχον καὶ φίλον ἡμῶν, ν' ἀνατρέψῃ δὲ τὴν ἰσορροπίαν, ἣ ὁποία εἶχε κατασταθῆ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ νὰ δημιουργήσῃ μίαν μεγάλην Βουλγαρίαν, ἀφήνετε νὰ δημιουργηθῇ μία νέα κατάσταση πραγμάτων, ἣ ὁποία δὲν δύναται παρὰ ἀσφαλῶς ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, ἐὰν μὴ διαρκοῦντος τοῦ πολέμου διὰ τὴν ὑπαρξίν τυχόν ἐγγυήσεων, ἀλλὰ πάντως μετὰ τὴν λήξιν αὐτοῦ καὶ οὐχὶ εἰς μακρὸν χρόνον, ἀφήνετε, λέγω, ἕπως εἰς χρόνον οὐχὶ μακρὸν ἀντιμετωπίσετε ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀναπότρεπτος, μεταξύ τῶν δύο τούτων λαῶν, ἐφ' ὅσον ὁ ἕτερος ἐξ αὐτῶν, ὁ ἀντίπαλος, ἀξιοῖ ἡγεμονίαν ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ, ἀφήνετε, λέγω, νὰ διεξαχθῇ ὁ ἀγὼν αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀναπότρεπτος ὑπὸ τὰς ὄυσμενεστάτας τῶν περιστάσεων. Διότι τὸ ζήτημα κακῶς παρεστάθη ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ὡς ζήτημα εἰρηνοφίλων καὶ πολεμοφίλων. Δὲν πρόκειται ν' ἀποφασίσωμεν ἂν εἶνε καλύτερον νὰ ζήσωμεν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, ἢ ἂν πρέπει νὰ πολεμήσωμεν κατ' αὐτῶν.

Ἄφευκτος ὁ πόλεμος μετὰ τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐχω, Κύριοι, τὴν ἀξίωσιν ὅτι ὑπῆρξα καὶ εἶμαι ἐκ τῶν μάλ-
λον εἰρηνοφίλων· ὑπῆρξα διατεθειμένος εἰς σκληρὰς θυσίας διὰ
ν' ἀσφαλίσω τὴν διαρκῆ εἰρήνην μεταξύ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν,
δι' εἰρηνικῆς διανομῆς πρὸς δημιουργίαν, εἰ δυνατόν, μιᾶς Βαλκανικῆς
ἑμοσπονδίας. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον μεθ' ὅλας τὰς θυσίας τὰς σκληρὰς,
εἰς τὰς ὁποίας ἤμεθα διατεθειμένοι τότε νὰ προβῶμεν, δὲν κατωρ-
θώσαμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν διανομὴν ἄνευ πολέμου, ἐφ' ὅσον ἐξη-
κριθώσαμεν ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ἀντιπάλου μέχρι τῆς τελευταίας
στιγμῆς ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ παραιτηθῇ τῶν βλέψεων πρὸς δημιουρ-
γίαν ἀποκλειστικῆς ἡγεμονίας ἐν τοῖς Βαλκανίοις, ἐφ' ὅσον ἐφθά-
σαμεν εἰς τὸν δεύτερον πόλεμον καὶ εἰς τὰς διαμαρτυρήσεις τὰς ἐγ-
γράφους, ὑπὸ τὰς ὁποίας ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου,
διὰ πάντα μὴ θέλοντα νὰ τυφλώτῃ ὁ πόλεμος ὁ νέος μεταξύ Ἑλ-
λάδος καὶ Βουλγαρίας εἶνε ἀναπόφευκτος καὶ εἶνε ἐπὶ θύραις. Δὲν
θ' ἄρκεσθῃ, Κύριοι, τὸ ἄντίπαλον ἔθνος νὰ καταλάβῃ ἐν μέγα μέρος
τῆς συμμάχου Χώρας καὶ νὰ προσαρτήσῃ αὐτό· δὲν ἀποκρύπτει

οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὰς βλέψεις αὐτοῦ, τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν κατελάβομεν κατὰ ξηρὰν προελαύνοντες κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912· αἱ ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐκτείνονται μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος, μέχρις αὐτῶν σχεδὸν τῶν παλαιῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ βλέπομεν παρασκευαζομένην τὴν καταστροφὴν ταύτην διὰ τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσατε, ὅτε βλέπομεν ὅτι ἔχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν μετὰ ἐν ἡ δύο ἢ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη, προτοῦ ἴσως ἐορτάσωμεν τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τὴν σύγκρουσιν ἐν μονομαχίᾳ πλέον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ταύτην, κολοσσιαίως ἐν τῷ μεταξὺ αὐξανομένην, ἡμεῖς ὄντες ἄνευ συμμάχων πλέον καὶ ἄνευ φίλων, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ ἐξηγηθῆ διατὶ διατελοῦμεν εἰς ὀδύνην στιγμὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας.

Γ. ΝΟΤΑΡΑΣ. Ὅστε ὁ Βασιλεὺς θέλει τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, κύριε συνάδελφε;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εὐχαριστῶ τὸν ἀξιότιμον ἐξ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας βουλευτὴν διὰ τὴν διακοπὴν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμε. Θ' ἀπέφευγα νὰ μνημονεύσω τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως, ἐὰν δὲν προεκαλούμην εἰς τοῦτο, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον καλούμενος νὰ μὴ φέρω τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, μετὰ τὴν ὀφειλομένην εὐλάβειαν καὶ μετὰ τὴν τήρησιν καὶ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ φιλελευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος.

Ἐξεφέρατε φράσιν, ἡ ὁποία εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἀντικοινοβουλευτική. Ὁ Βασιλεὺς ἐν τῷ κοινοβουλευτικῷ πολιτεύματι δὲν ἔχει πολιτικὴν. Μόνο μικροὶ πολιτικοὶ ἄνδρες δύνανται νὰ ὀχυροῦνται ἐν περιπτώσει ἀνάγκης ὀπισθεν αὐτοῦ (χειροκροτήματα παρατεταμένα καὶ ζητωκραυγαὶ ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τῶν θεωρείων)· μόνον μικροὶ πολιτικοὶ ἄνδρες δύνανται νὰ διεξάγωσι τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἰσχυροτέρων ἀντιπάλων κρυπτόμενοι ὀπισθεν τῆς ἀνευθύνου Βασιλικῆς Ἀρχῆς, ταύτης ἐπικαλούμενοι ὅτι ὑποστηρίζουσι τὴν πολιτικὴν. (Ἐπιδοκιμασίαι καὶ νέα χειροκροτήματα).

Οἱ ἄνδρες αὐτοί, ἐὰν πιστεύωσιν εἰς ὅ,τι λέγουσιν, ἐὰν ἀληθῶς ἀξιῶσιν ὅτι δύνανται ἐν κοινοβουλευτικῷ πολιτεύματι νὰ ὑπάρχη πολιτικὴ βασιλική, οὐχὶ κἀν προσωρινή, διὰ τὴν πρόκλησιν κυβερνητικῆς μεταβολῆς, ὅπως γίνῃ ἔκκλησις πρὸς τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ θετικὴ διὰ τὴν ἀσκησιν ὑπευθύνου πολιτικῆς, ἀποδεικνύονται ἀνά-

ξιοι να εἶνε ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Νέαι ἐπιδοκιμασίαι καὶ χειροκροτήματα ῥαγδαία.) Μὲ ἠρώτησεν ὁ κ. βουλευτὴς ἂν ὁ Βασιλεὺς θέλει τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅχι, Κύριοι. Δὲν διήλθεν, οὔτε δύναται νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὴν διάνοιαν οὐδενὸς ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐνὸς Κράτους δύναται νὰ θέλῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κράτους. Εἶνε τόσον ἀνόητον τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ τὸ διανοηθῇ τις, ὥστε εἶνε ἔκτροπον, δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι μοῦ ἀποτείνεται ἡ ἐρώτησις. Ἄλλὰ σὰς ἐρωτῶ: Γνωρίζετε ὅτι τοιαύτη διοίκησις τῶν λαῶν δὲν εἶνε συνταγματικὴ Βασιλεία, δὲν εἶνε ἡ βασιλευσμένη Δημοκρατία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τελοῦμεν ἀπὸ ἡμίσεος αἰῶνος, ἀλλ' εἶνε πολίτευμα μοναρχικόν, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ τύχαι τῆς Χώρας πρέπει ν' ἀνατίθενται εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς ἀνδρός; Ἐὰν γινώσκετε τοῦτο, ἔχετε καθήκον νὰ διεξαγάγετε μίαν προπαγάνδαν, ὅπως πείσετε τὸν λαὸν καὶ ὅπως ζητήσετε ἐν καιρῷ καὶ νομίμως τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἄλλὰ γνωρίζετε ὅτι, ἐὰν ἐπιχειρήσετε τοιοῦτό τι, ὁ ἀγὼν ὑμῶν θὰ ἦτο ἄκαρπος. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς γνωρίζει ὅτι τὸ μόνον πολίτευμα, ὑπὸ τὸ ὅποιον δύναται νὰ ζῆσῃ καὶ προαχθῇ, εἶνε ἡ συνταγματικὴ βασιλεία, εἶνε ἡ βασιλευσμένη Δημοκρατία. (Ἐπιδοκιμασίαι καὶ χειροκροτήματα).

Ἄφου δὲ ἤχθη ἅπαξ τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Βουλὴν καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐξηγηθῶ εὐρύτερον, σὰς λέγω ὅτι δέχομαι τὴν συμφώνως πρὸς τὸ πολίτευμα διαφωνίαν τοῦ Στέμματος πρὸς τὴν γνώμην τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως, εἴταν τὸ Στέμμα πιστεύῃ ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἡ ὑπεύθυνος δὲν εὐρίσκειται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν λαϊκὴν γνώμην. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους ἐγένετο ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915.

Σ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ζητεῖ ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἐγένετο ἡ διαφωνία μεταξὺ τοῦ Στέμματος καὶ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ἀλλ' ἡ διαφωνία ἐκείνη ἤρθη διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου. Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἰς τὸ Στέμμα εἶνε συγκεχωρημένον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος, νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν συντελεσθεῖσαν δι' ἐλευθέρων ἐκλογῶν, ἐλευθέρων τοῦλάχιστον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, οὐχὶ ἐλευθέρων ἐν τῇ

έννοία τῆς διαθέσεως καὶ τῶν μέσων, τὰ ὅποια μετεχειρίσθη ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, ἀν νομίζετε ὅτι τὸ Σπέρμα δικαιούται, καὶ ἀφοῦ ἐγένεν ἐκκλησις καὶ ἀπεφάνθη ὁ λαός, νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν θέλησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ προβαίη εἰς νέαν διάλυσιν, διὰ νὰ ζητήσῃ τάχα νέαν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ καὶ πάλιν ἄλλην ἐτυμηγορίαν αὐτοῦ, σημαίνει ὅτι δέχεσθε ὅτι τὸ φιλελεύθερον Ἑλληνικὸν πολίτευμα, ὑπὸ τὸ ὅποσον ἐβίωσαμεν ἐπὶ ἡμῖσιν αἰῶνα, κατέστη χειρότερον ἀπὸ τὸ κουρέλι, ὅποσον ἐθεώρησαν τινες τὰς συνθήκας τὰς διεθνεῖς.

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ποῖον πρόγραμμα εἶχετε εἰς τὰς ἐκλογάς ; (Θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἤκουσα τί εἶπεν ὁ κ. βουλευτής.

Τινὲς βουλευταί. Μὴ ἀπαντᾶτε.

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ποῖος εἶπε νὰ μὴ ἀπαντήσῃ ; (Νέος θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὸ ζήτημα, Κύριοι, δὲν τίθεται μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν ὡς ζήτημα πατριωτισμοῦ. Κανείς δὲν δικαιούται ν' ἀρνηθῆ τὸν πατριωτισμὸν τοῦ ἄλλου. Τὸ ζήτημα τίθεται ὡς ζήτημα πολιτικῆς, σκοπίμου πολιτικῆς, ὀρθῆς πολιτικῆς. Ἄν μοῦ εἶπετε ὅτι ἔχετε ὑπὲρ τῆς γνώμης σᾶς τυχὸν τὴν γνώμην τοῦ ἀνευθύνου Ἄρχοντος, θὰ σᾶς εἶπω ὅτι διαπράττετε συνταγματικὴν ἀτοπίαν, ἀλλὰ θὰ σᾶς προσθέσω ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πολιτικῆς ὀρθότητος τοῦτο δι' ἐμὲ δὲν ἔχει σημασίαν τινά. Γνωρίζω ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων εἶνε διακεκριμένος στρατηγός, ἔχει ἐξαιρετικὴν εἰδικότητα εἰς τὰ στρατιωτικὰ πράγματα, ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, Κύριοι, μὲ ὄλην τὴν εὐλάβειαν τὴν ὀφειλομένην πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἡγεμόνος νὰ εἶπω ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Συντάγματος δὲν ἔλαθέ ποτε ἀφορμὴν ν' ἀσκήσῃ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπεύθυνος τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ ἔχη τοῦλάχιστον τὴν ὀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἐμπειρίαν.

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἀπεδείχθη ὁμοῦς ὀρθὴ ἡ πολιτικὴ του. (Διαμαρτυρίαι καὶ θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Θὰ ἦτο δυνατόν, κύριε Πρόεδρε, νὰ μοῦ λεχθῆ τί εἶπεν ὁ ἀξιότιμος βουλευτής, διότι δὲν ἤκουσα ;

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Εἶπον εἰς τὸν κ. βουλευτήν... (θόρυβος).

Πολλοὶ βουλευταί. Κάτω κάτω βγάλε τὸ καπέλλο σου.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δυστυχῶς καὶ πάλιν δὲν ἤκουσα τὸν κ. βουλευτήν.

Ἄλλὰ, Κύριοι, θὰ μὲ ἐρωτήσετε ἴσως, ἂν τοιαύτη εἶνε ἡ γνώμη καὶ ἡ πεποίθησίς μου περὶ τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἠκολουθοῦμεν, διατί ἦλθα καὶ ἐγὼ νὰ συντελέσω ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου, ὅπως διευκολυνθῆ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀνελάβετε διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων. Τὴν ἐξηγήσιν, Κύριοι, τὴν παρέσχον, λαβὼν ἀφορμὴν νὰ ὀμιλήσω εἰς προηγουμένην συνεδρίασιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ταύτης. Θεωρῶν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐντελῶς ἐξω τῆς βάσεως τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος, θεωρῶν ὅτι τὸ Στέμμα ἔλαβεν εἰς χεῖρας Αὐτοῦ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς Πολιτείας καὶ ὅτι εὗρεν ὑμᾶς ἐτοιμοὺς ν' ἀναδεχθῆτε τὴν εὐθύνην τοιαύτης πολιτικῆς, ἔκρινα ὅτι μοῦ ἐπεβάλλετο ν' ἀφήσω ὑμᾶς νὰ ἐφαρμόσετε τὴν πολιτικὴν αὐτήν, ἀφοῦ ἐζήτησα νὰ διαφωτίσω ὑμᾶς δι' ὅσων εἶπα πρὸς τὴν Βουλὴν εἰς προηγουμένην συνεδρίασιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα ταῦτο, καὶ ἀφοῦ δὲν εἶχα κανὲν ἄλλο μέσον διὰ ν' ἀποτρέψω τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς, τῆς ὁποίας ἐγένεσθε εἰσηγηταὶ πρὸς τὸ Στέμμα καὶ τὴν Βουλὴν...

Σ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ. Νὰ θέσητε ζήτημα ἐμπιστοσύνης.

*** Ἀσκόπος ἢ θετικὴ ἀντίδρασις.**

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν εἶχα κανὲν ἄλλο μέσον, διότι ἡ γνώμη τῆς Βουλῆς ἦτο φανερόν ὅτι δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἀφοῦ εἶχεν ἐκδηλωθῆ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς παραιτήσεως ἡμῶν, ἦτο φανερόν ὅτι ἡ γνώμη τῆς Χώρας δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἀφοῦ εἶχεν ἐκδηλωθῆ μόλις πρὸ τριῶν μηνῶν. Τί θὰ ἐπετύγχανα θέλων ν' ἀντιδράσω κατὰ τῆς πολιτικῆς ὑμῶν, ἐκδηλῶν, ἂν ἐτύγχανα νὰ ἐκπροσωπῶ ἀκόμη τὴν πλειονοψηφίαν τῆς Βουλῆς, ἐκδηλῶν τὴν δυσπιστίαν αὐτῆς, τί εἶχα νὰ ὑπηρετήσω; Μήπως τὴν ἐπισύσαν ἡ Κυβέρνησις θὰ μετεβάλλετο; Μήπως θὰ ἐκαλούμην τὴν ἐπισύσαν, ὡς ἔχων τὴν δεδηλωμένην γνώμην τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, διὰ νὰ ἐφαρμόσω τὴν πολιτικὴν μου, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκριθῆ πρὸ τριῶν μηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ;

Τινὲς βουλευταί. Δὲν τὴν ἐνέκρινεν ὁ λαός. (Θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἴσως θὰ ἦτο τόσῳ μᾶλλον ἐπιβεβλημένη ἢ ἀποφυγὴ διακοπῶν, ὅσῳ εἶσι οἱ διακόπτοντες δὲν λέγουσί τι, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται ν' ἀκουσθῆ, ὥστε μόνον θόρυβον προκαλοῦσι.

Τί θὰ ἐξυπηρέτουν λοιπὸν μὴ δεχόμενος νὰ βοηθήσω ὑμᾶς εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας, ἢ ὅποια σὰς ἦτο ἀπολύτως ἀνάγκαία: Ὑπετέθη, Κύριοι, ἐτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἡ πολιτικὴ τῆς ἀνοχῆς πρὸς τὸ δημιουργηθὲν κυβερνητικὸν καθεστῶς, αἰτίαν εἶχεν ὅτι τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἤθελε νὰ προσέλθῃ εἰς νέας ἐκλογάς. Ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἀσύστατος κατὰ τοῦτο, ἐτι εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν παρέμενον ἀκέραιον τὸ δικαίωμα νὰ διεξαγάγῃ τὰς ἐκλογάς, καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἐνόμιζε προσφορώτερον διὰ τὸ πολιτικὸν αὐτῆς συμφέρον. Κατὰ τί θὰ παρημπόδιζα, δεχόμενος νὰ βοηθήσω τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ἀπαραιτήτου νομοθετικῆς ἐργασίας, κατὰ τί θὰ παρημπόδιζα τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῶν, ἐτε θὰ ἐνομιζετε σεῖς εὐθετον πρὸς τοῦτο τὸν χρόνον; Ἄλλ' ἂν ἐξεβίαζα τὰ πράγματα διὰ ψήφου δυσπιστίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, θ' ἀνελάμβανα ἄνευ λόγου εὐθύνας, τὰς ὁποίας δὲν ἤθελα ν' ἀναλάβῃ τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Θὰ ἠδύνασθε διὰ νὰ διεξαγάγετε ἐκλογάς νὰ προβῆτε εἰς ἀποστράτευσιν, τὴν ὁποίαν ἴσως αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις δὲν σὰς ἐπέτρεπον νὰ ἐνεργήσετε, καὶ ἂν ἐκ τῆς ἀποστρατεύσεως ταύτης ἐπήρχοντο κίνδυνος κατὰ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Χώρας, θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον, ὅχι βεβαίως παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ παρὰ τῆς κοινῆς γνώμης, ν' ἀποδοθῆ ἢ εὐθύνη ὅχι ὀλόκληρος, ἀλλ' ἐν μέτρῳ μεγάλῳ, εἰς τὴν Ἀντιπολίτευσιν τὴν ἐκπροσωπούμενην παρὰ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἢ ὅποια διὰ τῆς ψήφου δυσπιστίας προεκάλεσεν ἀκαίρως τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν. Βλέπετε λοιπὸν ποῖος ἦτο ὁ λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐδέχθη νὰ συνεργασθῆ μεθ' ὑμῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, καὶ θὰ ἦτο διατεθειμένον νὰ συνεργασθῆ καὶ περαιτέρω, ἐὰν ὑμεῖς δὲν ἦσθε διατεθειμένοι—ὅπως εἴσθε τὴν ἐσπέραν ταύτην—νὰ διακόψετε τὴν συνεργασίαν αὐτήν. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τῆς ὑποθέσεως, τὴν ὁποίαν κατὰ πλάνην συνέλαβεν ὁ ἀξιότιμος Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, μέχρι τῆς ὑποθέσεως, λέγω, ἐτι τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐνέ-

κρινε τὴν πολιτικὴν τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐνίσχουσε τὴν Κυβέρνησιν διὰ τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης ὑπάρχει ἀπόστασις, τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπερβῶμεν. Ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐπιλαμβανομένη ἐνὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον ἠγέρθη, ἐζήτησε νὰ φέρῃ τὴν ῥῆξιν τῆς συνεργασίας αὐτῆς. Ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν ἄλλως νὰ πράξωμεν, παρὰ νὰ δεχθῶμεν τὴν ῥῆξιν τῆς συνεργασίας αὐτῆς, ὅτι δι' ἡμᾶς θὰ ἦτο ἀδύνατον ὅπως ἀνεχόμενοι τὴν ἔξω τοῦ πολιτεύματος φορὰν τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς δεχθῶμεν συγχρόνως ὅπως εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, ἣ ὁποία εἶνε φορεὺς τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζουν κατὰ τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι, ὅπως, λέγω, εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν ἐκδηλωθῆ ὁιαδήποτε περιφρόνησις ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Καθ' ὃν τρόπον ἐζήτησα νὰ ρυθμισθῆ τὸ ζήτημα τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἔδειξα ποία εἶνε ἡ διάθεσις τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ὅπως μὴ δημιουργήσῃ ἀνευ ὑπερτέρας αἰτίας δυσχερείας εἰς ὑμᾶς, καίτοι, ὅπως ἐξήγησα, θεωρῶ τὴν πολιτικὴν ὑμῶν ὡς ὀδηγοῦσαν εἰς ἔθνικὴν καταστροφὴν. Ἐξήγησα πῶς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δὲν θέλει νὰ δημιουργήσῃ δυσχερείας εἰς ὑμᾶς. Ἀλλ' ἂν νομίζετε ὅτι τὴν διάθεσίν μας ὅπως μὴ δημιουργήσωμεν δυσχερείας δυνάμεθα ν' ἀγάγωμεν μέχρι τοῦ σημείου νὰ δεχθῶμεν ὅπως ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία ὄχι μόνον παύσῃ ρυθμίζουσα διὰ τῆς ψήφου αὐτῆς τὰς τύχας τῆς Χώρας, ἀλλ' ἀρχίσῃ ν' ἀνέχεται τὰς προσβολὰς καὶ τοὺς προπηλακισμοὺς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, εὐρίσκεσθε ἠπατημένοι. Ἐγὼ δὲ θὰ εἴπω πρὸς ὑμᾶς ὅτι μία ἐπιβάλλεται πολιτικὴ. Ἀφοῦ ἐξερχόμεθα ἐντελῶς ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος, ἀφοῦ τὴν Βουλὴν ταύτην οὔτε ὡς συνεργάτιδα ἀνεχόμεθα, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εἶνε διατεθειμένη νὰ δέχεται τὰς περιφρονήσεις ὑμῶν, θὰ ἐκάμνετε καλὰ νὰ ἀναστείλετε καὶ ἐπισήμως τὴν λειτουργίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος. Μικροτέρα θὰ εἶνε ἡ εὐθύνη ὑμῶν, ἐὰν ἔχετε τὸ θάρρος νὰ εισηγηθῆτε εἰς τὸ Στέμμα τὴν γνώμην τῆς ἐκδόσεως διατάγματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία αὐτοῦ ν' ἀναστέλλεται τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου. Θὰ ἐγνώριζεν ὁ καθεὶς ποῦ εὐρίσκονταί αἱ εὐθύναι καὶ ἐπομένως δὲν θὰ εὐρισκόμεθα ἐνώ-

πιον τῆς συγχύσεως τῶν συνταγματικῶν ἀντιλήψεων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἡ Βουλὴ καλεῖται νὰ ἐκφέρῃ γνώμην, καθ' ἣς γίνεται ἐκκλησις εἰς τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν, καὶ μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς τελευταίας ταύτης ἢ ἐκ τῶν ἐκλογῶν προελθοῦσα Βουλὴ ἀναγκάζεται νὰ συνεργάζεται μετ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας, ἵνα ἔχωσιν οὗτοι τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετελίωσι καὶ ταπεινώσωσι τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Ἄπο τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι σήμερον. — Ἡ ἱστορία τῶν παραχωρήσεων. — Ἡ ἀντίθεσις τοῦ παλαιοῦ πρὸς τὸν νέον κόσμον. — Πρὸς ποῖα ὄρια θὰ ἐξετείνετο ἡ Ἑλλάς. — Ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀφευκτος. — Τί μᾶς προσέφερον ἡ Ἀντάντ. — Θὰ κινδυνεύσωμεν καὶ ἐκ Σερβίας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ λάβω καὶ πάλιν τὸν λόγον, διότι ἔχω καθήκον ν' ἀπαντήσω εἰς τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς Κυβερνήσεως ὅσα προηγήθησαν ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος μετὰ τὴν πρώτην ἀγόρευσίν μου. Θ' ἀπαντήσω εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἀγορεύσεων καὶ τοῦ ἀξιότιμου κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας καὶ τοῦ ἀξιότιμου συμπολίτου μου.

Εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ Ἰωάννου Ἀλαῖας καὶ Ἡλίδος θὰ λάβω ἀφορμὴν ν' ἀπαντήσω πολὺ ὀλίγα πράγματα.

Θ' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἀγόρευσίν τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας. Ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἰσχυρίσθη, ὅτι τὰ γεγονότα ἔρχονται ἀποδεικνύοντα τὸ ἐσφαλμένον τῆς πολιτικῆς μου, καὶ κατὰ Φεβρουάριον καὶ κατὰ Σεπτέμβριον.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, θέλων ν' ἀποδείξῃ πόσον

έσφαλμένη ήτο ή πολιτική μου κατά Φεβρουάριον, ειπε προς υμάς ότι εγώ τότε έφρόνουσι και ισχυριζόμενι ότι ή επίθεσις τών συμμάχων κατά τής Καλλιπόλεως έπρόκειτο ν' άχθή εις πέρας έντός ολίγιστων ήμερών και ήμην βέβαιος περι τής έπιτυχίας τής έπιχειρήσεως εκείνης. Έν τούτοις ο κ. βουλευτής εκ Κερκύρας ήτο αδύνατον, άφου επί τής Κυβερνήσεως του άξιότιμου βουλευτου εκ Πατρών έγέμετο λόγος περι τών υπομνημάτων τα όποια ειχα επιδώσει εις τήν Α. Μ. τον Βασιλέα και έδόθη άφορμή να μάθη ότι πλήν τών δημοσιευθέντων δύο υπήρχε και τρίτον τοιοϋτον, αδύνατον ήτο, άφου ήλθεν εις τήν αρχήν, να μή ζητήση να μάθη τί έλεγε και το τρίτον έκείνο υπόμνημα. Έάν ανεγίνωσκε τοϋτο, θα έδλεπεν ότι ούδαμώς ουτε έτόλμησα, ουτε ήδυνάμην ν' άποφανθώ περι έπιτυχίας τής έπιχειρήσεως τών Δαρδανελλίων δι' ολίγων δυνάμεων στρατου.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Έγώ θα σας έρωτήσω ότι ήθελε καταστραφή αυτή ή μεραρχία, δέν θα έστέλλετε άλλην ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δέν ειχα υποχρέωσιν.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δέν έλέγετε ότι εισθε σύμμαχος έφ' όσον ήθελεν άρκέσει ή μία μεραρχία ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μάλιστα' σύμμαχος υπό τον ρητόν όρον μετοχής εις τον πόλεμον δι' ώρισμένης στρατιωτικής δυνάμεως.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δέν ήτο δυνατόν αυτό.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Αυτό εινε το ακριβές.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Είχε γίνει δεκτή ή πρότασις ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ο άξιότιμος κ. βουλευτής έξ Αχατας και Ήλιδος με έρωτά : Είχε γίνει δεκτή ή πρότασις ; Του άπαντώ όχι, διότι ουτε ειχεν ακόμη έγκριθή ή εισήγησις μου υπό του άνευθύνου Παράγοντος.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Η πρότασις αυτη υπευθύνως δέν ειχεν υποβληθι. Έρωτώ όμως υμάς : ειχε δοθη άφορμή να καταστή άντικείμενον έρεύνης παρ' εκείνων προς τους όποιους έπρόκειτο να χορηγηθι ή τοιαύτη συνδρομή και όποια ήτο ή υποδοχή τής όποίας έτυχεν ή τοιαύτη υμών πρότασις ;

Δὲν προεβλήθησαν ἀντιρροήσεις εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Φεβρουαρίου.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Βεβαίως εἶχον βολιδοσκοπηθῆ προηγουμένως καὶ γνωρίζω ὅτι ἡ μετοχὴ ἦτο δυνατὴ, ἀλλ' ὑπὸ ποίους ὄρους δὲν γνωρίζω. Μετὰ τὸ δεύτερον συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ γινόμενον ἐνώπιον τοῦ Ἄνακτος, κατὰ τὸ ὅποιον πάντες οἱ ἄλλοι, πλὴν τοῦ ἀξιότιμου ἐκ Κερκύρας βουλευτοῦ, συνέστησαν τὴν ἀποδοχὴν τῆς πολιτικῆς μου, καὶ ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτῆς συνέστησεν εἰς τὸ Στέμμα τὴν ἀποδοχὴν τῆς πολιτικῆς μου, διότι εἶπεν, ὅτι δὲν εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτὴν, ἀλλ' ἀναγνωρίζει ὅτι αἱ ἰδέαι του εἶνε ἀπηρχαιωμέναι λίαν καὶ δὲν εὐρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον τότε, κατὰ τὸ σύστημα τὸ ὅποιον πάντοτε θ' ἀκολουθήσω, τῆς ἀπολύτου εὐλιχρινείας, ἀφοῦ διὰ μακρῶν ἐξέθηκα ποῖαι εἶνε αἱ ἰδέαι μου, κατόπιν εἶπον, ὅτι αἱ ἰδέαι μου δὲν εἶνε δεκταὶ παρὰ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐταὶ εἶνε αἱ λέξεις, εἶχον δὲ καθήκον νὰ εἶπω ταῦτα πρὸς τὸ Στέμμα, τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην μου.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπετε ὅτι αἱ ἰδέαι σας εἶνε ἀπηρχαιωμέναι καὶ δὲν ἀσπάζεται ταύτας ἡ πλειονοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Λέγω δ' ὅτι μετὰ τὰς δηλώσεις σας αὐτὰς τίποτε ἄλλο δὲν ἐλέγετε εἰς τὸ Στέμμα παρὰ : «Σὰς συνιστῶ καὶ ἐγὼ ν' ἀκολουθήσῃτε τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποῖαν σὰς συνιστᾷ ὁ ἐκλεκτὸς τῆς πλειονοψηφίας. Ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος, ὅστις διαφωνῶ πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζητε, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐφαρμόσω τὴν ἐμὴν πολιτικὴν, διότι ὁ λαὸς δὲν θέλει ν' ἀκολουθήσῃ αὐτήν». Καὶ ἰσχυρίζομαι ὅτι κατὰ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποῖαν σεις τότε δὲν ἐτολμάτε ν' ἀναλάβετε τὴν Κυβέρνησιν με ἀντίθετον πολιτικὴν, τί ἄλλο ἐκάματε πρὸς τὸ Στέμμα εἰμὴ νὰ εἶπετε πρὸς αὐτό : «Μὴ νομίσητε ὅτι ἐγὼ δύναμαι νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἐγὼ ἀκολουθῶ πολιτικὴν, ἡ ὁποία δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Αὐτὸ εἶνε σαφές, διότι ἐγὼ διετήρουν τὰς ἰδέαις μου, τὰς ὁποίας ὑπεστήριζον. Τί ἠδυνάμην νὰ εἶπω εἰς τὸ Στέμμα;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν σὰς κατηγορῶ διὰ τοῦτο. Σεῖς ἐλέγετε ὅτι διαφωνεῖτε μὲν πρὸς τὴν ἐμὴ πολιτικὴν, ἀλλὰ δὲν ἐτολμάτε ν' ἀναλάβετε τὴν ἐφαρμογὴν ἀντιθέτου πολιτικῆς, διότι πρὸς ταύτην ἐγνωρίζετε ἀντίθετον τὴν γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μετὰ τὸ δευτέρον δὲ αὐτὸ συμβούλιον, νομίζων ἀληθῶς ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡ ἐμὴ ἐπρόκειτο πάλιν νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἀφοῦ ὑπὲρ ταύτης ὑπῆρχεν ἡ συμφωνία τῆς γνώμης καὶ πάντων τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνησάντων τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας, ἐκάλεσα τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τοὺς τρεῖς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννόσεως καὶ τοῖς εἶπον : « Σήμερον ἐγένετο δευτέρα συνεδρίασις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος. Εἶνε ἐνδεχόμενον ὅτι ἡ πολιτικὴ μου θὰ γίνῃ δεκτὴ ὁ Βασιλεὺς ἐπεφυλάχθη νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ αὔριον. Ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ κάμω ἀπὸ σήμερον διάδημα διὰ τῶν ἰδικῶν μας πρεσβευτῶν, τῶν ἐμπειστευμένων παρὰ ταῖς Ἀδλαῖς τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννόσεως, διότι δὲν ἔχω ἀκόμη τὴν συναίνεσιν τοῦ Βασιλέως' σὰς πληροφορῶ ὁμοῦ, ὅπως σεῖς ἔχετε παρεσκευασμένας τὰς Κυβερνήσεις σας καί, ἂν λάβω τὴν συναίνεσιν τοῦ Βασιλέως αὔριον, θὰ δυνηθῶ ν' ἀποταθῶ διὰ τῶν πρεσβευτῶν μας, οἵτινες θὰ εὗρουν οὕτω παρεσκευασμένον τὸ ἔδαφος.

Οἱ ὄροι τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ Δαρδανέλλια.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐπὶ τῶν βολιδοσκοπήσεων τούτων, αἱ ὁποῖαι διεβιάσθησαν πρὸς τὰς οἰκείας Κυβερνήσεις, ἐλάβετε ἀφορμὴν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ νὰ ἴδῃτε ποῖαι ἦσαν αἱ ἀπαντήσεις ; Ἄν δηλαδὴ ἐγένοντο αἱ βολιδοσκοπήσεις αὗται ἀποδεχταὶ ὑπὸ τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἐδώσατε;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐγὼ παρητήθην τὸ Σάββατον δὲν νομίζω ὅτι εἶχον προφθάσει νὰ ἐλθωσιν αἱ ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Παρεμείνατε μέχρι τῆς Τετάρτης.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἀλλὰ σεῖς, ὅστις ἔχετε τὴν μνήμην καλυτέραν, νὰ μοῦ τὸ ὑπενθυμίσετε.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Αἱ ἀπαντήσεις εἶναι αὗται : Ἡ μία τῶν Δυνάμεων ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἤξιούτο δι' ἑλῶν τῶν δυνάμεων ἡμῶν νὰ μετὰσχωμεν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἢ ἄλλη ὅτι ἡ πρότασις σας δὲν

ἦτο πάρα πολὺ εὐάρεστός εἰς αὐτήν, διότι δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Χώρας ἢ συμμετοχῆ ἡμῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐφ' ὅσον οὗτος θὰ εἶχε τέρμα τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας τῆς ὀμόρου τότε Ἐπικρατείας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἄν αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων δὲν γνωρίζω. Γνωρίζω ὅτι μία τῶν Δυνάμεων δὲν ἦτο εὐμενῶς διατεθειμένη διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτήν, ἀλλ' ἐγνώριζα ὅτι αἱ δύο ἄλλαι Δυνάμεις, αἱ ὅποια διεξῆγον τὴν ἐπιχείρησιν, ἦσαν εὐνοϊκῶς διατεθειμέναι καὶ ἀνέλαβον νὰ πείσουν καὶ τὴν τρίτην· ἀλλ' ἐὰν ἐβλέπομεν ὅτι δὲν θὰ ἐγίνοντο ἀποδεκταὶ αἱ προτάσεις μας, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο καὶ ἡ συμμετοχὴ μας εἰς τὸν ἀγῶνα.

Εἶσθε ὀλιγώτερον δεδικαιολογημένοι τότε, ἀφοῦ ἀνελάβετε σεις, ἂν καὶ μειονοψηφία, ἂν καὶ μικροτάτη μειονοψηφία, νὰ κυβερνήσετε τὴν Ἑλλάδα καὶ διεξαγάγετε τὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας διεξαγάγετε, διὰ ν' ἀποτρέψετε ἐν σχέδιον, τὸ ὅποιον δὲν ἠδύνατο νὰ τελεσφορήσῃ. Ἄλλὰ δὲν δικαιούσθε νὰ μοῦ εἴπετε, ὅτι τὸ σχέδιον ἐκεῖνο ἦτο καταδεδικασμένον εἰς ἀποτυχίαν. Σὰς ὑπενθύμισα δέ, ὅτι τόσον εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ μετοχὴ μας εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ μικροτάτων στρατιωτικῶν δυνάμεων θὰ ἐγίνετο δεκτὴ, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς ἀρχῆς σὰς ὑπεδηλώθη, ὅτι θὰ ἐγίνετο δεκτὴ ἡ μετοχὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνον με τὸν στόλον τῆς, ὅτι θὰ ἐγίνετο μάλιστα δεκτὴ ἡ μετοχὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνον με τὸν ἐλαφρὸν στόλον τῆς.

Δ, ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Αὐτὸ εἶνε πολὺ μεταγενέστερον.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν εἶνε μεταγενέστερον ἐνθυμοῦμαι καλῶς ὅτι τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς ὑφ' ἡμῶν—δὲν εἶχον περάσει οὔτε δύο οὔτε τρεῖς ἡμέραι, δὲν εἶχε περάσει οὔτε μία ἑβδομάς, ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἐκ τῆς ἀρχῆς—, σὰς ἦλθε τηλεγράφημα ἐκ Λονδίνου παρὰ προσώπου ἐπίσημον κατέχοντος θέσιν, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο ὁ ἐν Λονδίῳ ἡμέτερος πρεσβευτῆς καὶ τὸ ὅποιον σὰς μετεβίβαζεν ἐμπιστευτικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ τότε Ἐπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας, νῦν Ἐπουργοῦ ἐπὶ τῶν προμηθειῶν, τοῦ Λόυδ Τζώρτζ, περὶ τοῦ τί εἶχε γίνεῖ ἐν τῷ Ἐπιχειρηματικῷ Συμβουλίῳ.

Λυποῦμαι ὅτι τὴν ἀνακοίνωσιν ἐκείνην ἐθεωρήσατε ἀναξίαν προσοχῆς, ὡς μὴ προερχομένην παρ' αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Σεῖς δὲν ἐνθυμείσθε τί ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σας καὶ ἐνθυμείσθε τί ἐπράξαμεν ἡμεῖς καὶ τὰ ὅποια οὐδέποτε ἐμάθετε ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μοῦ λέγετε ὅτι ἡ πρότασις τῆς μετοχῆς τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ· σὰς λέγω ὅτι, ἐὰν δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ, εἴσθε περισσότερον ἀσυγχώρητοι ἀναδεχθέντες νὰ λάβετε τὴν ἀρχήν. Βραδύτερον ἐγένοντο παρ' ὑμῶν διαπραγματεύσεις περὶ συμμετοχῆς ἡμῶν διὰ μόνου τοῦ στόλου· καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει πόσον σοβαρὰ ἦτο ἡ ὑπόδειξις τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Λούδ Τζώρτζι, τὴν ὁποίαν ἐθεωρήσατε ἀναξίαν προσοχῆς, διότι δὲν προήρχετο ἀπὸ τὸν σὲρ Ἐδουαρδ Γκρέυ.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐγὼ ἠρώτησα ὑμᾶς ἂν ἡ πρότασις περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖτε εἶχε γίνεαι δεκτὴ, διότι πάντοτε παρίσταται ἡ πρότασις αὐτὴ ὡς κάτι τι, τὸ ὅποιον προελθὸν ἐκεῖθεν ἢ προελθὸν ἐντεῦθεν ἐγένετο ἐκεῖθεν δεκτόν.

Καὶ προέκυψεν ἐκ τῆς συζητήσεως, ὅτι καὶ ἀντιρρήσεις ἐκεῖθεν ὑπῆρξαν καὶ δυσχέρειαι ἐκεῖθεν ὑπῆρξαν. Θὰ σὰς παρακαλέσω δὲ νὰ δεχθῆτε τὴν ἐξήγησιν, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ δώσω καμμίαν βαρύντητα εἰς τὸ ἐπιχειρημά σας, ὅτι τότε, ἐὰν ἐνόμιζον τὴν πρότασιν μὴ δυνατὴν νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἔπρεπε νὰ μὴ δεχθῶ τὴν ἀντικατάστασιν ὑμῶν, διότι καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδέχθην ν' ἀντικαταστήσω ὑμᾶς, εὐρισκόμεθα πρὸ μιᾶς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐνόει νὰ διατυπώσῃ τοῦτο, τὸ ὅποιον ὑμεῖς ἔχετε ἐν τῇ προτάσει σας διατυπώσει. Τοῦτο ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ ἡ Ἑλλάς, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία ἔτεινε νὰ ἐπιδιώξῃ τοῦτο, εἶχον καθήκον νὰ τὴν πολεμήσω.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἔχετε ὅμως δικαίωμα νὰ ἔλθετε νὰ λέγετε, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπεδίωξα δὲν ἦτο κατορθωτόν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν εἶπον *κατορθωτόν*. Σὰς εἶπον ὅτι δὲν ἦτο πρότασις ἐντεῦθεν προελθοῦσα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἦτο πρότασις ἐντεῦθεν προελθοῦσα.

Τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ἐκείνην, ἐὰν, ἐπαναλαμβάνω, ἀξιότιμε βου-

λευτά ἐκ Κερκύρας, εἶχετε τὸ ἐνδιαφέρον ν' ἀναγνώσετε τὸ ὑπόμνημά μου, θὰ ἐδύλεπετε ὅτι ἔλεγα ὅτι ἡ ἐπιχείρησις, ἐὰν ἐπιτύχη, θὰ εἶνε ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὴν πολιτικὴν μας καὶ θὰ μᾶς φέρῃ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα περιεμένομεν, δηλαδὴ τὰς παραχωρήσεις ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ· ἐὰν δέ, ἔλεγα, ἀποτύχη ἡ ἐπιχείρησις, τότε θὰ ἐγκατελείπετο, καὶ τότε ἡ μεραρχία, τὴν ὁποίαν θὰ ἐστέλλομεν μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων, θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐὰν παρουσιάζετο ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος, τὸν ὁποῖον τότε ὑπερετιμᾶτε.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δηλαδὴ οὕτε αὐτὸ δὲν ἦτο βέβαιον.

Τὰ Δαρδανέλλια θὰ ἔπιπτον. Ἡ πολιτικὴ ἄποψις τῆς ἐνεργείας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀξιότιμε κύριε βουλευτῆ ἐκ Κερκύρας, δὲν θὰ γνωρίζετε ἴσως, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις ἢ κατὰ τῶν Δαρδανελίων, ὅτε ἤρξατο γινομένη ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, συνωδεύετο ἀπὸ μίαν μόνον μεραρχίαν στρατοῦ, ἡ ἐπιχείρησις ἤθελεν ἐπιτύχει. (Χειροκροτήματα). Εἰς τοὺς θέλοντας νὰ μὴ γνωρίζωσιν ὅ,τι γίνεται ἐπιτρέπεται ν' ἀρνῶνται τοῦτο. Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτῆς μόνον ἐκ τῆς πολιτικῆς μου τοῦ Φεβρουαρίου ὑπελάμβανε, φαίνεται, ὅτι ἐν τῇ διανοίᾳ τῇ ἐμῇ ἔκειτο ἡ ἰδέα, ὅτι, μετέχοντες τοῦ πολέμου αὐτοῦ διὰ μιᾶς μεραρχίας, θὰ ἐδίδομεν τοιαύτην βαρύτητα καὶ τοιαύτην δύναμιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν συμμάχων, ὥστε αὐτὴ θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς καὶ στρατιωτικῶς νὰ φέρῃ τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτῆς ἐκ Κερκύρας, καίπερ ἔχων τοσαύτην πολιτικὴν ἐμπειρίαν, δὲν κατώρθωσε νὰ διίδη μέσῳ τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν τότε εἶχα ἐκλέξει, τὸν εὐρύτερον πολιτικόν μου σκοπόν, δὲν κατώρθωσε νὰ διίδη, ὅτι, ἐὰν ἐξηρχόμεθα ἡμεῖς τότε τῆς οὐδετερότητος δι' αὐτῆς τῆς ἀσθενοῦς στρατιωτικῆς μετοχῆς μας, ὅλαι αἱ πιθανότητες ὑπῆρχον ὅτι θὰ ἐξήρχετο καὶ ἡ Βουλγαρία, θὰ ἐξήρχετο καὶ ἡ Ρουμανία, θὰ ἐξήρχετο καὶ ἡ Ἰταλία αὐτῇ, ὅπως καὶ ἐξῆλθεν ἄλλως τε μετ' ὀλίγον χρόνον. (Χειροκροτήματα βραγδαῖα). Ὅτι τοῦτο εἶνε ὅπως λέγω, ἀποδεικνύεται ἐξ ἐνὸς γεγονότος, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς γνῶσιν πάντων ἡμῶν, ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὴν ἐπιούσαν ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας, ὁ

ὁποῖος μετὰ τοῦ Γεννάδιου ἦσαν οἱ δύο μόνοι πολιτικοὶ οἱ ὑποστη-
ρίζοντες τὴν φιλαυστρογερμανικὴν πολιτικὴν ἐν Βουλγαρίᾳ, ὁ Ῥαδο-
σλάβουφ ἀνελθὼν εἰς τὰ Ἀνάκτορα ἐζήτησε παρὰ τοῦ Βασιλέως,
νομίζων ὅτι ἡμεῖς ἐξερχόμεθα ἤδη, διότι οὕτως εἶχε γραφῆ μετὰ
τὸ δεύτερον συμβούλιον τῶν Ἀνακτόρων — νὰ ὑπογραφῆ Διάταγμα
ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς Βουλγαρίας, καὶ μόνον ὅτε τὴν ἐπιούσαν
ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ ἰδική μας ἐπιχείρησις ἐματαιώθη, μόνον τὴν ἐπιού-
σαν καὶ ἡ ὑπουργικὴ κρίσις ἐν Βουλγαρίᾳ ἀπεσοδῆθη.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἄυτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο ἀδύνατον μὲ μίαν
μεραρχίαν, διότι, ἐὰν αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγετε ἤθελε συμβῆ, δὲν εἶνε δυ-
νατὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀπέναντι τῆς ἐπιστρατεύσεως αὐτῆς ἠθέ-
λετε ἀρκεσθῆ εἰς τὴν μίαν μεραρχίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁχι. Θὰ ἔκαμνα ἀμέσως καὶ ἐγὼ γενικὴν ἐπι-
στράτευσιν. Κύριε βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, νομίζω ὅτι, συζητοῦντες
περὶ τὸσφ σπουδαίων πραγμάτων, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φέρωμεν
τοιαῦτα ἐπιχειρήματα. Εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῆτε, ὅτι, ἐὰν ἐγι-
νετο δεκτὴ ἡ μετοχὴ μας μετὰ μιᾶς μεραρχίας καὶ ἂν, συνεπείᾳ
τούτου, ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἐβάδιζε
κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' ὅλων τῆς τῶν δυνάμεων, θὰ ἐμέ-
νομεν ἡμεῖς μὲ ἐπιστράτευσιν μιᾶς μεραρχίας καὶ μὲ τοιαύτην ἀσή-
μαντον μετοχὴν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις; Ἄλλ' ἦτο φυ-
σικόν, ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν θὰ εἶχομεν καὶ τοὺς Βουλγάρους
καὶ τοὺς Ῥουμάνους συναγωνιστάς, θὰ ἐξεστρατεύομεν δι' ὅλων τῶν
δυνάμεων μας, ὅπως καταλάβωμεν ἐκεῖνα τὰ ἐδάφη, τὰ ὅποια πα-
ρεχωροῦντο εἰς ἡμᾶς. (Θόρυβος ἐξ ἀριστερῶν).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ἐντόνως), Παρακαλῶ νὰ μὴ διακόπτετε.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἐννοῶ ἐπομένως ἡ παρατήρησις τοῦ ἀξιο-
τίμου ἐκ Κερκύρας βουλευτοῦ, ὅτι θὰ ἐζητοῦμεν ἕστερον νὰ μετὰ-
σχωμεν δι' ὅλων μας τῶν δυνάμεων, τίνα σημασίαν ἔχει.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἐχει σημασίαν. Εἶπον τοῦτο, διότι μὲ εἶχετε
διακόψει ἀντιλέγοντες ἴσια-ἴσια διὰ νὰ μοι ὑπενθυμίσητε αὐτό, ὅτι
ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς μεραρχίας καὶ ἐγὼ εἶπον τότε, ὅτι ἐν Κράτος
λαμβάνον μέρος εἰς πόλεμον δὲν δύναται ποτε ν' ἀρκῆται εἰς μίαν
μεραρχίαν, διότι ἡ καταστροφὴ τῆς μιᾶς μεραρχίας θὰ ἔχη ὡς συνέ-

πειαν τὴν ἀποστολὴν δευτέρας, τρίτης· καὶ φέρω εἰς ὑμᾶς ἐν παρὰδειγμα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μὴ φύγετε εἰς ἄλλο ζήτημα. Ἐγὼ σᾶς ἐρωτῶ τοῦτο· διατί, ὅτε θὰ ἐστέλλομεν μίαν μεραρχίαν, θὰ ἡναγκαζόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπιστρατευθῶμεν;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω, ὅτι ἡ πρόσκλησις μιᾶς μεραρχίας δὲν ἤτό ποτε δυνατὸν ν' ἀρκέσῃ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Θὰ σᾶς ἀπαντήσω. Ὅ,τι μὲν ἀφορᾷ τὴν μετοχὴν ἡμῶν διὰ μιᾶς μεραρχίας, δὲν δύναμαι ν' ἀποδεχθῶ τὴν θεωρίαν ὑμῶν, ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μετάσχη ἐν Κράτῳ εἰς συμμαχικὸν πόλεμον διὰ περιορισμένων στρατιωτικῶν δυνάμεων. Ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ δεύτερον, μήπως ἐγὼ ἐνόμιζα, ὅτι δὲν συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ καὶ δι' ὅλης τῆς τῆς δυνάμεως, διὰ νὰ ἰδρῦσῃ τὸ Κράτος αὐτὸ τὸ μέγα, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ ἰδρῦσῃ, κατὰ τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν περιελάμβανον αἱ ἰδικαὶ μου προβλέψεις; Μήπως ἐγὼ ἤξιουν ὅλας αὐτὰς τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας νὰ τὰς ἐπιτύχῃ ἡ Ἑλλάς ἀσφαλῶς μόνον διὰ μιᾶς μεραρχίας; Ἄν ἐπρότεινα τὴν μετοχὴν μας εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ μιᾶς μεραρχίας, τοῦτο ἐγένετο, διότι δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπασχολήσω μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην, ἐφ' ὅσον ἡ στάσις τῆς Βουλγαρίας δὲν ἦτο καθωρισμένη. Ἄλλ' ἐάν παρεσύρετο καὶ ἡ Βουλγαρία — ὅπως πιθανῶς θὰ παρεσύρετο — νὰ συμπράξῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, βεβαίως θὰ μετείχομεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν δι' ὅλων πλέον τῶν δυνάμεών μας.

Ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησεν ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας.

Ἡ ἔννοια τῆς ψήφου τῆς 31ης Μαΐου.

Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἐφθασε καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐκλογῶν τῆς 31ης Μαΐου. Καὶ ἠρώτησε : «Τί ἀπεφάνθη ὁ λαὸς κατὰ τὰς ἐκλογὰς ταύτας; Μήπως ἀπεφάνθη περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Δαρδανελλίων;». Ὅχι βέβαια· περὶ αὐτοῦ πλέον δὲν ἐπρόκειτο. Ἄλλ' ἀπεφάνθη περὶ ἑνὸς πράγματος κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὁ λαός: ὅτι, γνωρίζων τὴν πολιτικὴν μου, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν, εἰς τὰς γενικὰς τῆς γραμμᾶς, προσανατολισμένην ὄχι πρὸς τὸν ἰδικόν σας συνδυασμόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀντί-

θετον, και με την ευλαβειαν προς τας συμμαχικας υποχρεώσεις, ο λαός ελεγεν εις απάντησιν του ερωτήματος το όποιον εθηκε το Στέμμα, οτι θέλει να εμπιστευθῆ και πάλιν την τύχην του, διαρκούντος του πολέμου, εις το κόμμα των Φιλελευθέρων. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Ο αξιότιμος Υπουργός σας ειπεν οτι, επειδή ειχα παραιτηθῆ της πολιτικῆς, δὲν ἐξέθηκα πρόγραμμα εις τον λαόν, ἡ δὲ Ἐπιτροπή ἡ διευθύνουσα τὰς ἐργασίας του κόμματος των Φιλελευθέρων δὲν ἠδύνατο ν' ἀναπληρώσῃ την προσωπικότητά μου. Ἀλλὰ το γεγονός οτι ελειπα ἐκ του ἐκλογικοῦ ἀγώνος, το γεγονός οτι δὲν μετέσχον αὐτοῦ ἐνεργῶς και ἀμέσως, ἀγορεύων και μεταβαίνων εις τὰς διαφόρους ἐπαρχίας ὅπως ἐκθέσω τὰς ιδέας μου, νομίζετε οτι ἡ ἐπιδοκιμασία της πολιτικῆς μου, της γνωστῆς εις τον λαόν πρό της ἀποχωρήσεώς μου ἐκ της πολιτικῆς, εἶνε ἔτι μᾶλλον ἀξία προσοχῆς διότι ἐγένετο ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς της μὴ ἀναμιξεώς μου της προσωπικῆς κατὰ την διεξαγωγὴν του ἐκλογικοῦ ἀγώνος;

Ο κ. βουλευτής ἐκ Πατρῶν ειπε — και εις τοῦτο νομίζω οτι πρέπει ν' ἀπαντήσω, διότι δὲν δύναμαι ν' ἀπαντήσω εις ὅλα —, ειπεν οτι ἀπρονόητοι ἦσαν αἱ περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνεφανίσθησαν μετὰ τὰς ἐκλογάς.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἶπον οτι ἡ πολιτεία ἡμῶν ἦτο πολιτεία συναρμοζομένη με τὰς περιστάσεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀλλ' ἂν ὁ Ἑλληνικός λαός ειπεν, οτι ἐμπιστεύεται εις τον ἀρχηγόν των Φιλελευθέρων, ἐγνώριζε την πολιτικὴν αὐτοῦ εις τὰς γενικὰς γραμμάς, και την ἐξωτερικὴν και την ἐσωτερικὴν, προς ἐφαρμογὴν της ὁποίας ἐνεπιστεύετο εις αὐτόν την διακυβέρνησιν της Πολιτείας. Δὲν νομίζετε δ' οτι τοῦτο περιεῖχεν ἐκ των προτέρων ἀκριβῶς την ἀπόφασιν, οτι εις ἐμὲ πρέπει ν' ἀνήκῃ ὁ ἐπικρατῶν λόγος και ὄχι εις ὑμᾶς, τοὺς μὴ ἐπιδοκιμασθέντας ὑπ' αὐτοῦ;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἀπέκλειε τοῦτο την διαφωνίαν τυχόν προς την γνώμην του λαοῦ την στιγμὴν κατὰ την ὁποῖαν ἐνεφανίσθη συγχεκριμένη περίστασις;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν νομίζετε οτι θὰ μετεβάλλετο εις ῥάκος το πολίτευμα, ἐάν, διεξαγομένου ἑνὸς τοιούτου ἀγώνος παγκοσμίου και

κρινομένης τῆς κατά τινα τρόπον μετοχῆς ἢ μὴ μετοχῆς εἰς αὐτὸν τῆς Ἑλλάδος, ὑμεῖς μὲν, κ. βουλευτὰ ἐκ Πατρῶν, συνεβουλευέτε εἰς τὸ Στέμμα τὴν πρώτην φοράν ν' ἀπομακρύνῃ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς πλειονοψηφίας, ὅπως κάμῃ ἔκκλησιν εἰς τὸν λαὸν καὶ παρέλθουν οὕτως ἐπὶ ματαίῳ πέντε καὶ ἡμισυς μῆνες, ἔπειτα δέ, μετὰ τὴν ἔτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ, πάντες πλέον οἱ ἀποτελοῦντες τὴν νῦν Κυβέρνησιν συμβουλευέτε πάλιν τὸ Στέμμα νὰ μὴ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἔτυμηγορίαν ταύτην τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ νὰ κάμῃ νέαν δῆθεν ἔκκλησιν εἰς τὸν λαόν, ὅπως οὕτω κερδηθοῦν πάλιν, ἢ μᾶλλον ἀπολεσθοῦν, πέντε ἢ ἕξ ἐκ νέου μῆνες, καὶ κατορθωθῇ ἴσως οὕτω νὰ λήξῃ ὁ πόλεμος, πρὶν ἡμεῖς ἀποφασίσωμεν ἂν θὰ μετὰσχωμεν ἢ ὄχι εἰς αὐτόν; Δὲν νομίζετε, λέγω, ὅτι οὕτω καθίσταται βῆκος τὸ πολίτευμα, ἀλλὰ τοῦτο νομίζετε ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτεύματος; (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἀριστερόθεν).

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἀσφαλῶς.

Τὸ ζήτημα τῶν παραχωρήσεων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δυποῦμαι πολὺ, διότι διωτάμεθα τόσον βί-
τικῶς καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, τοῦ τόσον οὐσιώδους.

Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας καὶ ὁ κ. βουλευτὴς Ἀττικῆς ὁμίλησαν καὶ περὶ τῶν παραχωρήσεων, τὰς ὁποίας ἐγὼ ἡμῖν διατε-
θειμένος νὰ κάμω εἰς τὴν Βουλγαρίαν κατ' Ἰανουάριον 1915, διὰ
νὰ ἐπιτύχω καὶ τὴν σύμπραξιν αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ
Τουρκικοῦ Κράτους. Καὶ πρῶτον μὲν ἔχω καθήκον νὰ παρατηρήσω
καὶ εἰς τοὺς δύο, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἔχωσιν ἀκριβῆ
γνώσιν τῶν προταθέντων ὑπ' ἐμοῦ τότε, ἀφοῦ εἶχα τὴν πρόνοιαν
νὰ τὰ διατυπώσω εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ ὅποια καὶ ἐδημοσιεύ-
θησαν, δὲν νομίζω λοιπόν, ἀφοῦ εἶχον ὑπ' ὄψει τὰ ὑπομνήματά μου,
ὅτι ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ λάβουν τὰς πληροφορίες αὐτῶν ἀπὸ
τὰς ἐφημερίδας, αἱ ὁποῖαι ἀνακριδῶς ἔγραψαν, ὅτι εἶχα προτείνει
τὴν παραχώρησιν ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφοῦ δὲν τὸ παραδέχεσθε ὑμεῖς, ἀπαντῶ
τότε εἰς τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν εἶπον τοῦτο οὕτε ἐγώ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Πολύ καλά. Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ τῶν τριῶν μόνον καζάδων, Καβάλλας, Δράμας καὶ Σαρῆ-Σαμπάν. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ ἐκτάσεως δύο χιλιάδων περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἄλλ' ὑπὸ ποίους ὄρους καὶ ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις ἐπροτείνεται ἡ παραχώρησις εἰς τὴν Βουλγαρίαν τῶν μερῶν τούτων;

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ἐὰν περιλαμβάνοντο καὶ αἱ Σέρραι, πόση θὰ ἦτο;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς. Δύναται νὰ μᾶς δώσῃ ὁ κ. Δέλλιος, πιστεύω, τὴν πληροφορίαν ταύτην.

Ι. ΔΕΛΛΙΟΣ. Δὲν γνωρίζω κατὰ τετραγωνικὰ μέτρα, ἀλλὰ στρατηγικῶς...

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφήσατε τὸ στρατηγικὸν μέρος. Δύνασθε νὰ μᾶς δώσετε αὐτὴν τὴν πληροφορίαν; Ἐὰν δὲν δύνασθε, ἐγὼ τὴν δίδω. Εἶνε περὶ τὰς 7 1)2 χιλ. τετραγωνικὰ χιλιόμετρα. Δὲν ἔχει καὶ τὴν ἑκτασίν τῆς Κρήτης ἐλόκληρος ἢ Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Ἀπὸ τὴν ἑκτασιν αὐτὴν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἐπρότεινα τὴν παραχώρησιν τῶν 3 καζάδων, ἐκτάσεως 2000 περίπου τετραγ. χιλιομέτρων, ὑπὸ τοῦς ἐξῆς ὄρους καὶ προϋποθέσεις: Πρῶτον ὅτι θὰ εἶδοντο εἰς ἡμᾶς αἱ καζάδες Δαιράνης καὶ Γευγελῆς, ἐκτάσεως 1000 ἢ 1200 τετραγ. χιλιομέτρων, ἧται ἐκτάσεως ἴσης πρὸς τὸ ἡμῖσι περίπου τῆς ἐκτάσεως τῆς παραχωρουμένης ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ὑπὸ ἐποψίν μὲν πλούτου βεβαίως πολὺ μικροτέρας ἀξίας ἀλλ' ὑπὸ ἐποψίν στρατηγικὴν πολυτιμοτάτης.

Αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀντιπαραχωρήσεις ὡς ἐζήτουν εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον αἱ παραχωρήσεις ἡμῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἐγίνοντο πρὸς ἐξαγορὰν ἀπλῶς τῆς οὐδετερότητος τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ τῆς ἐνεργοῦ συμπράξεως αὐτῆς κατὰ τῆς Τουρκίας, ὥστε, ταύτης ἐπιτιθεμένης ἐκ Θράκης καὶ ἡμῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, νὰ ἐπέλθῃ ταχυτέρα ἢ καταστροφὴ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Ἐγίνετο δ' ἀκόμη ἡ ἐκ μέρους ἡμῶν παραχώρησις τῶν 2000 τετραγ. χιλιομέτρων ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως θ' ἀνεγνώριζον, ὅτι αἱ παραχωρήσεις, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποσχεθῆ πρὸς ἡμᾶς, εὐρύτταται ἐδαφικαὶ παραχωρήσεις, θὰ ἐλάμβανον τὴν ἑκτασιν, ἣν διέγραφα διὰ τοῦ δευτέρου ὑπομνήματός μου πρὸς τὸν Βασιλέα.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ...

ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι αἱ

συνεννοήσεις ὑμῶν περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν παραχωρήσεων ἐγένοντο πολὺ βραδύτερον τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Λέγετε ὅτι ἐγένοντο πρὸ τῆς ἀναμίξεως τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον. ἀλλ' ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι αὐταὶ ἐγένοντο καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον ἤδη προχωρήσει πολὺ αἱ συνεννοήσεις τῆς Συνεννοήσεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν διὰ τὴν μετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον. Ἄν δ' ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἡ Ἰταλία ἐκ τῆς οὐδετερότητος, δὲν δύνασθε νὰ ἰσχυρισθῆτε, ὅτι ἡ ἔξοδος αὐτῆς ἐγένετο ἄνευ προηγουμένων συνεννοήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶνε φυσικὸν νὰ διήρκεσαν δύο ἕως τρεῖς μῆνας. Προσθέτω ἀκόμη, ὅτι ἡ ἔκτασις τῶν παραχωρήσεων δὲν θὰ ἦτο πλέον ἢ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐμῆς Κυβερνήσεως.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐδηλώθη ὅτι ἦτο ἡ ἴδια.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διότι μετὰ τῶν δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως ἐπρόκειτο νὰ μετᾶσχετε εἰς βραδύτερον στάδιον τοῦ ἀγῶνος, καὶ μόνον διὰ τοῦ στόλου, οὐχὶ καὶ διὰ μιᾶς μεραρχίας.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἡ δῆλωσις ἐγένετο πρὶν ἢ προβῶμεν ἡμεῖς εἰς οἰανδήποτε πρότασιν. Ἐξητήθη νὰ προηγηθῆ ἐκ μέρους ἡμῶν πρότασις γενικωτέρα τῆς προτάσεως ταύτης. Πρὶν ἢ γίνῃ ἐκ μέρους ἡμῶν οἰονδήποτε διάδημα, προηγήθη ἡ δῆλωσις, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς βάσις καὶ καθεστῶς, ἐξ αὐτῆς νὰ δυνάμεθα νὰ κινηθῶμεν. Δηλαδὴ αἱ προτάσεις αἱ γενόμεναι πρὸς ἡμᾶς ἦσαν αἱ αὐταί.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν αἱ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο πρὸς ὑμᾶς πολὺ βραδύτερον, ὅτε βεβαίως εἶχον ἀρχίσει αἱ συνεννοήσεις μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἐὰν αἱ προτάσεις αἱ περιλαμβάνουσαι τὸ βιλαέτιον τοῦ Ἀϊδινίου. . . .

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Καὶ τὸ βιλαέτιον. . . .

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅταν θέλετε ν' ἀνεύρετε ποίαν πιθανὴν ἔκτασιν ἠδύνατο νὰ ἔχη παραχώρησις τῆς Σμύρνης μετὰ οὐσιῶδους μέρους τοῦ **ἰντερλάνδ** αὐτῆς, περὶ οὗ ὁμιλεῖτε, πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψει, ὅτι εἰς τὸ **ἰντερλάνδ** τοῦτο ἀνήκουν φυσικῶς οἱ ποταμοὶ Ἐρμος καὶ Μαϊάνδρος, ὧν αἱ κοιλάδες φθάνουν εἰς ἀπόστασιν 275 χιλιομέτρων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Μὲ συγχωρεῖτε;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν δέχομαι πλέον διακοπὰς. Ἄλλὰ τίνα σημασίαν. . . .

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν ἀπαντῶ καὶ ἐγώ.

**Ὅχι πολιτικὴν παραχωρήσεων
ἀλλ' ἐπεκτάσεως.**

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶνε τρόπος ἐκφράσεως. Δὲν προκαλῶ ἀπάντησιν.

Ἐγὼ ζητῶν νὰ τύχω τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Στέμματος εἰς παραχωρήσεις ὠρισμένας, θιγούσας βαθύτατα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, ἐπραττα τοῦτο ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ὧν κυριωτάτη ἦτο ὅτι ἡ θυσία αὐτῆ, ἡ ὀδυνηρὰ δι' ἡμᾶς, θὰ ἐξαγορασθῆ διὰ παραχωρήσεων τόσον εὐρειῶν ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ. Δύνασθε νὰ ἰσχυρισθῆτε, ὅτι αὐταὶ δὲν θὰ ἐπετυγχάνοντο, ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε τὴν ἐν τούτῳ πολιτικὴν μου, καρὰ ἐκ τῆς ἐκτάσεως, ἣν ἐγὼ ἔδωκα εἰς τὰς ἀντιπαραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅς ἐζήτουν ὡς ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τῶν ἐκ μέρους ἡμῶν παραχωρήσεων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Οὐδὲ δύνασθε ν' ἀργηθῆτε, ὅτι αἱ παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θὰ ἐλάμβανον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου ἔκτασιν πολὺ μεγαλυτέραν. Ἐπεὶ ἐγὼ, ὅπως ἐπιτύχω τὴν εὐρυσιν τῶν παραχωρήσεων τούτων ἡμῶν διατεθειμένος νὰ κάμω ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ὅπως ἐξασφαλισθῆ αὐτῶ καὶ ταύτης ἡ μετοχὴ εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν συμμάχων.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν παραχωρήσεων ἐκείνων, ἐζήτουν τὸν διορισμὸν Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς, ἣ ὁποία θὰ προέβαινε εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μετὰ τὴν διαχάραξιν τῶν ὀριστικῶν ὁρίων τῶν δύο Κρατῶν Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας καὶ τὴν ἐξαγορὰν τῶν περιουσιῶν ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας ὄλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦντες εἰς τὰ παραχωρούμενα ἐδάφη θὰ ἤθελον νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὴν μεγάλην, ἣ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθῆ διὰ τῆς πολιτικῆς μου, τῆς μὴ ἀκολουθηθείσης παρ' ὑμῶν.

Νομίζω, Κύριοι, ὅτι, ἔταν ἔρχεσθε νὰ ὀμιλήτε περὶ τῶν παραχωρήσεων, τὰς ὁποίας ἡμῶν διατεθειμένος νὰ κάμω πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ὅς ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς εὐλαθείας πρὸς τοὺς ἀκούοντας καὶ πρὸς τὴν Βουλὴν, ἔστω καὶ Σύλλογον προκρίτων ἂν τὴν θεωρῆτε, ὅτι ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκθέτετε τὰ γεγονότα ὡς ταῦτα ἔλα-

δον χώραν. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας νὰ λέγη, ὅτι, ἀφοῦ ἡμεθεὶ διατεθειμένοι νὰ παραχωρήσωμεν τὴν Καβάλλαν, τὴν Δράμαν καὶ τὸ Σαρή-Σαμπάν, πρέπει νὰ εἰνέ τις τυφλὸς διὰ νὰ μὴ ἐννοῆ, ὅτι ἡ Βουλγαρία, λαμβάνουσα ταῦτα, καὶ λαμβάνουσα καὶ ἀπὸ τὴν Σερβίαν ὅλας τὰς ἐν Μακεδονίᾳ Σερβικὰς κτήσεις, θὰ καθίστατο καὶ πάλιν ὑπερόγκως ἰσχυρὰ καὶ ἐπικίνδυνος δι' ἡμᾶς. Διότι ἀπὸ τὴν Σερβίαν δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἡ Βουλγαρία παρὰ μόνον τὴν ἀναμφισβήτητον λεγομένην ζώνην, ἣτις ῥητῶς εἶχε συμφωνηθῆ νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διὰ τῆς πρὸ τοῦ πολέμου συνομολογηθείσης Βουλγαροσερβικῆς συνθήκης. Ἡ ἀναμφισβήτητος αὕτη ζώνη εἶχεν ἕκτασιν 10.000 περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἐὰν εἰς τὴν ἕκτασιν ταύτην προσθέσετε τὰς 2.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἃς θὰ παρεχωροῦμεν ἡμεῖς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, καὶ προσθέσετε εἰς ταῦτα ἑτέρας 14.000 τετραγωνικὰ χιλιομέτρα, ἅτινα θὰ ἐλάμβανεν ἢ Ἐθράκη ἢ Βουλγαρία διὰ τῆς γραμμῆς Αἴνου — Μηδείας, εὐρίσχετε ὅτι ἡ Βουλγαρία ἐπρόκειτο ν' αὐξηθῆ κατὰ 25.000 περίπου τετραγωνικὰ χιλιομέτρα, ἦτοι νὰ λάβῃ ἐν συνόλῳ ἕκτασιν 140.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Κατὰ τίνα δὲ τρόπον δύνασθε νὰ ὑποστηρίξετε, ὅτι ἡ ταύτη Βουλγαρία θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος ἀπέναντι Ἐλλάδος, ἢ ὅποια, διὰ τῆς ἐπεκτάσεώς της ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἐν συνόλῳ ἕκτασιν 250.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων;

Τὸ πολιτικὸν ζήτημα. — Ἡ πολιτεία καὶ ἡ διπλωματία.

Ἐξώφλησα ἤδη μὲ τὸν κ. βουλευτὴν ἐκ Κερκύρας. Ἐπιστρέφω εἰς τὸν συμπολίτην μου κ. Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης. Μὲ κατηγορησεν αὐτός ἐπὶ ἐλλείψει εὐλικρινείας, διότι, δεχθεὶς τὴν Κυβέρνησιν ἐμφανιζομένην ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ τῆς εἴπω, ὅτι δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτήν. Ἐπρεπε, λέγει, νὰ δηλώσω τοῦτο, διὰ νὰ γνωρίζῃ ἡ Κυβέρνησις τί ὤφειλε νὰ πράξῃ. Μονονουχὶ ἐγκαλεῖ ὅτι τοὺς παρέσυρα εἰς πλάνην καὶ συνεπῶς ὅτι ἡ εὐθύνη εἶνε ἰδική μου, διότι ἐπὶ τόσας ἡμέρας τοὺς ἔκαμα νὰ παραμένωσιν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ὅτι προσήλθα τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐμφανίσεως τῆς Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς

Βουλῆς καὶ ὠμίλησα, χωρὶς ἀληθῶς ν' ἀπασχολήσω ἐπὶ μακρὸν τὴν Βουλὴν, ἀλλ' ὠμίλησα ἐκθέσας σαφέστατα τὴν γνώμην μου, ἐξηγήσας διατί θὰ συνεργασθῶ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ὑποθέτω ὅτι δι' ὧτων εἶπα κάθε ἄλλο ἐξεδήλωσα ἢ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἢν ἐθεώρουν ὀλεθρίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε δικαίωμα, ταῦτα μανθάνουσα παρ' ἐκείνου, ὁ ὅποιος εἶχεν ἐκδεδηλωμένην ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς, εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ὀρθῶς ἔκρινεν, ὅτι πρὸς διευκόλυνσιν τῶν περιστάσεων ἔτυχε τῆς συνεργασίας ἡμῶν, καὶ ὄχι ἐξ ἐμπιστοσύνης ἡμῶν πρὸς αὐτήν. Ἐάν τις ὑπάρχη ὁ πταίων, δὲν εἶμαι ἐγώ. Ἐγὼ δὲν ἔκρυψα τὴν γνώμην μου περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀλλ' ὁ ἀξιοτίμος συμπολίτης μου ἠθέλησε νὰ μὲ ἐγκαλέσῃ καὶ ὡς ἀντισυνταγματικὸν ἢ ἀντικοινοβουλευτικόν, διότι θέλω δῆθεν νὰ ἐπιρρίψω εὐθύναν εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐξηγήθην σαφῶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου· δὲν θὰ ἐπέμενα δὲ περισσότερον, ἀλλ' εἶνε τόσον σοβαρὸν τὸ ζήτημα, ὥστε δὲν περιτταῦει νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τὰ γενόμενα ὑπάρχει ἐνσαρκωμένη τότε μὲν—κατὰ Φεβρουάριον—εἰς τὸν κ. βουλευτὴν Πατρῶν, σήμερον δὲ εἰς ὑμᾶς Ὑπεύθυνοι τῆς καταστάσεως δὲν εἶνε ἡ Βουλὴ, οὔτε ἄλλος τις ἐκτὸς ὑμῶν, διότι, ὅτε ἐκλήθητε πρὸ εἴκοσιν ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, δὲν εἶπατε πρὸς Αὐτόν, ὅτι δὲν κρίνετε ἑαυτοὺς ἐνδεικνυμένους διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, καὶ ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀναθέσῃ εἰς ὑμᾶς τὴν Κυβέρνησιν, ἐνῶ χθὲς ἡ πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς ἐξέφρασεν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων. Ἐάν οὕτω διευτυποῦτε τὰς ἰδέας σας, τότε κατ' ἀνάγκην ὁ ἀνώτατος Ἄρχων θὰ ἐστρέφετο πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων. Ἄν τὰ πράγματα δὲν ἠκολούθησαν τὴν κατ' ἐμὲ ὀρθὴν γνώμην, ὑπεύθυνοι εἶνε οἱ δώσαντες τοιαύτας συμβουλὰς πρὸς τὸν Βασιλέα.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Χαίρω διὰ τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν δίδετε, διότι νομίζω ὅτι εἶνε διάφορος.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅχι· δὲν εἶνε διάφορος. Ἦ ἀπαντήσω δὲ εἰς τὸν πρῶν συμπολίτην σας κ. Ἀλεξάκη, ὁ ὅποιος μού εἶπεν ὅτι

ὠμίλησα ἀνευλαβῶς καὶ περὶ τοῦ Στέμματος, διὰ νὰ εἶπω ὅτι σαφῶς ὠμίλησα. Εἶπα, ἀπαντῶν εἰς τὸν κύριον βουλευτὴν ἐξ Ἀργολιδοκορινθίας, ὁ ὁποῖος παρενέβαλε τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν συζήτησιν, ὅτι γνωρίζω ὅτι ὁ Βασιλεὺς εἶνε διακεκριμένος στρατηγός, ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ παρατηρήσω, ὅτι εἰς τὸν Βασιλέα οὐδέποτε ἐκ τοῦ πολιτεύματος ἐδόθη ἢ εὐκαιρία τῆς ὑπευθύνου ἀσκήσεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὥστε ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς ἀσκήσιν ὑπευθύνου ἀρχῆς πείραν.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ἡ ἔννοια τὴν ὁποίαν ἐδώσατε εἶνε τελείως ἀντίθετος πρὸς τὴν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ Κυβέρνησις παρισταμένη ἐδῶ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διατί ;

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Διότι ἀποδίδετε εἰς τὴν μὴ ἐμπειρίαν τὴν κοινοβουλευτικὴν τοῦ Βασιλέως τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ τὰς συνέπειας αὐτῆς.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀπήντησα εἰς τὸν κύριον βουλευτὴν, ὁ ὁποῖος. . . .

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Εὐρίσκεισθε εἰς ἀντίφασιν, καθόσον σὰς συνεχάρην μὲν, ὅτε ἀπεδώσατε εἰς ἡμᾶς τὴν εὐθύνην καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτὴν τὴν εὐθύνην τὴν περιορίζετε, καθόσον φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἀναλαμβάνομεν ἡμεῖς παρὰ μόνον διότι ὁ Βασιλεὺς ἐκ τῆς ἀπειρίας τῆς κοινοβουλευτικῆς δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀσκήσῃ ὡς ὄφειλε τὰς προνομίας Του.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅφειλω νὰ σὰς πείσω, διότι ἄλλως θὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος ἀμφιδέλλω ἂν μὲ παρακολουθεῖτε, ὅταν ὀμιλῶ, ὀφείλω νὰ σὰς πείσω, ὅτι πλανᾶσθε. Τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως ἦλθεν εἰς τὸ μέσον διὰ μιᾶς διακοπῆς, δι' ἧς ἠρωτήθην, ἂν ἡ πολιτικὴ μου εἶνε καλυτέρα τῆς τοῦ Βασιλέως καὶ ἂν ὁ Βασιλεὺς δὲν θέλει τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐγὼ εἶπα, ἀπαντῶν εἰς αὐτὰ : Ὅλοι θέλομεν τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα εἶνε ποῖος σκέπτεται καλύτερα. Ἐγὼ λέγω ὅτι ἐγὼ σκέπτομαι καλύτερα. Τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως δὲν θέλω νὰ μοῦ τὴν ἐπικαλεσθῆτε, ἀφοῦ καὶ ἀντικοινοβουλευτικὸν εἶνε τὸ πρᾶγμα.

Ἄλλ' ἐλησμόνησα δυστυχῶς μερικὰς σημειώσεις τὰς ὁποίας ἔχω ἐδῶ διὰ τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος

να ἐγκαταλείψω προσωρινῶς πάλιν τὸν συμπολίτην μου, ἵνα συμπληρώσω ἐν τῷ μεταξύ τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας.

Ἡ συνθήκη μετὰ τῆς Σερβίας.

Ἡ συμμαχικὴ βοήθεια.

Ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας εἶπεν, ὅτι καὶ πάλιν ἐπεκαλέσθη τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας. Ἐγὼ δὲν ἐπεκαλέσθη τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας ἀπόψε, οὔτε καὶ τὴν ἐμνημόνευσα εἰς τὴν ἐπιβουλήν μου τὴν γενομένην κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς νῦν Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Σὰς εἶπά ὅτι ὑποθέσατε ὅτι δὲν εἶχομεν καὶν συνθήκην μετὰ τὴν Σερβίαν ἐλάτε νὰ ἐξετάσωμεν τί εἶνε τὸ συμφέρον μας νὰ πράξωμεν. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀφήσω ἀνανταπάντητον τὴν ἀνακρίβειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεπέσατε. Εἶπετε ὅτι, ἀφοῦ ἐγνώριζα ὑποχρεωτικὴν τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας, διατί ἠρνήθητι νὰ προσέλθω κατὰ Ἰανουάριον 1915 εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε ἀκριβές, διότι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος παρουσιάσθη, συνεννοήθητι μετὰ τῆς Σερβίας ποία θὰ εἶνε ἡ συνδρομή, τὴν ὁποίαν, καλοπίστως ἐφαρμοζομένης τῆς συνθήκης, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὴν Σερβίαν. Καὶ εἶπα ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐκστρατεύσωμεν μέχρι τοῦ Δουνάβου, διότι ἔχομεν τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς κτυπήσων εἰς τὰ πλάγια καὶ θὰ καταστραφῶμεν ἀμφότεροι. Αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀρνήσιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Γ. Θ. ΟΤΟΚΗΣ. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐπίσης ἔχω καθήκον νὰ σὰς ὑπενθυμίσω ὅτι εἶπα ἄλλοτε εἰς τὴν Βουλὴν, εἰς διακοπὴν ἀπαντῶν, ὅτι δὲν εἶνε ἀκριβές ὅτι ἡ Σερβία εἰς ἀναλόγους περιστάσεις ἠρνήθη τὴν πρὸς ἡμᾶς συνδρομὴν τῆς. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τούτου, διότι εἶνε πρόσφατα τὰ λεχθέντα. Ἀλλὰ μοῦ λέγετε ὅτι ἀνεγνώρισα ἐγὼ ἐπίσης, ὅτι θὰ εἶχομεν ὑποχρέωσιν νὰ συνδράμωμεν τὴν Σερβίαν, μόνον ἐὰν ἡ Σερβία διαθέτῃ 150,000 στρατοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅτι δὲ αἱ 150,000 αὗται ἔλειπον, διότι δὲν ἐστάλησαν ἐγκαίρως αἱ πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ

τούτου ζητηθεῖσαι ἐπικουραὶ τῶν δυνάμεων τῆς Συνεννόησεως. Ἄλλ' ἂν θέλετε νὰ ὀμιλήσωμεν ἐπ' αὐτοῦ, σὰς λέγω ὅτι ἠρωτήσαμεν μὲν ἂν θὰ μᾶς ἐδίδοντο 150,000 Ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ ταῦτα μᾶς ὑπεσχέθησαν, ἀλλ' ἡμεῖς ἐδηλώσαμεν εὐθὺς ἀμέσως, ὅτι δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν προσφορὰν ἐν τῷ παρόντι. Σημειώ-
τέον δ' ἀκόμη, ὅτι ἡ Σερβία κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἀντέταξεν 120 χιλ. στρατοῦ, ὥστε δὲν ἔλειπον ἀπὸ τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσιν παρὰ 30,000 στρατοῦ. Ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν θὰ ὀμίλου καθόλου, ἂν δὲν εἶχα νὰ διαμαρτυρηθῶ ἐντόνως καθ' ὑμῶν καὶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου πῶς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς ἐμπειρίας σας καὶ τῆς περιωπῆς σας ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ βῆμα καὶ νὰ με καταγγείλῃ ὡς προκαλέσαντα τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐλαβα ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω ἄλλοτε εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὸ ποίας περιστάσεις ἐγένετο ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ν' ἀναγνώσω μάλιστα εἰς αὐτὴν τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπίσημον ἀλληλολογραφίαν, ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας δὲ ταύτης ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ἀποβίβασις τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην ἐγένετο ὅλως ἀσχέτως πρὸς τὴν προηγουμένως παρ' ἡμῶν ἐρώτησιν πρὸς τὰς Δυνάμεις, ἂν ἦσαν διατεθειμέναι ν' ἀποστείλουν δύναμιν 150,000 ἀνδρῶν, ὅπως συμπράξῃ αὕτη μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Θὰ ἦμεθα εἰς τὴν Σόφιαν!

Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας μὲ ἐρωτᾷ: Ἐπὶ τέλους ἐφθασαν αἱ 150 χιλ., διὰ νὰ τὰς ἔχητε τοῦλάχιστον ἐπικούρους ἐν ἡ περιπτώσει μετείχετε σεῖς τοῦ πολέμου; Πάλιν, σημειώσατε, ἡ αὐτὴ μέθοδος πολεμικῆς ἐναντίον μου. Μολονότι ἡ πολιτικὴ ἡ παρ' ἐμοῦ προταθεῖσα δὲν ἐπετράπη νὰ ἐφαρμοσθῇ διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν Κυρίων τῶν ἀποτελούντων τὴν Κυβέρνησιν, ἐν τούτοις μοῦ ἀπευθύνεται ἡ κατηγορία αὕτη. Ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ δὲν ἐπετράπη νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ πολιτικὴ μου καὶ δὲν εἶχον ὑποχρέωσιν αἱ Δυνάμεις νὰ μᾶς στείλωσι τὰς 150 χιλ. ἀνδρῶν, διατί με μέμφεσθε, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἦλθεν ἀκόμη; Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας

λέγει· βλέπετε τί ήθέλωμεν πάθει, αν με την βραδύτητα της αφίξεως των επικουριών των συμμάχων είχομεν αναμιχθή εις τον πόλεμον; Ο κ. βουλευτής εκ Κερκύρας έχει το δικαίωμα να λέγη τουτο, τον διαβεβαιώ όμως, ότι το μόνον το όποιον θα έκινδυνεύομεν είνε να εύρισκόμεθα όλίγον μακράν της Σόφιας, αν οι Βούλγαροι επέτιθεντο με τας αυτάς δυνάμεις εναντίον των Σέρβων. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Εάν δε ή Βουλγαρία έστρεφε καθ' ήμων ίκανόν μέρος των δυνάμεών της, τότε θα είχομεν απηλλαγμένους και ανακουφισμένους τους Σέρβους εν μεγάλω μέτρω από της Βουλγαρικής πίεσεως και συνεπώς ίκανούς ν' αντιμετώπισουν αποτελεσματικώτερον την από βορρά προσβολήν, απέναντι δε ήμων δέν ήτο δυνατόν να είχομεν Βουλγαρικής δυνάμεις όχι υπερτέρας, άλλ' ούδ' ίσας καν των Έλληνικών, με την ανάγκην την όποιαν ειχεν ή Βουλγαρία να κρατήση τα σύνορά της προς την Ρουμανίαν, με την ανάγκην του να διαθέση εις τα προς την Σερβίαν σύνορά της έστω, και προς άμυναν μόνον, μέρος του στρατού της.

Βέβαια προσπαθούντες, όπως προσπαθείτε επί τόσοσν ήδη χρόνον, να εμβάλητε την απογοήτευσιν εις την ψυχήν του Έλληνικού λαού, προσπαθούντες να καταστρέψετε, αν είνε δυνατόν, το ήθικόν και λαού και στρατού, βεβαίως δύνασθε να μου ειπετε σήμερον, ότι ό Έλληνικός στρατός δέν θα ήδύνατο ν' αντιμετώπιση τον Βουλγαρικόν, άλλ' εγώ έχω το δικαίωμα να ισχυρίζωμαι μετά πεποιθήσεως, ότι, εάν μη ενεφιλοχώρει ή παρέμβασίς σας, αν διεξήγοντο τα πράγματα όπως έσχεδιάσα αυτά, αν είχομεν κοινήν την κατεύθυνσιν προς τα έξωτερικά πράγματα, όπως και κατά το 1912, έστω και με τας έσωτερικάς διαμαρτυρίας και τους φόβους ύμων, αν δέν ενεβάλλομεν τον κλονισμόν εις την έθνικήν ψυχήν, αν είχομεν, όπως και θα είχομεν, Διάγγελμα του νικητού Βασιλέως προς τον Έλληνικόν στρατόν, παρορμώντος αυτόν εις νέους αγώνας, δυστυχώς αναποτρέπτους, βεβαίως, διά να ειπω το ελάχιστον, ισχυρίζωμαι ότι έδικαιούμεθα ν' αποδλέπωμεν μετ' έμπιστοσύνης εις την έκδασιν αγώνος, εις τον όποιον θα είχομεν ν' αντιμετώπισωμεν ίσας Βουλγαρικής δυνάμεις και ανωτέρας κατ' αριθμόν δυνάμεις Βουλγαρικού στρατού θα

ἠδύνατο νὰ καταπολεμήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος πρὸ δύο μόλις ἐτῶν εἶχε νικήσει εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν τὸν Βουλγαρικόν, τὸν ὁποῖον εἶχε νικήσει μέχρι τῶν παλαιῶν Βουλγαρικῶν συνόρων. Ἄλλὰ δὲν δύνασθε ν' ἀμφισβητήσετε, ὅτι τοῦλάχιστον θὰ διεξῆγε τὸν πόλεμον νικηφόρος ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, τῆς ἀντιμετώπισεως δηλαδὴ ἴσων κατ' ἀριθμὸν δυνάμεων. (Χειροκροτήματα). Ὅτε δὲ ἔχετε ὑπ' ὄψει, ἀξιότιμε κ. βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, ὅτι αἱ πληροφορίες αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐδίδοντο, ὅτι ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Σερβίας θὰ γίνῃ μὲ 800,000 στρατοῦ, μὲ 600,000 ἢ τοῦλάχιστον μὲ 500,000 ὅτε ἔχετε δεδομένον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι αἱ πληροφορίες αὗται δὲν ἦσαν ἀνακριβεῖς καὶ ὅτι ἄλλαι πληροφορίες, τὰς ὁποίας εἶχομεν ἀπὸ ἄλλας πρωτευούσας, ἀμέσως ἐπίσης ἐνδιαφερομένας καὶ δυναμένας ἀριστα νὰ γνωρίζουν τὰ πράγματα, δὲν συμφωνοῦν μὲ αὐτάς, ὅτε ἔχετε, λέγω, ταῦτα ὑπ' ὄψει καὶ ὅτε ἠξεύρετε ὅτι ὁ στρατός ὁ Αὐστρογερμανικός, ὁ ὁποῖος ἐπετέθη κατὰ τῶν Σέρβων, δὲν ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Σερβικὸν στρατὸν, τὸν ὁποῖόν ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετώπισῃ, τότε δὲν εὐρίσχετε τολμηρὸν νὰ ἐρχεσθε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου καὶ νὰ διχθεβαιώνετε τὸν λαὸν καὶ τὴν Βουλίην, ὅτι ἡ παρέμβασις σας πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἰδικῆς μας πολιτικῆς ἔσωσε σήμερον τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ κατὰστροφῆς, διότι ἀδιαφορεῖτε διὰ τὸ μέλλον;

Δ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ. Ποῖος ἔδωκε τὰς πληροφορίες, κ. Πρόεδρε;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶνε ὑπηρεσιακαὶ πληροφορίες, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν νομίζω ὅτι δικαιοῦμαι νὰ εἶπω ἄλλο τι εἰς τὴν Βουλίην. Λέγω μόνον ὅτι ὑπῆρχον ἀντιφατικαὶ ἐντελῶς πληροφορίες ἀπὸ τὰς δύο πρωτευούσας τῶν δύο ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων, ἐντελῶς ἀντιφατικαὶ πληροφορίες, καὶ ἀπεδείχθησαν ἀκριβεῖς ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι παρίστανον κατωτέραν τὴν δύναμιν, ἢ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Σερβίας.

**Ἡ ἔνοπλος οὐδετερότης
Ὁ πόλεμος ἀναβάλλεται μόνον.**

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας εἶπεν ὅτι κίνδυνοι ὑπάρχουσι, ἀλλ' ὁ μόνος τρόπος νὰ τοὺς ἀπορύγωμεν εἶνε ἡ ἔνοπλος οὐδετερό-

της. Σας εἶπε καὶ μίαν γνώμην ἄλλην, ὅτι διὰ τῆς ἐνόπλου οὐδετερό-
τητος ἤμποροῦμεν νὰ κατορθώσωμεν σήμερον ν' ἀποφύγωμεν τὸν
πόλεμον. Ἄν ὅ,τι ἐπιδιώκετε εἶνε ἀπλῶς ἡ ἀποφυγὴ τοῦ πολέμου
σήμερον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διὰ τῆς
πολιτικῆς σας ἐπιτυχάνεται τοῦτο πιθανώτατα. Δὲν λέγω ὅτι εἶνε
ἀπολύτως βέβαιον· δὲν λέγω ὅτι ἡ Βουλγαρία συντρέφουσα τὴν Σερ-
βίαν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτεθῆ ὕστερον καθ' ἡμῶν. Δὲν ἴβε-
βαιῶνω τοῦτο, ἀλλὰ δέχομαι ὡς ἐνδεχόμενον, ὅτι ἡ Βουλγαρία, κου-
ρασμένη ἐκ τοῦ πολέμου καὶ συνεχομένη ἴσως ἄλλοθεν, δὲν θὰ ἐπι-
τεθῆ καθ' ἡμῶν σήμερον. Ἄλλὰ ποῖον θὰ εἶνε τὸ κἀτόρθωμά σας;
Εἶνε ἄξιον τοῦ κόπου νὰ ἔχετε ἐπεστρατευμένον τὸν Ἑλληνικὸν
λαὸν ἐπὶ μῆνας μακροῦς, ὅσοι θὰ χρειασθοῦν διὰ νὰ λήξῃ τῆς
Βαλκανικῆς ἡ ἐμπόλεμος ὑπόθεσις—διότι δὲν ὑποθέτω νὰ πιστεύετε
καὶ σεῖς τὰ ἀναγραφόμενα εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι θὰ λήξῃ ὁ Βαλκα-
νικὸς ἀγὼν ἐντὸς 15 ἡμερῶν—θὰ εἴμεθα ἐπεστρατευμένοι ὅσον οἱ
Βούλγαροι, φθείροντες τὰ οἰκονομικὰ καὶ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Χώ-
ρας, διὰ νὰ ἔχετε τί; Διὰ νὰ μὴ σας ἐπιτεθῆ σήμερον ἡ Βουλγαρία,
ἀλλὰ διὰ νὰ παριστάμεθα μὲ ὄλας τὰς τιμὰς ἑπαρουσιάζοντες ὅπλα
εἰς τὴν Βουλγαρίαν, μεγεθυνομένην εἰς βάρος τῆς συμμάχου μας,
καὶ εἰς βάρος ἐπομένως ἡμῶν! (Χειροκροτήματα)

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας σας εἶπεν, ὅτι εἶνε ὑπερήφανος
διότι κληθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν συνετέλεσε καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν μὴ
ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς μου. Βέβαια πιστεύω ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς
ἀξιότιμοις συναδέλφους του, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Κυβέρνησιν, ὁ
δικαιούμενος νὰ εἶνε περισσότερον ὑπερήφανος εἶνε ὁ ἀξιότιμος βου-
λευτὴς Κερκύρας, διότι, χωρὶς νὰ τὸ προσδοκᾷ, ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν
καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἐφθασε μετὰ τόσα ἔτη νὰ ἴδῃ τὴν πολιτικὴν,
τῆς ὁποίας ἐγένετο εἰσηγητὴς πρὸ πολλῶν ἐτῶν, κατορθώουσαν νὰ
ἐφαρμοσθῆ πράγματι, ἂν ὄχι ἀπὸ διαθέσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ'
ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας ἐνόμισε
πάντοτε, παραγνωρίζων καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος
καὶ ὅλην τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐθνικῆς
παλιγγενεσίας, καὶ ὅλην τὴν ἱεράδοσιν τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δι-
πλωματικὴν τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ στρέψῃ,

τὰ βλέμματά της ἀπὸ τῶν Μεσογειακῶν Δυνάμεων εἰς τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας. Καὶ ὅτε, μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἔτυχε νὰ συναντηθῶμεν εἰς ἐπίσημον ὥραν καὶ τῷ εἶπα : βλέπετε ἂν ἤμεθα σύμμαχοι μὲ τὴν Γερμανίαν, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, ὅτι θὰ ἐδλέπομεν καταστρεφόμενας ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὴν πρωτεύουσάν μας, αἱ ὁποῖαι κείνται εἰς τὰ παράλια, ὅτι θὰ ἐδλέπομεν τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν μας ἐξαφανιζομένην ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς Γῆς, ὅτι θὰ ἐκινδυνεύομεν ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν παραλίων μας, ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας ἔμεινεν ἀναπολόγητος, ὅτε τοῦ ἔλεγον ταῦτα. Ἀλλὰ σήμερον εἶνε εὐχαριστημένος, διότι κατορθώνει, χωρὶς νὰ ὑποστῇ ἐκεῖνα, νὰ φθάσωμεν ὄχι, ἐπαναλαμβάνω, ἐν τῇ προθέσει τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν, ὅπως ἐξήγησα ἀπὸ τοῦ βήματος, νὰ πλησιάζωμεν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην. Περιμένει τὴν σωτηρίαν ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας ἀπὸ τῶν μεσευρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται, ὄχι νὰ μεγαλυνηθῇ, ἀλλ' οὔτε νὰ ζήσῃ κἂν οἷα εἶνε σήμερον, εὐρισκομένη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κρατούσας τῆς θαλάσσης Δυνάμεις.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Δὲν ἐσκέφθημεν τοιοῦτον.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐχώρισα τὴν Κυβέρνησιν. Ἡξεύρω ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐν τῷ συνόλω τῆς δὲν ἀκολουθεῖ φιλογερμανικὴν πολιτικὴν.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Κανείς.

Ἡ Γερμανία θὰ ὑποκύψῃ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Παρακαλῶ, μὴ γίνεσθε δικηγόρος τῶν ἄλλων. Ἐξηγῶ τὴν ψυχολογίαν τοῦ κ. βουλευτοῦ Κερκύρας καὶ ἰσχυρίζομαι, ὅτι ἡ πολιτικὴ ὑμῶν, χωρὶς νὰ θέλετε νὰ τὴν καταστήσετε φιλογερμανικὴν, διότι τὴν θεωρεῖτε χρήσιμον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις δυστυχῶς ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικῶς τὰ συμφέροντα τῶν μεσευρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας εἶπε καὶ ἐν ἄλλο πρᾶγμα. Δὲν βλέπετε, λέγει, ὅτι δι' αὐτῆς τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος, ἐὰν κατορθώσωμεν, ὡς λέγω ἐγὼ, νὰ ἐξαντλήσωμεν τὴν

Χώραν οικονομικῶς, θὰ κατορθώσωμεν ἕμως τοῦλάχιστον ν' ἀποτρέψωμεν σήμερον τὸν πόλεμον; Δὲν ἀρκεῖσθε εἰς αὐτό, εὐλογημένοι, παρὰ θέλετε νὰ σκέπτεσθε καὶ δι' αὔριον ἢ μεθούριον; Καὶ εἶνε ἔργον ἡμῶν τῶν πολιτικῶν νὰ σκεπτόμεθα δι' αὔριον ἢ μεθούριον;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον ἐγώ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μάλιστα. Ἴδου τί εἶπετε, καὶ παρακαλῶ νὰ προσέξητε, ὅταν θὰ κάμετε διόρθωσιν τῆς ἀγορεύσεώς σας· «Τὸ μέλλον κανεὶς δὲν δύναται νὰ προῖδῃ».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον τοῦτο καὶ εἶμαι σύμφωνος. Πρὸ ὀλίγου καὶ σεις δὲν εἶπετε, ὅτι κανεὶς δὲν δύναται νὰ προῖδῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου; Λοιπὸν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπετε σεις εἶνε ὀρθόν, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγω ἐγὼ δὲν εἶνε ὀρθόν;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τίνος πολέμου εἶπα ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προῖδῃ τὰ ἀποτελέσματα;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπα πρὸ ἡμερῶν, ὅτι κανεὶς δὲν δύναται ἀσφαλῶς ἀπὸ σήμερον νὰ προῖδῃ ποῖα θὰ εἶνε ἡ τύχη τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὃ ὁποῖος διεξάγεται ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων ομάδων. Ἄλλὰ δι' ἐμέ, λαμβάνοντα ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἀφοῦ ἡ Γερμανία δὲν ἐνίκησεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οἱ σύμμαχοι δὲν ἦσαν παρεσκευασμένοι ἐπαρκῶς ὅπως ἀντιμετωπίσωσιν ἕνα τοιοῦτον ἀγῶνα, δὲν ἔμπορεῖ παρὰ δι' ἐμέ ἡ λύσις νὰ φαίνεται εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τῶν συμμάχων. Κατὰ τί σᾶς δικαιολογεῖ τοῦτο, ὥστε νὰ εἶπετε, ὅτι τὸ μέλλον δὲν δύναται τις νὰ τοῖ προῖδῃ; Τὸ ὅτι εἶπον ἐγώ, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ἴδῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔλου πολέμου ἐν τῇ ἔλῳ θεάτρῳ, εἰς τὸ ὅποιον ἐξελισσεται, νομίζετε ὅτι τοῦτο σᾶς δικαιολογεῖ, ἵνα σᾶς ἐπιτραπῇ νὰ εἶπετε, ὅτι ἀρκεῖσθε διότι σφίζετε τὴν σήμερον, ἀποφεύγοντες τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὑφιστάμενοι τῆς συνεπέως μιᾶς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, τὴν ὅποیان ἔχετε;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Μοῦ ἀποδίδετε λέξεις καὶ ἰδέας, τὰς ὁποίας δὲν εἶπον.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὰς εἶπετε.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ὅχι.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὰς εἶπετε, καὶ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὰς εἶπω...

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν ἔχετε κανέν δικαίωμα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ... ὅτι δὲν σὰς ἐπετρέπετο νὰ εἶπετε ὅτι: «Ἀρκούμεθα εἰς τὸ ὅτι ἐξασφαλίζομεν τὴν σήμερον ἀποφεύγοντες τὸν πόλεμον, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ μέλλον οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ προΐδῃ».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἐγὼ εἶπον, ὅτι σφίζομεν τὴν Ἑλλάδα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐχω τὸ δικαίωμα νὰ σὰς εἶπω, ὅτι ὁ μὴ δυνάμενος εἰς τοιαύτας κρίσιμους περιστάσεις νὰ προΐδῃ τὸ μέλλον δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναλαμβάνῃ τὰς εὐθύναις τῆς ἀρχῆς. (Χειροκροτήματα· εὐγε, εὐγε). Δὲν δύνασθε ἐν μέσῳ μιᾶς παγκοσμίου κρίσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν κρίνονται αἱ τύχαι βλαπτικῶν ἐθνῶν, ἰδιαιτάτα δὲ ὑπὲρ πάντων τὰ ἄλλα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὐ μόνον τοῦ Κράτους ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, δὲν δύνασθε εἰς τοιαύτην στιγμήν νὰ ἔρχεσθε εἰς τὴν Βουλὴν καὶ νὰ λέγετε πρὸς αὐτήν, ὅτι ἀρκεῖσθε ἀποφεύγοντες ἓνα πόλεμον ἀναπότρεπτον, —διότι οὐδεὶς αὐτὸ ἠμφισβήτησεν, ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε ἀναπότρεπτος κατὰ τῆς Βουλγαρίας—, ὅτι ἀρκεῖσθε, λέγω, ὅτι ἀποφεύγετε σήμερον τὸν πόλεμον, διότι τὴν αὔριον δὲν εἴσθε ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν προΐδετε.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τὰ λέγετε σεῖς αὐτὰ καὶ ὄχι ἐγώ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅταν συντελήτε διὰ τῆς πολιτικῆς σας εἰς τὸ νὰ δημιουργήσωμεν μιᾶν ὀγκώδη Βουλγαρίαν παρὰ τὰ σύνορά μας...

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον ἐγὼ τί θὰ καταρτισθῇ; Δὲν εἶπον ἐγὼ ὀγκώδης.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Αὐτὸ τὸ λέγω ἐγώ.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Κατὰ τὰς ἰδέαις τὰς ἰδικὰς σας. Κατὰ τὰς ἰδέαις μου δὲν θὰ γίνῃ ὀγκωδιστάτη ἡ Βουλγαρία. Αὐτὴ εἶνε ἡ διαφορά μας.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εὐχομαι, κύριε βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, τὰ πράγματα, ν' ἀποδείξουν, ὅτι ἐγὼ πλανῶμαι εἰς τὰς προβλέψεις μου καὶ ὅτι σεῖς βλέπετε ὀρθῶς. Ἄλλ' ἐγὼ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὰς εἶπω, ὅτι τυφλώτιτε σήμερον, ἂν δέχεσθε ὅτι, συντριβομένης τυχὸν τῆς Σερβίας καὶ καταλαμβανούσης τῆς Βουλγαρίας τὸ μέγιστον μέρος τῆς Σερβικῆς Ἐπικρατείας, εἶνε εὐκολόν, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ τελικὴ ἔκβασις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ν' ἀπομακρυνθῇ ἡ Βουλ-

γαρία ἀπὸ τῶν μερῶν ἐκείνων, τὰ ὅποια αὐτὴ θὰ ἔχη καταλάβει, ἄνευ πραγματοποιήσεως τῶν ἐπιμόνων ἐδαφικῶν ἀξιώσεων της. Νομίζετε ὅτι κατὰ τὴν λήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε, θὰ ἐπιτρέψωσιν οἱ λαοὶ τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι μετέχουν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐξαντλητικοῦ, νὰ σημειώσουν τὴν ὑπογραφήν τῆς εἰρήνης μὲ τὴν ἔναρξιν νέου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ νὰ τὴν ἐξαναγκάσουν ν' ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων, τὰ ὅποια αὐτὴ διεκδικεῖ ;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ διόλου τοιαύτῃ ἀνάγκη.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐγὼ σὰς λέγω ὅτι δὲν θὰ εἶνε δυνατὴ τοιαύτῃ ἐνέργεια.

Σὰς ἐπαναλαμβάνω δ' ὅτι, ἐξακολουθῶντες τοιαύτην πολιτικὴν, τοῦτο καὶ μόνον ἐξασφαλίζετε : Τὸν καταρτισμὸν μιᾶς ὀγκώδους Βουλγαρίας, ἢ ὁποῖα, πρὶν ἐορτάσωμεν τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, θὰ ἔχη ἐπιτεθῆ κατ' ἡμῶν, ὄντων στρατιωτικῶς ἀσθενεστέρων, ἀφίλων δὲ καὶ ἄνευ συμμάχων. Δὲν γνωρίζετε ἴσως, κύριε βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, ὅτι μόνον τὸ γεγονός τῆς εἰσβολῆς εἰς τὸ Μακεδονικὸν ἔδαφος τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ φέρει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν λιποταξίαν δεκάδων χιλιάδων μαχητῶν ἐκ τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ὡστε ἔχετε, καὶ διαρκῶντος τοῦ πολέμου, στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Βουλγαρίας, διότι τῆς ἐπετρέψατε ἀκώλυτον τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας.

Ἐλπίζω νὰ ἐξήντησα ἔλα τὰ θέματα τῆς διαφωνίας μας μὲ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν ἐκ Κερκύρας. Θὰ παρεκάλουν τὴν Βουλὴν, ὅπως στέρξῃ εἰς διακοπὴν 10 λεπτῶν, διότι εἶμαι κουρασμένος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Διακόπτεται ἡ συνεδρίασις διὰ δέκα λεπτά.

(Μετὰ τὴν διακοπὴν)

“Οὐδέποτε ὑπῆρξα ἀντικοινοβουλευτικός.”

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ διακοπεῖσα συνεδρίασις. Ὁ κ. Βενιζέλος καλεῖται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μοῦ ὑπολείπεται ν' ἀπαντήσω διὰ βραχέων εἰς τὸν ἀξιότιμον συμπολίτην μου καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκφράσω τὴν

ἀπορίαν μου πῶς, μὴ παριστάμενος ἐκεῖνος εἰς τὴν Βουλὴν κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν τοῦ ἐπεισοδίου, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ κρίνῃ αὐτὸ ἐξ ὀνόματος τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ πῶς κοινοβουλευτικὸς ἀνὴρ τόσο ὀρθοδόξων παραδόσεων, ὅσον εἶνε ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀττικῆς κύριος βουλευτής, εὐρῆκεν ὅτι ἦτο ὑπερβολικὴ ἢ ἀξίωσις τῆς Βουλῆς, ζητούσης νὰ δηλώσῃ ὁ ἀρμόδιος κ. Ὑπουργός, ὅτι λυπεῖται διὰ τὸ ἐπεισῶδιον τὸ προκληθὲν ἐκ τῆς φράσεως ἐκείνης, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος, ὅτι λυπεῖται, διότι παραφερθεὶς ἀπῆλθε τῆς αἰθούσης, θεωρήσας τὴν Βουλὴν ὑπεύθυνον διὰ τὸ ἐπεισῶδιον, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδένα σκοπὸν νὰ προσβάλῃ τὴν Βουλὴν. Ὁ μὲν ἐπιτρέψῃ ἀκόμη νὰ παρατηρήσω, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω πῶς θὰ συμβιδάσω καὶ τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐξ Ἀττικῆς καὶ ὅλης τῆς Κυβερνήσεως τὴν πολιτείαν, ζητούσης, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ἀληθὴς αἰτία, τὴν πρόκλησιν κυβερνητικῆς κρίσεως, πῶς δύναμαι νὰ συμβιδάσω ταύτην τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς πρὸς τὴν δικηρύξιν τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας, λέγοντος ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶνε ἡ τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος. Πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι προκαλεῖ νέαν κυβερνητικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία δύναται ν' ἀγάγῃ πάλιν εἰς ἐκλογάς, καθ' ἣν στιγμήν ἡ Κυβέρνησις δι' ἑνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς δηλοῖ, ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτῆς εἶνε πολιτικὴ ἐνόπλου οὐδετερότητος, ἐπομένως τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐκλογαί;

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν κατανωσὶ νὰ εἶνε ἴσως ἐσωτερικὰ ζητήματα μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, | μέχρι τοῦλάχιστον τῆς στιγμῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐκαλεῖτο ὁ λαὸς νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην του ἐπ' αὐτῶν. Ἄλλὰ θὰ ἤθελον νὰ ἐρωτήσω τὸν ἀξιότιμον συμπολίτην μου: Τίνα λόγον εἶχε νὰ μοῦ ὑπομνήσῃ, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς πενταετοῦς περιόδου ἀρχῆς μου ἀπῆλαυσα τῆς διαρκοῦς ἐμπιστοσύνης τοῦ Στέμματος, τὴν ὁποίαν τάχα ἐλησμόνησα δι' ὅσων εἶπα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου; Τί κοινὸν μεταξὺ τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν μοῦ παρεῖχε τὸ Στέμμα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς μου, πρὸς τὰς ὀμίλιας μου ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὴν ἐσπέραν ταύτην, καὶ πρὸς τὰ ζητήματα τὰ ὁποία μᾶς χωρίζουν τὴν ἐσπέραν ταύτην; Μοῦ εἶπετε ὅτι τὸ ἐλησμόνησα. Διὰ τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἐνθυ-

μηθῶ; Καὶ διὰ τίνα ἰδιαίτερον λόγον ἠδύνασθε νὰ μοῦ ὑπενθυμίσετε τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτὴν, τὴν τόσον μακρὰν καὶ τόσον τιμητικὴν, ἀφοῦ τοῦλάχιστον δὲν εἶχετε νὰ ὑπαινιχθῆτε ἄν, ὅτι ἐγὼ ἐστηρίχθην εἰς ταύτην μονομερῶς διὰ νὰ μείνω εἰς τὴν ἀρχὴν, ἀφοῦ εἶπε γνωστόν, ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Στέμματος μοῦ ἐδόθη ἀμέριστος ἀληθῶς, ἀλλὰ μοῦ ἐδόθη ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἀπολαμβάνω τῆς ἀμερίστου λαϊκῆς ἐμπιστοσύνης;

Ἄλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω καὶ ἐν ἄλλο ἀκόμη πῶς ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μου ἐθεώρησεν εὐθετον τὸν χρόνον νὰ μὲ κατηγορήσῃ ἐπὶ δεσποτισμῷ—ἐμέ!—ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον ἀπηρεσώλησε τὴν ἐσπέραν ταύτην τὴν Βουλὴν. Ἔχει κανὲν παράδειγμα ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μου, ὅτι ἐγὼ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς μου ἐπὶ 4 1)2 ἔτη, ἔχων τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς παμφηφίας σχεδὸν τῆς Βουλῆς, ἕκαμα κατάχρησίν ποτε τῆς ἐξουσίας αὐτῆς διὰ ζητήματα ἀνάλογα, διὰ νὰ περιφρονήσω, ὅχι τὴν Βουλὴν, ἀλλ' ἕνα κἀν βουλευτὴν; Καὶ ὀνομάζει δεσποτισμὸν τὴν ἀμέριστον αὐτὴν ὑποστήριξιν, μὲ τὴν ὁποίαν μὲ περιέβαλλεν ὁ λαὸς ἐπὶ 4 1)2 ἔτη;

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. *Αὐταρχικός*, εἶπον.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. *Αὐταρχικός*; Ἐὰν *αὐταρχικός* δὲν σημαίνει *δεσποτικός*, τότε τί θὰ σημαίνει; Πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν εἰς κανένα λεξικὸν τῆς νεωτέρας γλώσσης, τὸ ὁποῖον καὶ δὲν ἔχομεν. Τότε μένει εἰς ἐμὲ ἡ σημασία τῆς λέξεως *ἀκατανόητος*.

Ἄλλὰ ταῦτα εἶπε τὰ δευτερεύοντα. Ὅπου κυρίως θέλω νὰ ἐλθω εἶπε τὸ σημεῖον τῆς ἀγορεύσεως τοῦ ἀξιότιμου συμπολίτου μου, ὅπου ἠθέλησεν, ἀντιμετωπίζων τὰς δυσχερείας τῶν σημερινῶν περιστάσεων καὶ τοὺς κινδύνους αὐτῶν, νὰ ἐπιρρίψῃ ταύτας εἰς ἐμὲ ἐξ ἀφορμῆς τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Τῆς Βουλγαρίας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὅσα ἐλέχθησαν μὲ τὴν συνθήκην τῆς Σερβίας μοῦ εἶπετε:—Τί ἐπικαλεῖσθε τὴν συμμαχίαν; Καὶ ἄλλοτε δὲν σὰς τὰ εἶπον ἐγώ...!

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας σὰς ὑπέμνησα...

**Ἡ πολιτικὴ τοῦ 1912.—Καὶ τότε διεφώνει
ὁ παλαιὸς πολιτικὸς κόσμος.**

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ... Τὰ ἀποτελέσματα; Ἀκριβῶς ἐκεῖ θὰ ἔλθω. Θέλω νὰ ἔλθω εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, εἰς τὴν πολιτικὴν ὑμῶν, ὁ ὅποιος, ἂν ὑπὸ τοῦ πατριωτισμοῦ σας ἐθεωρήσατε ἐπιβεβλημένον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας νὰ σιωπήσετε καὶ περιεβάλετε τὴν τότε Κυβέρνησιν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ὅλης Βουλῆς, δὲν ἐδιστάσατε ὅμως, παρελθόντος τοῦ πρώτου πολέμου, κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ δευτέρου—ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα τοῦτο—νὰ μὲ κατακρίνετε διότι ἔκαμα τὸν πρῶτον πόλεμον ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Σλαυικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου! Καὶ ἐδῶ ἤθελον νὰ ἔλθω. Διότι θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ ὑπόμνησις αὐτῆ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, τὰς ὁποίας καὶ τότε ἀνεπτύξατε, εἰς τίποτε ἄλλο δὲν καταλήγει, παρὰ εἰς τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπίκρισιν τῆς πολιτικῆς μου, ἡ ὁποία ἤγαγεν εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὸν δευτερον πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ ὁποία μετέθεσε τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Νέστον. Ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀττικῆς βουλευτῆς καὶ τότε εἶχε τὴν πολιτικὴν του, τὴν ὁποίαν δὲν ἀνέπτυσεν, ἀληθῶς, ἀρχομένου τοῦ πρώτου πολέμου, ἐκ πατριωτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐξέθηκεν εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ δευτέρου πολέμου. Ἡ πολιτικὴ του ἦτο καὶ τότε ἡ αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον. Καὶ τότε ἤθελε πολιτικὴν ἐνόπλου οὐδετερότητος, καὶ τότε, ἐνθυμείσθε, ὅτε τὸν ἠρώτησα τί ἔπρεπε νὰ κάμωμεν, μοῦ ἀπήντησε : Νὰ μείνωμεν ἰστάμενοι, ἀναμένοντες τὴν κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ ἐπεμβῶμεν. Καὶ ἐνθυμείσθε τί τοῦ εἶπα : Τί σημασίαν θὰ εἶχε τότε νὰ μείνωμεν ὄχι ἐπὶ μῆνας ἐπεστρατευμένοι, κατὰ τὰς παλαιὰς ἀντιλήψεις μας, καὶ καρδοκοῦντες, ἀλλὰ νὰ μείνωμεν μὴ ὀρμῶντες εἰς τὸν πόλεμον μόνον δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ὅποτε θὰ εἶχομεν τὴν κατοχὴν τὴν Βουλγαρικὴν ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης προηγούμενην ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας κατοχὴν ; Πῶς θέλετε λοιπὸν νὰ μὴ καταλαμβάνωμαι σήμερον ὑπὸ ἀληθοῦς ἀπογορητέως βλέπων ὅτι εἰς τὰς κυβερνητικὰς τάξεις κρατοῦσιν ἀκόμη αἱ ἴδιαι ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πρώτου πολέμου κατὰ

τῆς Τουρκίας καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ δευτέρου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας; Καὶ αἱ ἀντιλήψεις αὐταὶ δὲν εἶνε ἀντιλήψεις μόνον τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου μου, εἶνε ἀντιλήψεις δυστυχῶς τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, τοῦλάχιστον τοῦ ἐν ζωῇ ἀκόμη εὐρισκομένου—διότι βεβαίως πρέπει νὰ ἐξαιρέσω μίαν φυσιογνωμίαν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐξεχουσῶν, τὴν τοῦ μακκρίτου Τρικούπη— ἢ πολιτική, λέγω, αὕτη εἶνε ἡ πολιτικὴ τοῦ παλαιοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ σήμερον ἀκόμη ζῶντος καὶ ὄρωντος ἐν τῇ πολιτικῇ· εἶνε ἡ πολιτικὴ τῆς λαμπρᾶς ἀπομονώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν κανένα φίλον καὶ κανένα σύμμαχον, ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν πάντας ἐχθρούς! Ἐὰν καὶ τότε, Κύριοι, ἦσθε ὑμεῖς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καμμίαν δὲν ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι δὲν θὰ ἐτολμᾶτε νὰ προέλθετε εἰς συμμαχίαν μετὰ τὴν Βουλγαρίαν, ὅτι δὲν θὰ ἐτολμᾶτε νὰ προέλθετε εἰς πόλεμον ἐν συμμαχίᾳ κατὰ τῆς Τουρκίας, διότι θὰ ἐφοδεύσθε τὸν ἐνδεχόμενον πόλεμον μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ, μὴ τολμῶντες ταῦτα νὰ πράξετε, θὰ εἴχετε τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη εὐρισκομένην εἰς τὰ σύνορα τὰ πρὸ τοῦ 1913, ἐνῶ θὰ εἴχετε τὰ Σλαβικὰ Κράτη τοῦ Αἴμου ἐκτείνοντα, ἐπαναληψάνω, τὰ ὄρια των μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων. (Ζωηρὰ χειροκροτήματα).

Ἡ λύσις τοῦ ψυχολογικοῦ προβλήματος.

Ἀπὸ τοῦ Νέστου εἰς τὸν Μαιάνδρον.

Καὶ μοῦ δίδεται τοιουτοτρόπως, Κύριοι, ἡ εὐκολία πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ψυχολογικῆς καὶ ὅλης τῆς πολιτικῆς ἰδεολογίας τοῦ σημερινοῦ κυβερνητικοῦ καθεστώτος, ἐκεῖνων οἱ ὅποιοι μετὰ ἡλεγχον καὶ τότε, διότι ἐτόλμων, ἐμπιστευόμενος εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, νὰ λάβω μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Τουρκίας ἀνευ προσυμφωνίας περὶ τῆς διανομῆς. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι μετὰ ἡλεγχον τότε, καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ μετὰ ἐλέγχωσιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου! Εἶνε οἱ ἴδιοι, φυσικά, οἱ ὅποιοι δὲν τολμῶσι νὰ προῖδωσιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἡ φθάσασα τόσον παραδόξως, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις των, μέχρι τοῦ Νέστου, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκταθῇ καὶ μέχρι τοῦ Ἐδρου ἀφ' ἑνός, καὶ μέχρι τοῦ Ἐρμου καὶ τοῦ Μαιάνδρου ἀφ' ἑτέρου. (Χειροκροτήματα). Εἶνε βεβαίως γινῶμαι, καὶ γινῶμαι, σεβασταί, ὡς

πᾶσα γνώμη ἀπὸ καλῆς πίστεως. Ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω ὅτι, ὅτε αἱ γνώμη αὗται ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν βύσανον τῆς πραγματικότητος καὶ ὅτε τὰ ἀποτελέσματα τὰ μέχρι σήμερον εἶνε τοιαῦτα, οἷα ἐμφανίζονται, πρέπει νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς μονονουχὶ ἐθελουφλοῦντα τὸν θέλοντα ἀκόμη νὰ ἐπιμένῃ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ κάμωμεν τὸν πόλεμον τοῦ 1912 μὲ τοιοῦτους συμμαχοὺς, διότι μετὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας θὰ ἦρχετο πόλεμος κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἴσως καὶ δεύτερος πόλεμος κατὰ τῆς Βουλγαρίας!

Ἀλλὰ μήπως, Κύριοι, ἔχετε ἀνακαλύψει καμμίαν μέθοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ Ἑλλάς ἢ μέχρι τῶν συνόρων τοῦ 1912, ἢ Ἑλλάς ἢ λακτιζομένη καὶ κολαφιζομένη καθ' ἑκάστην, ἠδύνατο δι' οἰασδήποτε ἐσωτερικῆς ἀναπλάσεως νὰ δημιουργήσῃ μίαν τοιαύτην στρατιωτικὴν δύναμιν, ὥστε μόνῃ αὐτῇ, ἄνευ συμμαχίας πρὸς τοὺς συνοίκους λαοὺς, ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας, ὅπως μόνῃ αὐτῇ λύσῃ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα κατὰ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας; Ἡ μήπως συμμερίζεσθε τὴν γνώμην ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν πρῶτον πόλεμον καὶ μετὰ τὸν δεύτερον πόλεμον ἀπωλοφύροντο διὰ τὴν συμφορὰν τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ἢ Ἑλλάς, ἢ ὁποία ἔκαμε δύο πολέμους, οὐδὲν ἄλλο κατορθώσασα πᾶρὰ νὰ ἐξασθενίσῃ τὸν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμόν; Διότι καὶ τοῦτο ἐλέχθη, Κύριοι, ὅτι ἐξησθένησεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Τουρκίᾳ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτήν, μάλιστα μετὰ τὸ Νεοτουρκικὸν καθεστῶς, θὰ ἠδύνατο ν' ἀναπλάσῃ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ὑπὸ Ἑλληνικὴν μορφήν νέαν καὶ νὰ μᾶς δημιουργήσῃ νέαν ἐξέλιξιν ὁμοίαν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἐὰν τοιαύτας θεωρίας ἐλέγετε, θὰ ἦσθε μᾶλλον δεδικαιολογημένοι, παρὰ νὰ ἰσχυρίζεσθε καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ κάμωμεν συμμαχίας καὶ πολέμους, διότι θὰ εἶχομεν περιπλοκάς.

Πολιτικὴ μικροελλαδική.

Ἐὰν μοῦ ἐλέγετε ἀκόμη, ὅτι τὸ Κράτος αὐτὸ ἠδύνατο ν' ἀδιαφορήσῃ καὶ διὰ τὰς ἐθνικὰς του βλέψεις καὶ ὑποχρεώσεις καὶ ὅτι εἶνε δυνατὸν, ἀπεμπολουμένων ἐντελῶς πάντων τούτων, νὰ ζῆσῃ, καὶ

να ζήση ὡς Κράτος αὐταρκες περιοριζόμενον ἐντὸς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ ὁρίων, ἐὰν ταῦτα ἐλέγετε, θὰ σᾶς ἐνόουν ἀκόμη. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον τοιαῦτά τινα δὲν λέγετε, ἐφ' ὅσον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Κράτους, ὅπως κατὰ τὸ δυνατὸν ταυτισθοῦν τὰ ὅρια αὐτοῦ πρὸς τὰ ὅρια τῆς ἐθνικῆς ἐπικρατήσεως, θεωρεῖτε ἀναγκαίαν οὐχὶ ἀπλῶς δι' ἠθικοὺς καὶ αἰσθηματικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ πολιτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ θεωρήσω ἀκατανόητον τὴν πολιτικὴν ὑμῶν, τολμῶντων καὶ σήμερον ἀκόμη μετὰ τὰ ἐπελθόντα ἀποτελέσματα νὰ μὲ μέμφεσθε, διότι συνέπραξα συμμαχικῶς μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, ὅπως ἐπεκτείνῃ ἢ Ἑλλάς τὰ ὅριά της μέχρι τοῦ Νέστου. Μὰ ἐγεννήθησαν σήμερον δυσχέρειαι, καὶ αἱ δυσχέρειαι αὗται εἶνε ἐνδεχόμενον ὅτι δὲν θὰ εἶχον δημιουργηθῆ, ἐὰν δὲν εἶχον ἐκταθῆ ἕως ἐκεῖ τὰ ὅριά μας, καὶ εἶνε ἐνδεχόμενον, ἐὰν ἐπεκταθῶσι καὶ περαιτέρω τὰ ὅριά μας, νὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλας δυσχερείας, διότι, ὅσον μεγαλύτερα εἶνε τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους, τόσον εἶνε φυσικόν νὰ ἐφάπτωνται τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων καὶ νὰ προκαλῶσι προστριβὰς, μὲ μέμφεσθε δὲ διότι, ἐπεκτείνας τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος, εἶμαι αἴτιος τῶν δυσχερειῶν τούτων· τότε ἔχετε πολιτικὴν μικροελλαδικήν, ὡς τὴν ὀνομάσω οὕτω, καὶ τότε καλύτερον θὰ ἦτο νὰ ἐρωτήσωμεν ὅλους τοὺς συνοίκους λαοὺς τί θέλουν νὰ τοὺς δώσωμεν ὅπως μᾶς ὑπογράψουν ἐξοφλητήριο, περιορισθῶμεν δὲ εἰς τὸ λοιπὸν Κράτος μετὰ τὴν ἐξόφλησιν ταύτην, διὰ νὰ δυναθῶμεν νὰ ζήτωμεν εἰς αὐτὸ τὸ Κρατίδιον ἄνευ περισσασμῶν!

Καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε καὶ πάλιν, Κύριοι, νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι εὐρίσκομαι ἐνώπιον ἐνὸς φαινομένου, τοῦ ὁποίου αἱ ἐκδηλώσεις ἐγένοντο κατ' ἐπανάληψιν ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης ἀπὸ μιᾶς ὅλης πενταετίας. Ἐχομεν τὸν παλαιὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπευόμενον ἀπὸ τὴν νέαν Κυβέρνησιν· ἔχομεν τὸν νέον κόσμον τὸν μετεπαναστατικὸν ἀντιπροσωπευόμενον ἀπὸ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἡ παλαιὰ ἰδεολογία, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ἡ νῦν Κυβέρνησις, εἶνε ἐκεῖνη, ἣ ὁποία ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ στρατὸν περισσότερον τῶν 60.000, εἶνε ἐκεῖνη, ἣ ὁποία ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν πρέπει νὰ συμμαχήσῃ μὲ κανένα πρὸςπραγματοπίησιν τῶν ἐθνικῶν τῆς διεκδικήσεων, εἶνε ἐκεῖνη, ἣ ὁποία εἶχεν ἀπεριορί-

στους δσον και ασαφεις και νεφελώδεις τας βλέψεις των εθνικων διεκδικήσεων, δια να έχη την πραγματικην παρασκευην αντιστρόφως ανάλογον προς το μέγεθος των διεκδικήσεων της. Δέν εγνωρίζομεν τότε έως ποῦ δύνανται να εκτεινωνται αι εθνικαι μας διεκδικήσεις· τόσον πολὺ τας ἐξηπλωνομεν πολλάκις, ὥστε ἐκείνοι ἐκ των πολιτικων, οἱ ὅποιοι ἤρκοῦντο να ἐκταθοῦν τὰ προς βορρᾶν θρια μας μέχρι Κρουσόδου, ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ἀπεμπολοῦντες τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Κυβέρνησιν μετέχει ὁ πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅστις κατηγορεῖτο ὡς ἀπεμπολῶν τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐφρόντιζεν ὁ δυστυχῆς ν' ἀφήσῃ ἐν τῇ ῥυθμίσει και ἐν τῇ ἀντιλήψει των Μακεδονικων πραγμάτων ἐξω των δύο ἄλλων βιλαετιων τὸ βιλαέτιον τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Εἶνε λοιπὸν φυσικὸν και σήμερον, ὅτε ἐμφανίζονται ἐνώπιον τῆς Ἑλλάδος και πάλιν ζητήματα ἀνάλογα προς τὰ τοῦ 1912, να εὑρισκώμεθα εἰς τοὺς δύο πόλους των πολιτικων ἀντιλήψεων. Σεῖς και τώρα, ὡς και τότε, δέν θέλετε τὸν πόλεμον μετὰ συμμάχων. Σεῖς και σήμερον λέγετε· «παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποιήριον τοῦτο». Καὶ ὅτε σᾶς λέγω ὅτι τὸ ποιήριον δέν πρόκειται να παρέλθῃ ὀριστικῶς, ἀλλ' ὅπως διόλου προσωρινῶς, δια να ἐπανέλθῃ και πάλιν, ὅπως τὸ πῖετε μέχρι τρυγός, μᾶς λέγετε: Σεῖς πταίετε, σεῖς, οὔτινες μᾶς ὠδηγήσατε μέχρι τοῦ Νέστου! (Χειροκροτήματα). Καὶ δέν νομίζετε τότε, Κύριοι, ὅτι ἡ νέα Ἑλλὰς δικαιούται να εἶπῃ προς τὴν παλαιάν Ἑλλάδα: Κύριοι, ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν ἐνώπιον και πάλιν, δυσχερεῶν τόσων μεγάλων και τόσων πολυπλόκων να παραμερίσετε και ν' ἀφήσετε τὸν τόπον εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὴν ἔχουσαν τὸ ψυχικὸν σθένος ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰς νέας περιστάσεις; (Παρατεταμένα χειροκροτήματα).

Ἡ παραχώρησις τῆς Κύπρου.

Και ἐπωφελοῦμαι, Κύριοι, τῆς στιγμῆς, δια να εἶπω ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τούτου βήματος πράγματα, τὰ ὅποια δέν ἐλέγχθησαν εἰσέτι και τὰ ὅποια ἀφήνουσιν ἴσως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀμφιβολίας τινὰς περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια δυνάμεθα, τολμώντες και ἀκολουθοῦντες τὰς ὑπαγορεύσεις και των ὑποχρεώσεων ἡμῶν των συμμαχικων, ἀλλὰ και των στοιχειωδων εθνικων συμφερόντων, ν' ἀποκτήσωμεν. Διότι δέν θέλω ν' ἀφήσω

τὴν κοινὴν γνώμην πλανωμένην ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ἐκείνων, τὰ ὅποια τολμῶντες ἠδυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν. Ἀφέθη νὰ πιστευθῇ, ὅτι τὰ ὀφελήματα ἡμῶν εἰς ἐνδεχομένην μετοχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα δὲν θὰ ἦσαν παρὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Κύπρου. Σημειωτέον ὅτι ἡ Κύπρος εἶνε ὀλίγον μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, ἔχει πληθυσμὸν διακοσίων τριάκοντα πέντε χιλιάδων Ἑλλήνων, συνολικὸν δὲ πληθυσμὸν 285.000 κατοίκων. Καὶ ὅμως περὶ αὐτῆς ἐγένετο λόγος ἀτυχῶς ἐν τῷ Τύπῳ ὡς περὶ πράγματος μικρᾶς τινος σημασίας, ὡς περὶ παρωνυχίδος, κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν. Οὐδέμια συγκρίσεις ἐξεδηλώθη ἐκ μέρους τῆς πολλῆς μερίδος τοῦ Τύπου.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ὅτι γράφονται εἰς τὸν Τύπον δὲν δύνανται νὰ ἐπαναλαμβάνονται καὶ νὰ στηρίζονται εἰς αὐτὰ ἐπιχειρήματα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀλλά, Κύριοι, δὲν ἐπρόκειτο μόνον ν' ἀποκτήσωμεν 235 χιλ. πληθυσμοῦ ἀληθῶς Ἑλληνικοῦ, ἔχοντος μόρφωσιν, ἢ ὅποια βεβαίως ἐνεκὰ τῆς μικρᾶς Ἀγγλικῆς κατοχῆς ἀπὸ 37ετίας εὐρίσκεται εἰς ἐπίπεδον οὐχὶ κατώτερον τοῦ μέσου ὅρου τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἑλλῆς Ἑλλάδος.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Εἶνε υπέρτερος.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Χρῆσω διότι αὐτὴν τὴν γνώμην ἔχετε καὶ τοῦτο ἤθελα καὶ ἐγὼ νὰ εἶπω, ἀλλ' ἐφοβήθην μήπως ἔχω διαμυρτυρίας.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Τὰς σκέψεις αὐτὰς περὶ τῆς Κύπρου τὰς ἔχομεν βαθύτερον ἡμεῖς ἐγκαταραγμένας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω, ὅτι θὰ ἐλαμβάνομεν ἕνα λαόν, εἰθισμένον εἰς τὴν εὐνομίαν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, καὶ ὁ ὅποιος θὰ μᾶς ἐδίδεν ἕνα διοικητικὸν προσωπικὸν ἄριστον.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς Κύπρου μόνον. Ἡ Κύπρος προσεφέρετο εἰς ἡμᾶς ἀσχέτως πρὸς οἰανδήποτε ἔχθασιν τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ πολέμου, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς συμμετοχῆς μας εἰς τὸν ἀγῶνα.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Πότε προσεφέρετο;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τώρα πρὸς ὑμᾶς. Τὰ περὶ Κύπρου, ἀξιότιμε συμπολιτα, ἀνάγονται εἰς ὀλίγον παλαιότεραν ἐποχὴν. Ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ 1913. Ἐφθασαν εἰς τὴν διατύπωσιν αὐτὴν κατὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχετε τὴν τιμὴν ὑμεῖς νὰ εἰσθε εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἔχω νὰ εἶπω τίποτε περισσότερον. Ἀρκοῦμαι εἰς

τούτο. Πρὸς ὑμᾶς προσεφέρετο ἡ Κύπρος, ἐπαναλαμβάνω, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς μετοχῆς ἡμῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀσχέτως πρὸς οἰανδήποτε ἐκδασιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐκδασὶς τοῦ ἀγῶνος ἦτο εὐτυχής, αἱ παραχωρήσεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἔμενον ἰσχύουσαι πάντοτε. Ὅπωςδὴποτε δὲ καὶ ἂν ὁ κ. βουλευτὴς Ἀχαιοῦλιδος ἤθελε νὰ μετριάσῃ τὴν σημερινὰν τῶν παραχωρήσεων ἐκείνων, ἔχω καθήκον νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι μόνον τὸ βιλαέτιον Ἀϊδινίου εἶνε κατ' ἐκτασιν εὐρύτερον τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, τῆς πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1912, ὑπὸ ἐποψιν δὲ πλοῦτου καὶ παραγωγῆς εἶνε ἀσυγκρίτως ἀνώτερον. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ταῦτα μόνον, τὰ ὅποια θὰ εἶχομεν μετέχοντες εἰς τὸν πόλεμον, ἐὰν ἡ λήξις αὐτοῦ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς εὐχὰς ἡμῶν. Εἶχομεν καὶ ἄλλα νὰ ἐπιτύχωμεν, μεγίστης καὶ ταῦτα σημασίας. Εἶχομεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπώθησιν τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτῆς πέρα τῆς γραμμῆς τῆς Ῥοδόπης.

Γ. ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κινεῖται ἡ τέτρα των δύο Μεσολογγιτῶν!

Αἱ συνεννοήσεις εἶχον ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ.

E. BENIZELΟΣ. Γνωρίζω, Κύριοι, ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν ἐγένετο πρὸς ὑμᾶς ἀγάσινωσις ἐπίσημος, ἀλλὰ δικαιοῦμαι νὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς, διότι αἱ περὶ τούτου συνεννοήσεις εἶχον ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡμῖν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἡδυνάμην νὰ παρακολουθῶ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας ἔφθασεν εἰς τοῦτο, ὅτι αἱ Δυνάμεις εὐρέθησαν σύμφωνοι ὅτι ἡ διατυπωθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀξιῶσις ἦτο δικαία, ἀλλὰ δὲν ἤθελον ὅμως νὰ προδῶσιν εἰς νέας προτάσεις πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διὰ νὰ ἔχωσι καὶ νέας πάλιν ἀποτυχίας, ἀλλὰ περιέμενον νὰ ζητηθῇ τοῦτο παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ περὶ τούτου πληροφορία μου ἔχει χαρακτηριστὴ ἐπίσημον καὶ σημειώσατε, Κύριοι, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἔχει πολὺ ἀνωτέραν ἀξίαν παρ' ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἡδυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὴν μέχρι τοῦ 1912 καὶ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ πα-

ρόντος πολέμου, διότι ή αποτελεσματικότητα της δράσεως του υποθαλασσίου στόλου άπεδειχθη τοιαύτη, ώστε ή Βουλγαρία, εξακολουθούσα να έχη τρεις λιμένες εις τὸ Αἰγαίον, τοῦ Πόρτο Λαγῶ, τῆς Μάκρης καὶ τοῦ Δεδεαγάτς, θά έχη τρία ὄρμητήρια, ἀπὸ τῶν ὁποίων δεκάς μόνον υποβρυχίων θά ἠδύνατο, ἐν περιπτώσει πολεμικῆς συγκρούσεως πρὸς ἡμᾶς, νὰ καταστήσῃ λίαν δυσχερῆ, καὶ λίαν ἐπικίνδυνον, καὶ λίαν βραδεῖαν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἰδίᾳ τοῦ προερχομένου ἐκ τῶν νήσων, νήσων αἱ ὁποῖαι ἔχουσι πληθυσμόν, ἐκτὸς τῆς Κύπρου, 1,300,000, καὶ ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως ἔχουσι νὰ δώσωσι δύναμιν στρατιωτικὴν 130,000 ἀνδρῶν.

Ἐχω ἀκόμη νὰ παρατηρήσω, ὅτι ή μετοχὴ ἡμῶν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ή εὐτυχὴς ἐκβασίς αὐτοῦ θά εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ μέρους τῆς Σερβίας παραχώρησιν τῆς σφηνὸς Δοϊράνης—Γευγελῆς μετὰ τὴν δήλωσιν τῆς Σερβίας, ὅτι παραιτεῖται πάσης διεκδικήσεως ἐπὶ τῆς κοιλάδος τῆς Στρωμνίτσης, ἡ ὁποία κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1913 ὑπήγγετο εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐθνικῆς Σερβικῆς ἐπιρροῆς. Ἡ Σερβία, ὅπως γνωρίζει ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔκαμε δήλωσιν, ὅτι τοῦ λοιποῦ παραιτεῖται, ἀδιαφορεῖ πλέον διὰ τὴν κοιλάδα τῆς Στρωμνίτσης, ὥστε, ἐὰν ἦτο αἰσία ή ἐκβασίς τοῦ πολέμου, ν' ἀπωθήσωμεν τὴν Βουλγαρίαν μέχρι τῶν παλαιῶν αὐτῆς συνόρων, καταλαμβάνοντες ὅλην τὴν Βουλγαρικὴν Θράκην καὶ τὴν κοιλάδα τῆς Στρωμνίτσης, ἵνα μεταφέρωμεν τὰ ὄρια ἀπὸ τοῦ Μπέλες εἰς τὸ ὄρος Μάλες. Ποῖαν σημασίαν θά εἶχε τοῦτο διὰ τὴν μέλλουσαν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἕκαστος ἐξ ὑμῶν ἐννοεῖ.

Καὶ μὴ νομίζετε, Κύριοι, ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς ὑμῶν σήμερον ἀπλῶς ἀπορρίπτομεν ὅλας αὐτὰς τὰς πιθανὰς ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος, χάριν τῆς ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ διεξαγωγῆς ἐνὸς ἀναποτρέπτου πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Δὲν ἀπορρίπτομεν μόνον ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καθιστῶμεν ἀδύνατον τὴν εἰς τὸ μέλλον τοιαύτην τινὰ πραγματοποιήσιν ὀνείρων ἐθνικῶν. Διὰ τῆς πολιτικῆς ὑμῶν οὐχὶ μόνον δὲν πρόκειται ν' ἀποκόψωμεν γενικῶς ὅλα τὰ ὄνειρα τὰ Βουλγαρικὰ περὶ ἡγεμονίας εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ περιορίσωμεν αὐτὴν ἐκεῖ ὅπου ὁ ἐθνικὸς της ὄγκος τῆς δίδει δικαίωμα νὰ ζῆσῃ μετὰ

τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, οὐχὶ μόνον καθι-
στῶμεν ἀδύνατον ἐν τῇ παρόντι τὴν ὀριστικὴν τερμάτισιν τοῦ ἀγῶνος,
ὅπως εἶπα καὶ ἄλλοτε, ὁ ὁποῖος διεξάγεται ἀπὸ 13 αἰῶνων μεταξὺ
ἡμῶν καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ κινδυνεύομεν διὰ τῆς πολιτικῆς
ὕμῶν, ἣ ὁποῖα, χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα
τοῦ ἐτέρου τῶν Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν, νὰ καταστήσωμεν δυνατὴν
τὴν καὶ μετὰ τὸν πόλεμον διατήρησιν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρα-
τορίας. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω, ὅτι εἶνε τυφλὸς ὁ μὴ βλέπων
ἀπὸ τοῦδε τί ἔχει νὰ συμβῇ, ἐὰν λήγοντος τοῦ πολέμου ἡ Ὀθω-
μανικὴ Αὐτοκρατορία ἐξέλθῃ ἄνευ βλάβης. Θὰ γίνῃ ὀριστικὸν καὶ
δλοσχερὲς τὸ ἐκρίζωμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἤρξατο ἀπὸ
τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1914. Τὸ ἕλον ἐθνικὸν οἰκοδόμημα τὸ ἐν τῇ
Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε δημιούργημα τῶν
τελευταίων καὶ αἰῶνων, ἀλλ' εἶνε γηγενές, πολὺ προγενέστερον κατὰ
χιλιετηρίδα ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κατάκτησιν, ἕλον ἐκεῖνο τὸ οἰκο-
δόμημα πρόκειται νὰ σαρωθῇ ἐντελῶς, ἀποστελλομένων ἕλων τῶν
ἑκατομμυρίων ἐκείνων τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐδῶ εἰς τὴν ἐλευ-
θέραν Ἑλλάδα. Τὰ γενόμενα μέχρι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου σὰς
πείθουσι ποῖα θὰ εἶνε ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας, ἐὰν
αὕτη ἐπιζήσῃ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ἡ ἐκρίζωσις τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τοῦτο δὲ δυστυχῶς, εἰς τὸ ἐκρίζωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στοι-
χείου, δὲν εἶνε μόνον ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἡ ἔχουσα σαφῶς δια-
γεγραμμένην τὴν πολιτικὴν τῆς, ἐκδηλωθεῖσαν ἤδη ἐπαρκῶς κατ'
ἄλλου στοιχείου, τοῦ Ἀρμενικοῦ, ἀναβαλλομένην δ' εὐλόγως σήμε-
ρον, ἵνα πάλιν ἐκδηλωθῇ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου
ἀκατάσχετος, ἀλλ' εἶνε καὶ ἄλλοι ἰσχυρότεροι τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι
ἔχουσι συμφέροντα ἐντελῶς ταυτιζόμενα πρὸς τοῦτους. Καὶ σὰς ἐρωτῶ:
Ὅταν διὰ τῆς πολιτικῆς σὰς αὐτῆς συντελέσετε, ὥστε ἡ μὲν Βουλ-
γαρία νὰ ἐξογκωθῇ, ἡ δὲ Τουρκία νὰ προδῇ εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ
ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ καὶ σὰς στείλῃ ἐδῶ ἑκατομμύρια προσ-
φύγων, πῶς πιστεύετε ὅτι θὰ δυνηθῆτε ν' ἀντιμετωπίσετε τὸν κίν-
δυνον τὸν Βουλγαρικόν, ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται καὶ τὸν ὁποῖον ἄλλοι
ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουσι νὰ κλείουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς των, δὲν
ἔμπορεῖ παρὰ νὰ βλέπουν;

Παρασκευάζεται τραγική ἡ τύχη τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας σὰς εἶπε—καὶ δυστυχῶς ὑποχρεοῦμαι νὰ ἐπανέλθω καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτό—,σὰς εἶπεν,δτι βλέπει τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ προτιμᾷ ν' ἀποφύγη τοὺς παρόντας, διὰ ν' ἀφήσῃ πιθανῶς εἰς ἄλλους ν' ἀντιμετωπίσωσι τοὺς μέλλοντας. Ἀλλά, Κύριε, εἶνε πολιτικὴ ἑνὸς Κράτους, Κράτους ὅπως τὸ Ἑλληνικόν, ἔχοντος ν' ἀντιμετωπίσῃ αὐτὰ τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια ἀντιμετωπίζει τὸ ἀτυχὲς τοῦτο ἔθνος, εἶνε πολιτικὴ αὐτή, νὰ θέλωμεν ν' ἀποφύγωμεν σήμερον μίαν ῥῆξιν, ἕνα πόλεμον ἀναπότρεπτον ἐντὸς βραχείας προθεσμίας, λέγοντες ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ αὐρίον; Ποίος Θεὸς θὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἔταν ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν, ὁ μετὰ τοῦ ὁποίου πόλεμος εἶνε ἀναπότρεπτος, ἐξογκωθῆ εἰς δύναμιν, ἡμεῖς δὲ μεινωμεν ἄνευ συμμάχων καὶ ἄνευ φίλων, ἔταν θὰ ἔχωμεν νὰ μεριμνῶμεν περὶ ἑκατομμυρίων προσφύγων ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἔταν θὰ ἔχωμεν νὰ μεριμνῶμεν διὰ ὅλας τὰς δαπάνας τῆς μικρᾶς ἐνόπλου οὐδετερότητος, πρὸς τὴν ὁποίαν φέρεσθε, νὰ μεριμνῶμεν περὶ ἔλων αὐτῶν, μετὰ τὰς ἀνάγκας συγχρόνως τῆς ἐντάσεως τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν, διὰ ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν κίνδυνον τὸν Βουλγαρικόν; Δὲν φαντάζεσθε ὅτι παρασκευάζετε τραγικὴν τὴν τύχην τοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ πέρας τοῦ πολέμου, καὶ μέχρι τῆς σιγῆς καθ' ἣν θὰ ἐκραγῆ ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Βουλγαρίας, δὲν φαντάζεσθε ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ πολέμου, ἔταν τὰ ἀποτελέσματα εἶνε εἰς τὰ φαντάζομαι, ὑπερεξογκώσεως τῆς Βουλγαρίας, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ εὐρίσκηται, ὄχι ἀπλῶς εἰς ὑποδεῆ θέσιν ἀπέναντι τῆς Βουλγαρίας, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν τὴν τραγικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο μετὰ τὸ 1897 ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, δεχομένη διαρκεῖς κολάφους καὶ ἐξευτελισμούς; Δὲν αἰσθάνεσθε μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ἔταν ἐξογκωθῆ ἡ Βουλγαρία καὶ ἀνατραπῆ ἢ ἰσορροπία ἢ κατὰσταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, δὲν αἰσθάνεσθε μετὰ ποίαν θρασύτητα θὰ μεταβαίνη ὁ Βούλγαρος πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Καβάλλας εἰς τὰς ἀρχάς, ὄχι τὰς διοικητικὰς ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὰς δικαστικὰς, διὰ νὰ ζητή τὴν ἀποφυλάκισιν ἑνὸς Βουλγάρου, τὸν ὅποιον θ' ἀξιοῖ μίαν ἡμέραν νὰ τὸν λάβῃ, διότι θὰ σὰς ἀπειλῆ διὰ πολέμου, τὸν ὅποιον θὰ αἰσθάνεσθε ὅτι εἶνε δύσκολον πλέον νὰ διεξαγάγετε ὑπὸ αἰσίους ὅρους διὰ τὴν Ἑλλάδα;

Θὰ μοῦ εἶπετε ὅτι, ἂν τὰ πράγματα δὲν ἀποδῶσι κατὰ τοὺς φόβους μου, ἂν τὰ πράγματα ἀποδῶσι κατὰ τὰς ἰδικὰς μου προσδοκίας καὶ τὰς ἰδικὰς μου εὐχάς, διὰ τῆς νίκης δηλ. τῶν Ἀυγάνων τῆς Συνεγνωσέως, θὰ μοῦ εἶπετε ὅτι αἱ ζημίαι αὐταὶ θὰ μετριασθῶσι. Βεβαίως δὲν ὑποθέτω νὰ ὑπάρχη κίνδυνος

ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐξογκώσεως τῆς Βουλγαρίας, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως, τῆς ὄχι ἀπιθάνου, καθ' ἣν ἡ Βουλγαρία, ἀφοῦ πολεμήσῃ μὲ τοὺς μὲν κατὰ τι διάστημα τοῦ πολέμου, εἰς τὸ τέλος θὰ γυρίσῃ πρὸς τοὺς ἄλλους, διὰ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὸ ὑπόλοιπον στάδιον τοῦ πολέμου. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ αὕτη ἡ περίπτωσις, ἡ μὴ ἀποκλειομένη· ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀποφύγετε τὴν περιπέτειαν αὐτὴν, δὲν εὐρίσκετε ὅτι, μὲ τὴν συμπεριφορὰν αὐτὴν τῆς Ἑλλάδος, νίκη τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐδημιούργει μίαν ἰσχυρὰν Σερβίαν μὲ μίαν Ἑλλάδα ὁμοίαν πρὸς τὴν σημερινήν, μία νίκη τοιαύτη τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως θὰ ἦτο ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὄχι διότι οἱ ἡρωϊκοὶ Σέρβοι ἦσαν ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων καθ' ἕλον τὸ διάστημα τῶν αἰώνων, ἀλλὰ διότι οἱ Σέρβοι, μετὰ τὴν ἀθέτησιν ἐκ μέρους μας τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων, εἶνε φυσικὸν νὰ εἶνε διατεθειμένοι πρὸς ἡμᾶς ἀγρίως δυσμενεῖς διὰ τὸ μέλλον; Καὶ δὲν νομίζετε, Κύριοι, διὰ νὰ γενικεύσωμεν τὴν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῇ, ὅτι, ἀφοῦ κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὸ παρ' ἑμοῦ τοσάκις ἐπαναληφθὲν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅτι ὁ πόλεμος μετὰ τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἀναπότρεπτος, ἐφ' ὅσον αὕτη διεκδικεῖ ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν, ἀφοῦ δὲν ἐννοοῦμεν νὰ θυσιάσωμεν οὐδὲ σπιθαμὴν, ἔστω καὶ μὲ μεγάλα ἀνταλλάγματα ἀλλαχοῦ, ἀφοῦ δὲν ἀμφισβητεῖ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν ταύτην, δὲν νομίζετε ὅτι δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον ν' ἀφήσωμεν νὰ διεξαχθῇ ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὅταν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδικῆς σας πολιτικῆς—διότι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σκέψεών σας πρέπει νὰ κρίνετε τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα—ὅταν ἡ Βουλγαρία θὰ εἶνε ἐξωγκωμένη, σεῖς δὲ θὰ εἰσθε ἄνευ συμμάχων ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ὄχι μόνον τοιαῦτα ἀνταλλάγματα δύνασθε νὰ ἐχῆτε ἐν περιπτώσει ἐπιτυχῆς ἐκβάσεως, ἀλλὰ καὶ δύνασθε διὰ τῆς μετοχῆς σας ν' ἀσφαλίσετε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος τῆς Συνεννοήσεως ἐν τῷ εἰδικῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου τῆς Βαλκανικῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ μόνον ὑπολειφθὲν εἰς τὰς μεσευρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ὅπως ἐπιτύχωσιν ὀριστικὴν τινα ἐπιτυχίαν, ἣν ματαίως ἐπεδίωξαν εἰς τὰ λοιπὰ θεάτρα τοῦ πολέμου ἀπὸ δεκαπέντε ἤδη μηνῶν;

Ἄν, Κύριοι, ἡδυνάμεθα νὰ μείνωμεν οὐδέτεροι καὶ ν' ἀποφύγωμεν ἓνα πόλεμον, τηροῦντες τὴν ὑπάρχουσαν θέσιν καὶ τὴν κεκτημένην ἀναλογίαν πρὸς τοὺς συνοίκους λαοὺς, καὶ ἀντὶ τούτου παρουσιάζετο ἡ ἄποψις τοῦ νὰ πολεμήσωμεν μὲ τὴν πιθανὴν ἀξίησιν, τὴν ὑπεραύξησιν τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἐνόουν τοὺς δισταγμοὺς, θὰ ἔλεγα βεβαίως ὅτι εἶνε πολιτικὴ συντηρητικὴ, ὅτι πρόκειται βεβαίως διὰ τῆς ἄλλης πολιτικῆς νὰ πληρωθοῦν τὰ ἐθνικὰ ὄνειρα τὰ μᾶλλον ὑψηλετῆ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἀντιθέτου μένομεν ὅποιοι εἶ-

μεθα, ἀλλὰ καὶ δὲν μειούμεθα καθόλου ἀπέναντι τῶν ἀνταγωνιστῶν μας.

Ἄλλὰ πρόκειται περὶ τούτου, ἢ πρόκειται ν' ἀνατραπῆ ἡ ἰσορροπία, ἢ κατασταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, σεις μὲν νὰ μείνετε τὸ πολὺ-πολὺ οἱσι εἴσθε, οἱ ἄλλοι δὲ νὰ ὑπερεξογκωθοῦν καὶ νὰ ἀντιμετωπίσετε τὸν ἀναπότρεπτον πόλεμον ὑπὸ περιστάσεις πολὺ δεινότερας διὰ σᾶς, ἐν μονομαχίᾳ μὲ τὸν ἐχθρὸν καὶ μὴ ἔχοντες ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας παρὰ νὰ ἐπιδιώξετε αὐξήσιν ἐν τῇ Βαλκανικῇ, χωρὶς παραχωρήσεις Κύπρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, αὐξήσιν περὶ τῆς ὁποίας γνωρίζετε ὅτι θὰ κληθῆ καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ἄρειος Πάγος νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του μετὰ τὸ πέρας τῆς μονομαχίας αὐτῆς;

Δ. ΝΑΚΟΣ. Δὲν θὰ ἔχωμεν κανένα φίλον.

Ἡ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει βαρυντάτας εὐθύνας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι, συνεπλήρωσα ὅ,τι εἶχα νὰ εἶπω. Ἐρχομαι ὅμως καὶ πάλιν δι' ὑστάτην φοράν νὰ εἶπω πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἢ ὁποία σήμερον εὐρίσκειται εἰς τὰ ἐδώλια ταῦτα, ὅτι ἀναλαμβάνει ἀληθῶς βαρυντάτας εὐθύνας ἀπέναντι τοῦ ἔθνους, ἐρχομένη καὶ πάλιν νὰ διοικήσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς τύχας αὐτῆς εἰς τὴν κρισιμωτάτην αὐτῆν ἐποχὴν τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου μὲ ἀντιλήψεις παλαιάς, μὲ τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἂν ἐκράτουν κατὰ τὸ 1912, ἢ Ἑλλάς θὰ ἦτο ἀκόμη εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα, μὲ ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν καταδικασθῆ ριζικῶς, ὄχι μόνον ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς, τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων.

Εἶνε φυσικώτατον, Κύριοι, μὲ τὰς ἀντιλήψεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐδρασεὶν ὁ παλαιὸς πολιτικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος κατὰ πλειονοψηφίαν σήμερον κατέχει τὰ ἐδώλια τῆς Κυβερνήσεως, εἶνε φυσικόν, λέγω, νὰ μὴ ἡμπορῆ νὰ προσαρμοσθῆ εἰς τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ δύναται νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς ὅλα τὰ μεγάλα καὶ κολοσσιαία προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐγείρονται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς, παύσασα νὰ εἶνε μικρά, ἐπεξέτινε τὰ ὄριά της καὶ κατέλαβεν ἐν τῇ Μεσογείῳ θέσιν ἐξαιρετικῶς ἐπιβάλλουσαν, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπίφθονον, καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνον. Πῶς τολμᾶτε μὲ τὰς παλαιὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις ν' ἀναλάβετε τὰς εὐθύνας τῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν ἐχαράξατε, ἀπομακρυνόμενοι μάλιστα ἀπὸ τὴν κατὰ παράδοσιν πολιτικὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριξεν, ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἢ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων εὐδοκίμησις νὰ εὐρίσκειται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κρατούσας τῆς θαλάσσης Δυ-

νάμεις ; Πῶς εἶνε δυνατόν, ἐπαναλαμβάνω, σήμερον, τοιαύτας ἔχοντες ἀντιλήψεις, νὰ θελήσετε νὰ τὰς ἐπιβάλετε, ἐναντίον τῆς ἐπανεπιλημμένως ἐκδηλωθείσης γνώμης τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἐναντίον δὲ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ προσφάτου παρελθόντος, τὸ ὅποιον δὲν ἐδιστάσατε μὲ τὴν εἰλικρίνειαν, ἣ ὅποια σὰς διακρίνει, κύριε συμπολίτα, καὶ τὴν ἐσπέραν ταύτην νὰ κατηγορήσετε, διὰ νὰ δηλώσετε σαφῶς, ὅτι κατὰ βάθος θὰ ἐνομίζετε, ὅτι καλύτερον θὰ ἦμεθα, ἐὰν ἦμεθα εἰς τὰ παλαιὰ σύνορά μας, τὰ πρὸ τοῦ 1912 ;

Ἀλλά, κύριε συμπολίτα, καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἔθνων τὴν διέπει εἰς κοινὸς νόμος : ὁ νόμος τοῦ ἀγῶνος τοῦ διηγεκοῦς. Ὁ ἀγὼν δὲ οὗτος εἶνε ἀκόμη περισσότερο ἰσχυρὸς διὰ τὰ ἔθνη παρὰ διὰ τὰ άτομα, διότι τέλος πάντων τὸν ἀγῶνα τῶν ἀνθρώπων ρυθμίζει ἡ ἐσωτερικὴ νομοθεσία τῶν Κρατῶν, συνέχει δὲ ὁ ποινικὸς νόμος, ἡ Ἀστυνομία καὶ ἐν γένει τὸ ὀργανωμένον σύστημα ἐνὸς Κράτους, τὸ ὅποιον ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ προστατεύει τὸν ἀδύνατον κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ — μολοντί καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ προστασία δὲν κατωρθώθη νὰ εἶνε τελείως τελεσφόρος, τείνει ὅμως καθ' ἑκάστην πρὸς ταῦτα, ἀλλ' ἀπέχει μακρὰν ἀκόμη ἀπὸ τοῦ ἰδανικοῦ.

Ἄλλ' εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἔθνων, ὅπου ὑπάρχει ἐν Διεθνῆς Δίκαιον, τοῦ ὁποίου τὰ χάλια γνωρίζετε, καὶ εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τώρα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, πρέπει νὰ ἐννοήσετε ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ζήσουν τὰ μικρὰ ἔθνη καὶ νὰ προαχθοῦν καὶ νὰ μεγαλυνοῦν ἀνευ διηγεκοῦς ἀγῶνος. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ εἶπω καὶ ἐν ἄλλο πρᾶγμα, ὅτι ἡ αὔξησις αὕτη καὶ ἡ μεγέθυνσις τῆς Ἑλλάδος δὲν πρόκειται μόνον νὰ θεραπεύσῃ ἠθικὰς ἀνάγκας, ὁρμὰς εὐγενεῖς ἐθνικὰς, ν' ἀποτελέσῃ πραγμάτων, ἐκπλήρωσιν μᾶλλον ὑποχρεώσεων πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφούς, ἀλλ' εἶνε ἐν ἀκόμῃ ἀναγκαῖον προαπαιτούμενον τοῦ νὰ μείνῃ τὸ Κράτος τοῦτο βιώσιμον. Ὑπὸ τινα ἐποψίν θ' ἀνεγνώριζα, σύμφωνα μὲ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου μου, ὅτι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἔχωμεν διαρκῶς πρὸς βορρᾶν τὴν Τουρκίαν ἀκόμη ὡς Κράτος ὁμορον, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ζήσωμεν καὶ μακρὰ ἔτη ὄντως, ἐὰν μάλιστα ἀπεφασίζομεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ὑφιστάμεθα ἀδιαμαρτυρήτως κάποιαις ταπεινώσεσι καὶ κάποιους ἐξευτελισμοῦς. Ἄλλ' ἀφ' ὅτου ὅμως ἐπεξετάθημεν καὶ ἠμεγαλώσαμεν καὶ ἀφ' ὅτου ἔχομεν πλέον ὡς ἀντιζήλια ἄλλα χριστιανικὰ Κράτη, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐν περιπτώσει ἤττης εἰς ἀγῶνας πολεμικοῦς δὲν ἔχομεν νὰ περιμένωμεν οὐσιώδη ἐπέμβασιν τῶν ξένων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, Κύριοι, ἡ ἀποκατάστασις τῆς Ἑλλάδος εἰς Κράτος αὐταρκες, δυνάμενον ν' ἀμυνθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, εἶνε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπίλογος. — Θὰ δημιουργήσωμεν μεγάλην Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς μετὰ τοὺς πολέμους τοὺς εὐτυχεῖς δὲν ἐδόθη καιρὸς ὅπως κατορθώσωμεν, ἀναπτύσσοντες τὰς νέας ἡμῶν χώρας, ὀργανοῦντες τὴν μεγαλυνθεῖσαν Ἑλλάδα εἰς πρότυπον κατὰ τὸ δυνατόν Κράτους νέου, νὰ πορισθῇ ὁ λαὸς ἕλα ἐκεῖνα τὰ πλεονεκτήματα καὶ ἕλας ἐκεῖνας τὰς ὠφελείας, αἱ ὁποῖαι ἦτο δυνατόν νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς εὐρύνσεως τῶν συνόρων μας. Ὁ ἀτυχῆς ἀληθῶς αὗτος λαὸς δὲν εἶδεν ἕως τώρα παρὰ μόνον τὰς θυσίας τὰς ὁποίας ὑπέστη διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἠλευθέρωσεν ἀδελφούς, τὴν ἐθνικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἀνήκει εἰς Κράτος μεγαλύτερον ἀπὸ ὅ,τι ἦτο πρὶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀπόψεως, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων στενωτέρον δὲν κατώρθωσε νὰ ἴδῃ ἀκόμη τί ὠφελήθη ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτῆς τοῦ Κράτους. Εἶνε φυσικὸν λοιπόν, ὅτι καὶ σήμερον ἐνώπιον αὐτοῦ ἔχομεν μόνον νὰ ἐμφανίσωμεν τὰς ἀπαιτούμενας καὶ πάλιν θυσίας, ἀλλὰ θυσίας αἱ ὁποῖαι πρόκειται, Κύριοι, κατὰ τὴν ἀκράδαντον ἔμου πεποιθήσιν — ὅσον ἐνδέχεται μετὰ τῶν ἀνθρώπων νὰ ὑπάρχουν πεποιθήσεις τοιαῦται ἐπὶ τοιούτων πραγμάτων —, κατὰ τὴν ἀκράδαντον ἔμου πεποιθήσιν καὶ πολιτικὴν ἀντίληψίν μου ν' ἀγάγουν εἰς δημιουργίαν μιᾶς Ἑλλάδος μεγάλης καὶ κραταιᾶς, μὴ ἀποτελούσης κατακτητικῆς ἐπέκτασιν τοῦ Κράτους, ἀλλὰ φυσικὴν ἐπάναθον εἰς τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ Ἑλληνισμὸς ἔδρασεν ἀπ' αὐτῆς τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, νὰ δημιουργήσωμεν, λέγω, μίαν μεγάλην Ἑλλάδα καὶ ἰσχυρὰν καὶ πλουσίαν, ἱκανὴν ν' ἀναπτύξῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ζωτικῆς βιομηχανίαν, ἱκανὴν ὡς ἐκ τῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξεπροσώπει, νὰ συνάψῃ ἐμπορικὰς συμβάσεις μετ' ἄλλων Κρατῶν ὑπὸ τοὺς ἀρίστους δυνατοὺς ὅρους, ἱκανὴν νὰ προστατεύσῃ τὸν Ἑλληνα πολίτην ὅπουδῆποτε τῆς Γῆς εὐρισκόμενον, δυνάμενον ὑπερηφάνως νὰ λέγῃ «εἶμαι Ἑλληνας», γνωρίζων ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ Κράτος εἶνε ἕτοιμον καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ, ὅπουδῆποτε τῆς Γῆς καὶ ἀν εὐρίσκειται, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ Κράτη τὰ μεγάλα καὶ ἰσχυρά, καὶ ὅχι νὰ ὑφίσταται τὴν καταδίωξιν, ὅχι νὰ ὑφίσταται τὴν ἔλλειψιν πάσης προστασίας, τὴν ὁποῖαν ὑφίσταται σήμερον ὁ ὑπῆκοος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τοῦ σημερινοῦ.

Ὅταν ἔχετε ταῦτα πάντῃ ὑπ' ὄψει, Κύριοι, θὰ ἐννοήσετε διατὶ εἶπα πρὸ ὀλίγου ὅτι κατέχομαι, ὅχι μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ἕλον τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὑπὸ στυγνῆς μελαγχολίας, διότι διὰ τῆς πολιτείας ὑμῶν ὀδηγεῖτε τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, ἀλλ' ὀδηγεῖτε αὐτὴν ἀσφαλῶς, εἰς ὄλεθρον, διότι θὰ φέρετε ταύτην νὰ διεξαγάγῃ κατ' ἀνάγκην πόλεμον ὑπὸ τοὺς δυσχερεστάτους ὅρους καὶ

ὕπὸ τὰς δυσμενεστάτας συνθήκας, ἀφήγοντες ἢ ἀπολεσθῆ ἢ εὐκαιρία, ἢ ὅποια δὲν παρουσιάζεται παρὰ ἅπαξ κατὰ χιλιετηρίδας εἰς τὰ ἔθνη, ὅπως δημιουργήσετε μίαν Ἑλλάδα μεγάλην καὶ κραταίαν. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐκ τε τῆς αἰθούσης καὶ τῶν θεωρείων).

Ἡ ΤΡΙΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Ἡ Κυβέρνησις ἐπροκάλεσεν ἐπίτηδες ζήτημα ἐμπιστοσύνης.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί, ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀρκαδίας ὑποστηρίζει μίαν ἀρχήν, ἢ ὅποια δὲν ἀμφισβητεῖται, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς Κυβερνήσεως εἶνε νὰ θέτῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης καὶ ἡ Κυβέρνησις θέτει ζήτημα ἐμπιστοσύνης καὶ ἡ Βουλὴ θ' ἀποφανθῆ ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Ἡ Κυβέρνησις ἐδήλωσεν ὅτι, ἐὰν ἡ Βουλὴ ἤθελε ψηφίσει τὴν πρότασιν, ἢ ὅποια ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, κατὰ τὴν ὁρίαν πρῶτον ἡ Βουλὴ ἐκφράζει τὴν λύπην τῆς διὰ τὸ ἐπείσοδον αὐτό, ὅτι ἤθελε θεωρήσει τοῦτο ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης. Ἡ Βουλὴ ἄρα ἔχει ὑπ' ὄψει, ὅτι, ἐὰν θὰ ψηφίσῃ τὴν πρότασιν, ἢ ὅποια ὑπεβλήθη παρ' ἡμῶν, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἀπλῶς ἤθελε ζητήσῃ νὰ ψηφισθῆ ἡ πρόταξις αὐτῆς, θὰ θεωρηθῆ τοῦτο ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἄν ἡμεῖς ἐπιμένομεν, εἶνε διότι εἶνε αὐτῆ ἡ ἀπωτέρα, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπιθυμοῦμεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ νὰ εἶνε γνωστὸν πῶς προεκλήθη τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης, τὸ ὅποιον ἐγεννήθη αὐτὴν τὴν ἐσπέραν. Γνωρίζουσιν οἱ κύριοι βουλευταί, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὅτι ψηφίζοντες καὶ ὑπὲρ τῆς προτάσεως, ἢ ὅποια ὑπεβλήθη ὑπὸ μελῶν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, προκαλοῦσι τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὅποια ἐθεώρησε τοῦτο ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Ἀλλὰ τὰ πράγματα οὕτω πρέπει νὰ διεξαχθῶσι, διότι θέλομεν νὰ γνωσθῆ εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἤλθομεν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην διὰ νὰ βίψωμεν τὴν Κυβέρνησιν.

Ἡ Ἀντιπολίτευσις δὲν προσήλθε τὴν ἐσπέραν ταύτην διὰ νὰ θέσῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Ὁ δὲ ἀξιότιμος Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶνε εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσῃ τὴν Βουλήν, ὅτι χθὲς παρεκάλεσα αὐτὸν διὰ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς νὰ μᾶς εἴπῃ ποῖα εἶνε τὰ νομοσχέδια τὰ μᾶλλον ἐπείγοντα ὅπως ψηφισθῶσι, διὰ νὰ λήξῃ ἡ Βουλὴ μέχρι τοῦ Σαββάτου, διότι τοῦ εἶπα ὅτι πρέπει νὰ γνωσθῆ, ὅτι ἡ Βουλὴ αὐτὴ ἐργάζεται ὑπὸ περιστάσεις ἀνωμάλους καὶ ὅτι ἡ συμερ-

γασία τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβερνήσεως δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ ὀμαλόν. Ἐφθάσαμεν τὴν ἐσπέραν ταύτην νὰ δημιουργηθῆ ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Δὲν πτοῦμαι διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ὑπαίτιοι. Ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις θέλει νὰ ταυτίσῃ τὴν τύχην τῆς πρὸς τὴν ὕβριν, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸς τὴν Βουλὴν, καὶ δὲν ἐδέχθη νὰ παρασχεθῆ ἡ λύπη τοῦ κ. Ὑπουργοῦ διὰ τὸ ἐπεισόδιον, βεβαίως μᾶς εἶνε ἀδιάφορον ἂν ἡ Κυβέρνησις δὲν θέλει νὰ μείνῃ ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους εἰς τὴν ἀρχὴν, διότι, ἐὰν πρόκειται νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν, ὄχι μόνον κάμνουσα αὐτὴν τὴν συνταγματικὴν ἀνωμαλίαν, τὴν ὁποίαν κάμνει, ἀλλὰ καὶ ἐξευτελίζουσα τὴν Βουλὴν αὐτήν, βεβαίως δὲν θέλομεν νὰ παραμείνῃ ἡ τοιαύτη Κυβέρνησις.

Κ. ΖΑΒΙΤΣΙΑΝΟΣ. (Πρόεδρος τῆς Βουλῆς). Κατὰ τὸν Κανονισμὸν ἐνδιαφέρει τὴν Βουλὴν ποία τῶν προτάσεων εἶνε ἀπωτέρα. Ἐδήλωσα ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. ἀρχηγοῦ τῆς πλειονοψηφίας εἶνε ἀπωτέρα ἡ εἰδικωτέρα πρότασις, ἡ ὁποία ὑπέβλήθη ὑπὸ τῆς ὁμάδος τῶν κυρίων βουλευτῶν. Ἐπ' αὐτῆς καλεῖται ἡ Βουλὴ ν' ἀποφανθῆ.

Δ. ΠΑΛΛΗΣ. Διατί εἶνε ἡ ἀπωτέρα;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὸ ζήτημα εἶνε σαφές. Δὲν θέλομεν νὰ συγχυθῶσι τὰ πράγματα. Προεκλήθη τὴν ἐσπέραν ταύτην ζήτημα ἐμπιστοσύνης· αὐτὸ προεκλήθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ἡ Ἀντιπολιτευσις μὴ θέλουσα ν' ἀνεχθῆ τὴν ὕβριν, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸς τὴν Βουλὴν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐζήτησε νὰ παρασχεθῆ ἰκανοποίησις. Δὲν ἠθέλησεν ἡ Κυβέρνησις νὰ δώσῃ ἰκανοποίησιν καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἀποτελεῖ ὕβριν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης ἐτέθη. Διατί δὲν ἀρκεῖσθε, ὅτι διὰ τῆς προτεινομένης ψηφοφορίας τῆς προτάσεως αὐτῆς ὑμεῖς θὰ θεωρήσετε ὅτι δὲν ἔχετε τὴν ἐμπιστοσύνην; Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον θέλει ἡ Ἀντιπολιτευσις, εἶνε νὰ γνωσθῆ, ὅτι τὴν ἐσπέραν ταύτην δὲν ἤλθομεν νὰ θέσωμεν ζήτημα ἐμπιστοσύνης, εἶνε ὅμως εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν, δι' οὗς λόγους εἶπα, τὴν ἀνοχήν τῶν ὕβρεων, καὶ ἐπιμένομεν ὅπως ἡ ψῆφος δοθῆ οἷα ἐζητήθη ὑπὸ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως.

Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐδήλου, ὅτι ταυτίζει τὴν τύχην τῆς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, θὰ ἦτο δυνατόν ἡ Βουλὴ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

Ὁ κ. βουλευτῆς Ἀρκαδίας, ἐπικαλούμενος τὰ προηγούμενα εἰς τὴν Βουλὴν, λησιμονεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀνωμαλία, ὅταν ὑποβάλλωνται προτάσεις ἔχουσαι τὸ τεκμήριον τῆς πλειονοψηφίας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

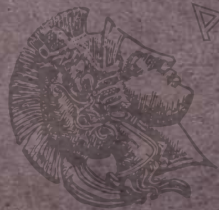
007000020704

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ